

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 38.

Lördagen den 17 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1919 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar S. I. W. Philipson och S. Th. Palme, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Philipson, Sten Isak Walter, v. häradshövding, med 39 röster,
» Palme, Sven Theodor, direktör, » 24 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1920 försiggått:
herr Olauson, Knut Arvid, bankokommissarie, med 45 röster,
» Rune, Axel Olof, ledamot av riksdagens andra kammare, » 44 » ,
greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, » 28 » .

Ernst Trygger.

Anders Örne.

Malte Sommelius.

J. A. Hedenström.

År 1919 den 16 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar C. E. Kinnander, G. Kobb och K. E. H. Hildebrand, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Kinander, Carl Emil, v. häradshövding, fullmäktig i järnkotoret, med 45 röster,

fullmäktige:

» Kobb, Gustaf, professor, » 43 »
» Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, fil. doktor. » 43 »

Första kammarens protokoll 1919. Nr 38.

1

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1920 försiggått:	
herr Jesperson, Jöns Peter, ledamot av riksdagens	
första kammare,	med 43 röster,
» Strömberg Otto Mauritz ledamot av riksdagens	
första kammare,	» 42 »
» Ekman, Carl Gustaf, ledamot av riksdagens	
första kammare,	» 41 »
<i>Ernst Trygger.</i>	<i>Anders Örne.</i>
<i>Malte Sommelius.</i>	<i>J. A. Hedenström.</i>

På framställning av herr talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 125, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående upprätthållande av kommerskollegii verksamhet, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 88—90, andra särskilda utskottets memorial nr 4 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ifrågavarande proposition, nr 225, vilken hänvisats i vad den angick pensions- och indragningsstaterna till bankoutskottet och såvitt rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet, hade i övrigt hänvisats till statsutskottet.

I sammanhang härmed hade statsutskottet till behandling förehåft följande, inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 406 av herr *A. Thore*, nr 410 av herr *E. Hage*, nr 417 av herrar *A. J. Bärj* och *A. von Sneidern*, nr 420 av herrar *E. Eriksson* i Stockholm och *H. Bäcklund*, nr 422 av herr *K. Kjellberg*, samt nr 423 av herr *H. Leo*.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt förutberörda av herrar Bårg och von Sneidern, herr Thore samt herr Kjellberg väckta motioner ävensom med avslag å de av herr Hage, herrar Eriksson i Stockholm och Bäcklund samt herr Leo i ämnet väckta motionerna mätte

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. s. m.
(Forts.)*

1) godkänna ett vid utlåtandet såsom bilaga A fogat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning;

2) i avseende å dyrtidstillägget för år 1919

a) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och postsparbanken dyrtidstillägg finge utgå av de medel. av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes,

b) för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1919 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å . . . kronor 34,900

att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å . . . kronor 16,900

att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 62,200

att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 313,200

att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå; samt

för bankinspektionen ett reservationsanslag å kronor 22,900

att av bidrag till bankinspektionen direkt utgå;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag anvisa . . .

under andra huvudtiteln kronor 3,595,000

» tredje » » 528,000

» fjärde » » 28,400,000

» femte » » 18,695,000

» sjätte » » 10,250,000

» sjunde » » 11,250,000

» åttonde » » 11,770,000

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

3) i avseende å dyrtidstillägget för år 1920
a) till bestridande av kostnaderna för nämnda förmån å sta-
tens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvud-
titlarna såsom avsättning å 1920 års riksstat anvisa ett förslagsan-
slag, högst kronor 116,000,000,

b) förklara, att under år 1920 tillsvidare och intill dess definitivt
beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna
för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle bestrid-
as, härför erforderliga belopp skulle utgå

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket,
statens järnvägar, statens vattenfallsverk, postsparbanken, försäk-
ringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket,
patent- och registreringsverket samt bankinspektionen av de medel,
av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes,
samt

beträffande befattninghavare vid övriga verk och institutioner
av det under mom. a) omnämnda anslag.

Enligt en vid utlåandet fogad reservation hade herrar *C. G. Ek-
man, O. H:son Waldén, S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Lande-
ryd, *J. Erlansson* och *A. Mossberg* ansett, att utskottets yttrande
och förslag bort hava viss avvikande, i reservationen angiven ly-
delse.

Därjämte hade reservation anmälts av herr *H. G. W. Wrangel*,
som anfört följande:

»Med hänsyn till de sjunkande livsmedelspriserna och framför
allt på grund av nödvändigheten att minska statsutgifterna har jag
icke ansett det tillrådligt att i så hög grad som utskottet föreslagit
öka beloppen av dyrtidstilläggen. Jag har fördenskull icke kunnat
biträda utskottets hemställda beträffande grundtalets storlek, utan
anser, att grundtalet bör beräknas efter *fyra femtedelar* (i stället
för åtta niondelar) av talet för kostnadsökningen samt att grundta-
let för närvarande bör bestämmas till 135, varigenom en besparing
av omkring 20 miljoner kronor skulle uppstått.»

Herr statsrådet *Thorsson*: Herr greve och talman! Det ären-
de, som nu föreligger till riksdagens omprövning, är ju av en synner-
ligen stor omfattning och berör så många av statens befattnings-
havare, att det i och för sig är fullt naturligt, om intresset för huru
detta ärende slutbehandlas i riksdagen är stort.

Redan 1916 ansågo sig statsmyndigheterna böra i någon mån
bidraga till underlättnade av det redan då förefintliga dyrtidstryc-
ket, och riksdagen anslog då 4 miljoner kronor, som huvudsakligen
användes till s. k. familjehjälp. År 1917 hade levnadskostnaderna
så ökats, att riksdagen då ansåg sig böra anslå 30 miljoner kronor.
Den ordinarie riksdagen 1918 anslog 105 miljoner kronor för samma
ändamål, och slutligen kom urtman med ytterligare ett anslag på i
runt tal 60 miljoner kronor.

Det är uppenbart, att samtidigt som dessa anslag växte i höj-

den, det måste bliva ett allt större intresse från statsmakternas sida att se till, huru de fyllde sitt ändamål. Därför hade jag, redan då jag höll på med att behandla det förslag, som förelåg till omprövning vid ordinarie riksdagen 1918, den känslan, att man borde pakaila en närmare undersökning om i vilket förhållande statstjänarnes inkomster vore tillgodosedda, om man jämförde dem med befattningshavare i den privata verksamheten. Detta krav blev sedan av befattningshavarna själva understruket i en rad skrivelser under senare delen av år 1918, däri de hävdade den meningen, att staten icke ägnade den omsorg åt sina befattningshavare, som tillkomme staten. utan att enskilda företagare hade en betydligt bättre och tryggare existens än statstjänarna, varför dessa i skrift och tal hotade med att lämna statstjänsten. Med anledning av denna rörelse iscensattes då en undersökning, som verkställdes av socialstyrelsen. Innan emellertid denna undersökning blev slutförd, så att något resultat av den kunde utläsas, tillsatte Kungl. Maj:t särskilda sakkunniga för att pröva, efter vilka grunder krigstidstillägget lämpligen borde utgå, detta särskilt med hänsyn till en rad av anmärkningar emot den planlöshet, som man påstod förefanns i de föregående riksdagsbesluten eller, rättare sagt, den planlöshet, som framträdde på grund av dessa riksdagsbeslut.

*Krigstidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

När resultatet av den av socialstyrelsen igångsatta undersökningen blev känt, så visade det sig, att statsverket redan, innan urtima riksdagen hade fattat något beslut om förbättring av statstjänarnas löneförmåner, stod staten så att säga i främsta linjen i fråga om att tillgodose sina befattningshavares intressen. Resultatet av denna undersökning återfinnes i den proposition, som nu föreligger till behandling, och jag vill anmana kammarens ledamöter att ingående studera undersökningen ifråga. De sakkunniga hava haft detta material till sitt förfogande, och omnämnas i förbigående undersökningens innebörd i det betänkande, som åtföljer denna proposition. Vid sitt bedömande av vilken väg som lämpligen skulle beträdas, för att man efter de mest riktiga metoder skulle tillfredsställa statstjänstemännens behov av tillägg, hava de sakkunniga stannat inför tillrådan av en glidande skala, så lagd, att den skulle ansluta sig till socialstyrelsens prisindex. Denna skala ha de sakkunniga beräknat skulle läggas så, att för de första hundra kronorna i månaden vederbörande befattningshavare skulle få 150 procent ökning, och att för belopp, liggande mellan 101 och 550 kronor i månaden, skulle, enligt de sakkunnigas förslag utgå ett tillägg av 60 procent.

Som det framgår av de sakkunnigas eget utlåtande, har jag av rent finansiella hänsyn måst på ett ganska tidigt stadium säga, att det belopp, jag ansåg mig kunna inräkna i budgeten för innevarande års kristidstillägg, icke kunde få överstiga 225 miljoner kronor, varav de sakkunniga för de befattningshavare och f. d. befattningshavare m. fl., för vilka de hade att tillmäta kristidstillägg för, skulle få disponera 215 miljoner kronor.

Frågan, om man skulle beträda vägen med den glidande skalan eller tillämpa det fixa systemet, har naturligtvis varit mycket ingå-

Dyrtidstillägg
 åt befattnings-
 havare i
 slutens tjänst
 m. m.
 (Forts.)

ende diskuterad. Från vissa håll har betonats, att det vore oriktigt att tillämpa den glidande skalan i slutet av kristiden, då man icke tillämpat den på tidigare stadium under samma tid, därför att man genom en sådan anordning under kristidens avveckling skulle franhända befattningshavarna den fördel, som skulle ligga i att de en tid längre framåt skulle få komma i åtnjutande av det fixa tillägget oberoende av de vikande priserna på deras förnödenheter. Emellertid har i det praktiska livet tillämpningen av det glidande systemet med hänvisning till indexen allt mer och mer kommit i bruk. Stockholms stad har varit den kommun, som först tagit steget till den glidande skalan och infört den vid utmätande av de dyrtidsbidrag, som denna stad lämnar sina befattningshavare. Även har jag blivit underrättad om att det från en hel del privata inrättningar ingår förfrågningar nästan månatligen och minst en gång i kvartalet angående socialstyrelsens indextal, och att vissa av våra större industriella inrättningar söka att med ledning av indextalet överenskomma med sina befattningshavare om de dyrtidstillägg, som till dem skola utgå.

Emellertid är det något, som har kommit emellan i fråga om förhållandet mellan statens befattningshavare och staten såsom arbetsgivare, vilket gör, att man åtminstone här haft anledning att synnerligen noga pröva, om det skulle vara lämpligt att tillämpa indextalet.

Det är nämligen på det sättet att riksdagen sedan 1914 beslutat flera ganska omfattande omregleringar och tillfälliga löneregleringar, vilka innebära, att under innevarande år utgå i direkta löneökningar, mellan 40 och 50 miljoner kronor mera än som utgick 1914, vadan man således har att räkna med *en* siffra, när det gäller att bedöma den procent, som skall utgå till befattningshavarna och *en* annan siffra för bedömning av 1914 års prisnivå. Det är detta, som gjort, att jag för min del varit mycket tveksam, om det vore lämpligt att beträda den anvisade nya vägen med dess här nyss angivna ojämnheter. Vid ett noggrant övervägande av saken kom jag dock till det resultat, att staten borde göra ett försök med tillämpningen av den glidande skalan och att man som en ringa kompensations emot de beviljade löneökningarna något sänkte de grundtal, som voro avsedda att tillämpas för bestämmande av de kristidstillägg, som skulle utgå. Emellertid är det klart, att från den stund man för statsverket på detta sätt lägger i socialstyrelsens hand att bedöma förhållanden, som mycket djupt ingripa i hela statsförvaltningen, man på samma gång måste sörja för att socialstyrelsen, om den icke redan är det, blir utrustad med nödiga krafter för att kunna på fullt tillfredsställande sätt åstadkomma den prisindex, som skall vara grundläggande för hela regleringen. Jag har därför, innan jag biträtt förslaget om att föreslå en glidande skala, haft vissa överläggningar med socialstyrelsens chef, gående ut på att socialstyrelsen borde tillförsäkras arbetskrafter, varigenom det skulle bliva möjligt för densamma att på ett fullt tillfredsställande sätt ordna om dessa saker, och jag vill redan nu säga, att om riksdagen bifaller det för-

slag, som föreligger, det får bliva regeringens uppgift att omedelbart i samråd med socialstyrelsen vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för att på hithörande områden skaffa de mest tillförlitliga uppgifter.

Med dessa ord vill jag icke göra någon erinran mot det arbete, som hittills på detta område utförts inom socialstyrelsen, och jag hämtar stöd för detta bland annat däri, att om det varit någon befogad anledning till anmärkning emot socialstyrelsens sätt att lösa denna synnerligen svåra uppgift, icke så många framstående arbetsledare på den privata näringsverksamhetens område skulle hava vänt sig till densamma för att få uppgifter för träffande av avtal med sina befattningshavare.

I utskottets behandling av den föreliggande propositionen hava ju alla varit eniga om att biträda förslaget om tillämpande av den glidande skalan. Det skulle således kunna betraktas sasom onödigt, att jag upptager kammarens tid med att syssla med dessa ting, då alla tyckas vara eniga, men jag har ändå ansett det vara nödvändigt att lämna dessa små upplysningar till den kraft och verkan det hava kan vid den fortsatta bedömningen av frågan.

Det hittills utgående kristidsunderstödet har varit uppdelat i två olika former. Den äldsta av dessa är kristidshjälpen, som man började med redan 1916, när man godkände förslaget att varje befattningshavare, som erlade inkomstskatt för en inkomst, understigande 2,000 kronor, skulle kunna få hjälp till oförsörjda barn under 15 år med ett belopp mellan 30 och 80 kronor per år och barn. 1917 fortsatte riksdagen på den vägen och tilldelade då även bidrag till hustrun eller husföreståndarinnan samt beslöt att familjebidrag skulle utgå till sådan befattningshavare som hade försörjningsplikt emot familj om han erlade inkomstskatt för ett belopp intill 3,000 kronor. 1918 års riksdagar beslöt familjehjälp enligt samma grunder men ansåg att sådan hjälp borde utgå till familjeförsörjare som erlagt inkomstskatt för intill 5,000 kronor.

Av alla hittillsvarande uppgifter i detta fall framgår således, att riksdagen icke betraktat familjehjälpen såsom en angelägenhet, vilken man utan vidare kunde avstyrka, riksdagen har tvärtom ansett, att i samma mån förhållandena blevo svårare, borde även högre avlönade befattningshavare erhålla kristidshjälp. Emellertid har denna tanke nu fullständigt övergivits, först av kommitterade och sedermera av utskottet.

Inom kommittén har man ansett, att det tillägg, som i en eller annan form från statsverket utgives under kristiden, icke får betraktas såsom ett understöd, utan skall betraktas såsom ingående i lönen. Sakkunskapen har framhållit, att det är en oriktig bedömning, om man håller före, att kristidstillägget icke får inräknas i lönen, utan bör betraktas såsom en kompensation för dyrtiden.

För min del kan jag icke godkänna vare sig den av kommitterade eller den av utskottet hävdade uppfattningen, att kristidstillägget och kristidshjälpen skola betraktas såsom *lön i vanlig mening*. Hävdar man den uppfattningen, så är det alldeles rätt vad som från

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

Fort.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

högre befattningshavare framhålles, att de satts i en sämre ställning än andra befattningshavare, men hittills har riksdagen icke velat godkänna denna uppfattning, utan den uppfattningen har hittills varit gällande inom riksdagen, att dyrtiden hårdast trycker på sådana förnödenheter, som människorna oundgängligen behöva för sin existens. Det synes mig att dyrtiden måste lägga embargo på omkring 90 procent av de lägre avlönade befattningshavarnas inkomst för att de över huvud taget skola kunna uppehålla livet, men att den icke behöver lägga beslag på alla dessa 90 procent av de stora inkomsttagarnas inkomst, för att dessa skola kunna i sin mån övervinna svårigheterna.

Jag har vid behandlingen av detta ärende icke kunnat bortse från dessa saker. Därför har jag tillåtit mig föreslå, att det bidrag, som borde utgå, skulle uppdelas i två olika former, dels ett bidrag, som utgår i form av tillägg, och dels ett bidrag, som utgår i form av familjebidrag. För att fullfölja den principen, att man skulle giva de lägre befattningshavarna något större kristidstillägg i förhållande till deras inkomster än de högre befattningshavarna, så hava alla varit eniga därom, att man för de första hundra kronorna i månadslönen skulle giva ett högre belopp än för de övriga hundra kronorna, och i de olika föreliggande förslag, som framburits till riksdagen, dels i propositionen, dels i motioner och slutligen nu sist i utskottsutlåtandet och i reservationer, ha åstadkommits icke mindre än fyra olika skalor: kommitténs med 150, Kungl. Maj:ts med 135, utskottets med 147 och den Ekmanska reservationens med 138 procent.

Varför jag har tillåtit mig att föreslå en så låg procent som 135, skall jag be att med några ord få betona och framhålla. Jag erinrar då om vad jag i början av mitt anförande nämnde, att sedan 1914 det skett en rad av regleringar, vilka göra, att jämförelsetalen icke äro likvärdiga. Det har ingått i befattningshavares inkomst ett belopp i tillskjuten lön, från och med detta år, som icke alls är att förakta. Då har jag trott, att det vore riktigt, och att jag vore försvarad med att sänka denna procentsats från vad kommittén föreslagit, 150, till 135 procent. Men det är en annan omständighet, som också måste tagas med i beräkningen. Det är det förhållandet att bland de hundratusen av statens befattningshavare, som beröras av kristiden, finnas omkring tjugtu tusen, som hava under 1,000 kronors inkomst. I detta antal 20,000 ingår då hela styrkan av det stamanställda manskapet i armén och marinen, vilket manskap förutom det kontanta beloppet åtnjuter kost och logi in natura, men däri ingå också avsevärda grupper av andra befattningshavare, vilkas löneförmåner falla inom ett belopp av 1,000 kronor, och vilka åtnjuta dessa 1,000 kronor därför, att de hava ett uppdrag inom statsverket, som visst icke ger dem full sysselsättning och heller icke full lön, utan som ger dem tillfällig ersättning för en viss statsfunktion av sådan beskaffenhet, att den i alla fall berättigar dem att åtnjuta kristidstillägg. Vidare finns det avsevärda andra grupper såsom dessa telegrambud och en del minderåriga i olika befattningar. Jag har då

utgått från att den, som har kost och logi i statens tjänst, är det icke riktigt att giva samma kontanta lönefyllnad för att kompensera dyrtiden, som man ger den, vilken måste uppehålla familj. Jag har därför trott, att jag skulle tjäna de samhällsgruppers intresse bäst, som äro mest i behov av krigstidstillägg, om jag delade upp tillägget på sätt jag har ifrågasatt i propositionen.

Nu vet jag fullväl, att det har riktats anmärkningar mot Kungl. Maj:ts förslag med stöd av det påståendet, att detta är en form, som befattningshavarna själva underkänna, därför att den skulle utgöra en nackdel vid den slutliga avvecklingen av hela kristiden. Man har menat, att då skulle familjebidraget liksom vara prejudicerande för bedömande av huruvida lönen i fortsättningen skall utgå efter behovsprincipen eller på grund av värdesättning av det utförda arbetet. För att förekomma denna invändning har jag tillåtit mig föreslå, att denna kristidshjälp avvecklas så småningom, så att det skall vara ur räkningen den gång man kommer att taga ställning till spörsmålet om hur liten eller stor del av utgående kristidsanslag det eventuellt kan finnas lämpligt, att överföra i de ordinarie löneförmånerna.

Jag har känt behov av att få framlägga de synpunkter, som varit avgörande för mig vid avgivande av denna proposition, därför att man från utskottets sida så att säga skjutit undan denna del av propositionen och trott, att det skulle vara lämpligare att biträda den meningen, som företrätts av sakkunniga. I de förslag, om vilka striden väl kommer att stå här i riksdagen, ingår nog icke Kungl. Maj:ts proposition, då ju den icke tillvunnit sig något avsevärt understöd i riksdagen, utan man torde komma att välja mellan en reservation och utskottets utlåtande, och på grund av mina förut gjorda uttalanden kan jag icke underlåta att ansluta mig till reservationen, detta på grund av den synpunkten, att jag tillmåter familjehjälpen en avgörande betydelse vid bedömandet av denna fråga. Vid den slutliga behandlingen av detta ärende är det ganska klart, att man icke utan vidare kommer bort från det moment, som kastats in i frågan, sedan sakkunniga hade att taga ställning till densamma, nämligen den omständigheten, att då detta krigstidsanslag icke utgår enbart till fast anställd personal, utan till varje inkomsttagare i statens tjänst, härigenom tillkommer så många osäkra faktorer i fråga om bedömandet av de erforderliga beloppen, ur rent ekonomisk synpunkt har det icke varit möjligt för Kungl. Maj:t att biträda kommitténs förslag med ett grundtal av 150 procent, därför att det icke läte sig göra att tillämpa denna skala och samtidigt hålla sig inom den beräknade anslagsramen. Sakkunniga ha icke ansett att anslagsbeloppet skulle räcka för det beräknade dyrtidstillägget såvida icke indexen sjönk under senare delen av året. Men dessutom ha ju sedan tillkommit uppgifter angående personalökningar vid vissa verk, som vid tidpunkten för sakkunnigas beräkningar eller vid den tid, då propositionen utarbetades icke voro kända. Ehuru utskottet och reservanterna gjort vissa reduktioner

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
Forts.*

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

i Kungl. Maj:ts beräkningar lär icke anslagen mer än nått och jämnt hinna till att täcka de krav, som föreligga.

Men det har tillkommit en annan omständighet, som icke kan lämnas ur räkningen vid det slutliga bedömandet härav. Hittills hava vi, då vi behandlat krigstidstilläggen, alltid utgått från att kommunikationsverken själva skulle bekosta de anslag, som skulle utgå för täckande av krigstidstillägget. Jag har vid ett föregående tillfälle haft anledning omnämna, att järnvägsstyrelsen begärt att av skattemedlen få ett anslag, motsvarande det, som riksdagen kan vilja besluta i krigstidstillägg för detta verk. Det gör, att vid uppgörandet av detta års tilläggsstat och vid uppgörandet av 1920 års ordinarie stat anmäla sig här avsevärda belopp, vilka skola placeras på dessa stater, vare sig i form av tillfälliga upplåningar eller i form av anslag, avsedda att uttagas i skatteväg. Det är klart, att under sådana omständigheter var och en bör förstå, att det är svårt att belasta budgeten utöver vad man förut har beräknat; vid en hastig överslagsberäkning har jag kommit till det resultat, att vi under år 1919 måste anskaffa 450 miljoner kronor för att få medel till de ordinarie utgifterna och kristidsutgifterna åt de befattningshavare, som hos staten lyfta lön för utförda gärningar. Med dessa siffror som bakgrund är det klart, att man får se synnerligen försiktigt på spörsmålet. Särskilt vill jag fästa uppmärksamheten på att om statens järnvägar skall åläggas förränta 100 milj. kronor ökad skuld, så kommer detta att ha en så menlig inverkan på såväl järnvägarna som landets hela ekonomiska liv, att det ur den synpunkten är svårt att rekommendera ett sådant tillvägagångssätt. I stället måste man nog tänka sig att under de närmaste åren inarbeta vissa delar av dessa belopp i den vanliga budgeten och genom skattemedel täcka desamma. Jag har ansett mig böra omnämna detta, ty herrarna måste innan riksdagen åtskiljes taga ståndpunkt till frågan, på vad sätt vi skola skaffa de medel, som järnvägsstyrelsen begärt.

Herr greve och talman! Med detta mitt inlägg har jag velat klargöra de synpunkter som varit vägledande för Kungl. Maj:t vid frågans bedömande och vid uppgörande av den proposition, som nu föreligger. Mitt yttrande får icke på något som helst sätt betraktas såsom en anmärkning mot utskottsmajoriteten, ty om dessa saker kan man naturligtvis diskutera, och båda förslagen ha både sin fördelar och sina nackdelar.

Herr W r a n g e l: Herr greve och talman, mina herrar! Föga angenäm är, kan jag säga, den uppgift, som jag nu satt mig före, nämligen att påyrka nedsättning av de anslag, som Kungl. Maj:t har äskat och som statsutskottet, om också i annan form, tillstyrkt till dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst. Ja, föga angenäm, snarare bitter och påkostande är den uppgiften, först och främst därför att jag av hjärtat unnar alla statens befattningshavare så högt dyrtidstillägg som möjligt, men också därför att saken rör mig personligen — den rör ett stort antal av mina vänner, mina underlydande, mina kamrater,

mina anhöriga — och slutligen därför att jag i denna punkt står såsom ensam reservant i utskottet.

Men vad den sista omständigheten vidkommer, så vet jag dock, att jag icke är alldeles ensamstående. Bland utskottets suppleanter och jämväl bland utskottets ordinarie ledamöter finns det flera, som sympatisera med min ståndpunkt. Att jag blivit ensam reservant, torde förnämligast bero därpå, att meningsutbyte inom statsutskottet huvudsakligen rörde sig om Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. dyrtidstillägg och dyrtidshjälp, eller de sakkunnigas förslag, d. v. s. enbart dyrtidstillägg. Åtskilliga av ledamöterna voro måhända tveksamma beträffande beloppen. Med den saken må det emellertid förhålla sig hur som helst, för min egen del har jag icke kunnat lya någon tvekan om den absoluta nödvändigheten av att här iakttaga, såsom herr statsrådet yttrade, *synnerlig* försiktighet. Jag är för min del av den alldeles bestämda uppfattningen, att det är ofrånkomligen nödvändigt att göra mycket avsevärda besparingar, och jag vågar påstå, att jag i denna min uppfattning nyss fått ett det allra kraftigaste understöd från herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Dessa besparingar äro bland annat nödvändiga just med hänsyn till det förhållande, som herr statsrådet särskilt berörde beträffande statens järnvägar. Statens järnvägar utvisade förra året en direkt förlust — jag tager då icke någon hänsyn till ränteförlusten på det högst avsevärda kapital, som är nedlagt i dessa kommunikationsmedel — på över 60 miljoner kronor. I år har man uppskattat denna förlust eller bristen till omkring 40 miljoner, men sannolikt torde icke dubbla beloppet komma att förslå för att täcka densamma. Nu säger man ju — och det har herr statsrådet redan besvarat — att här är egentligen icke fråga om statsutgifter. Här är fråga om utgifter, som skola närmast täckas med lån och i sinom tid återbetalas av det överskott, som statens järnvägar komma att lämna. Jag undrar, om det finnes någon i denna ärade församling, som hyser den uppfattningen, att det skall vara möjligt för statens järnvägar att inom en överskådlig framtid göra några avbetalningar. Nej, vi få nog, såsom herr finansministern sade, anlita skattevägen, d. v. s. det är skatteskruben, som skall ytterligare dragas åt. Om man något så när följt med det finansiella livet i vårt land, torde man dock hava sig ganska väl bekant, att tillståndet icke är sådant, att en dylik åtdragning av skatteskruben längre är möjlig. Vår industri kämpar med mycket stora svårigheter. Det ena bruket efter det andra får minska, om icke rent av nedläggas driften. Vi stå inför mycket hårda tider. Statsinkomsterna komma med all säkerhet att av sig själva sjunka, och under sådana förhållanden synes det mig alldeles uppenbart, att vi måste iakttaga den allra största sparsamhet. Man skulle ju nu beträffande statens järnvägar kunna tänka sig, att de skulle kunna höja sina taxor, men jag undrar, vilken inverkan detta skulle hava på vårt näringsliv. Jag undrar, om detta skulle i någon mån kunna bidraga till att vi nalkades det för oss alla gemensamma önskemålet: billigare levnadskostnader. Jag är alldeles övertygad om att en sådan åtgärd skulle verka i motsatt riktning. Men just för att staten i sin mån skall bidra till en sänkning av den allmänna prisnivån, anser

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Dyrtidstillägg
 åt befattnings-
 havare i
 statens tjänst
 m. m.
 (Forts.)

jag det nödvändigt, att här beträffande dyrtidstilläggen göres en ned-
 sättning.

Om jag sålunda uteslutande av finansiella skäl anser en sådan
 nedsättning absolut nödvändig, har det för mig gällt att se till, huru-
 vida en sådan nedsättning vore möjlig utan allt för svåra följder. Det
 anslag, som Kungl. Maj:t för ändamålet begär, är dock, om jag tager
 de statsanställda och f. d. statsanställda i betraktande i år, omkring
 80 miljoner kronor högre än i fjol. Därtill kommer, att för en mängd
 personalkategorier beviljats eller kommer att beviljas tillfällig löne-
 förbättring, och mitt under allt detta torde man väl icke kunna för-
 neka, att levnadskostnaderna likvisst äro stadda i sjunkande. Det är
 väl erfarenheten hos litet var, att det ändå är något litet billigare nu,
 än det var vid urtiman.

Jag skall icke närmare gå in på det grundtal, som Kungl. Maj:t
 stött sig på och som socialstyrelsen och utskottet ansett böra fastslås,
 men jag tror, att jag har anledning till det påståendet, att detta grund-
 tal, lindrigast sagt, är efter sin tid. Det är alldeles klart, att offent-
 liggörandet av sådana tal måste komma någon tid efter själva bestäm-
 mandet. Men det finns nog andra omständigheter, som göra, att de
 icke äro alldeles rättvisa.

Nu har jag för min del ansett det absolut nödvändigt att här
 göra en avsevärd nedprutning. Jag tror, att man ut statsfinansiell
 synpunkt hade varit fullt berättigad att göra en vida större nedprut-
 ning, än jag föreslagit. Men jag har inte vågat gå längre, därför att
 det i så fall absolut inte skulle ha funnits någon utsikt för att jag
 skulle kunna vinna någon framgång. Jag har också trott, att det vore
 bättre, om jag toge samma grundtal, som Kungl. Maj:t tänkt sig,
 visserligen utan dyrtidshjälpen. Sålunda har jag föreslagit, att man
 som grundtal skulle sätta 135 i stället för, som utskottets majoritet
 föreslagit, 147. Detta skulle då få bli gällande för alla avlöningsbe-
 lopp understigande 100 kronor i månaden, medan däremot för inkomst-
 belopp mellan 100 och 600 kronor enligt mitt förslag skulle beräk-
 nas 45 i stället för, som utskottet föreslagit, 49. Detta är den enda
 skillnaden, och resultatet härav skulle bli en nedsättning av i det när-
 maste 9 %, vilket enligt en noggrannare beräkning, som är verkställd
 i statsutskottet, medför en besparing av omkring 17 miljoner kronor.

Jag skall alltså, herr greve och talman, i överensstämmelse med
 vad jag haft äran anföra, be att få yrka, att kammaren ville besluta:

beträffande *mom 1*), att utskottets förslag till kungörelse antages
 med den ändring, att dels i § 2 ordet »niondel» ändras till *femtedel*,
 dels ock i övergångsbestämmelsen siffran »147» utbytes mot *135*;

beträffande *mom. 2 b*), att anslagen till där särskilt nämnda in-
 stitutioner ändras till:

försäkringsinspektionen	kronor	32,000
statens biografbyrå	»	15,500
mynt- och justeringsverket	»	58,000
patent- och registreringsverket	»	285,000
bankinspektionen	»	21,000

beträffande mom. 2 c), att anslagen under de särskilda huvudtitlarna bestämmas sålunda:			<i>Dyrtilstillägg åt befattnings- havare i statens tjänst m. m. (Forts.)</i>
under andra huvudtiteln	kronor	3,250,000
» tredje	»	»	500,000
» fjärde	»	»	26,000,000
» femte	»	»	17,000,000
» sjätte	»	»	9,500,000
» sjunde	»	»	10,500,000
» åttonde	»	»	10,750,000

beträffande mom. 3 a), att anslaget för år 1920 ändras till kr. 110,000,000.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Såsom redan statsrådet och chefen för finansdepartementet uti sitt yttrande i dag framhållit, har dyrtidstillägget för statstjänare under de senare åren i högsta grad ökat. Denna gång är ökningen mot förra året cirka 80 miljoner kronor. Denna ökning, vilken har sin motsvarighet inom hela det enskilda näringslivet, har nu tagit ett sådant omfång, att man måste något granska denna dyrtidsfråga ur statsfinansiella och nationalekonomiska synpunkter.

Jag vill inte trötta kammaren med en framställning av det allmänna statsfinansiella läget, utan vill inskränka mig till att beröra ett par enstaka punkter.

För täckande av det nu erforderliga beloppet, 225 miljoner kronor, hava uti årets riksstat avsatts 57 miljoner kronor. 109 miljoner kronor, vilket utgör dyrtidstillägg för befattningshavare vid de affärsdrivande verken m. fl. verk skulle anvisas att utgå av verkens inkomster. Hela återstoden, eller 59 miljoner kronor, skulle enligt vad synes framgå av departementchefens motivering i den kungl. propositionen och av utskottets uttalanden, tagas ur kassafonden. Av nu förenämnda 109 miljoner kronor belöpa något mer än 75 miljoner kronor på statens järnvägar. Då emellertid, enligt vad allmänt antages, statens järnvägars deficit för innevarande år kommer att uppgå till minst samma belopp, är frågan om dessa medels anskaffande — såsom också av departementschefen framhållits — icke löst genom att anvisa beloppet att utgå av verkets inkomster. Såvitt jag kan förstå, måste hela det belopp, som här är fråga om för statens järnvägars del, till en början anskaffas genom tillfällig försträckning, d. v. s. gå ut över riksgäldskontoret, och därefter förr eller senare täckas av skattemedel. Järnvägsstyrelsens förhoppning att i år kunna reda sig med en tillfällig försträckning av 40 miljoner kronor kan jag för min del icke dela.

Beträffande vidare kassafonden, varur för i ifrågavarande ändamål skulle tagas 59 miljoner kronor, antages i inkomstberäkningen till årets statsverksproposition, att densamma skulle vid förra årets slut bokmässigt uppgå till i runt tal 228 miljoner kronor. I själva verket kan, enligt vad jag har inhämtat, antagas, att resultatet blivit ännu bättre, och att behållningen kommer att uppgå till minst 250 mil-

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*
(Forts.)

joner kronor. Beträffande innevarande år autog finansministern i sina inkomstberäkningar, att kassafonden skulle komma att tillföras 50 miljoner kronor, men borde, enligt statsrådets uttalande, storleken av överskottet av anförda skäl icke få bestämma riktlinjerna för statsregleringsarbetet vid innevarande års riksdag.

Ja, rent bokmässigt kan man säga, att något hinder icke synes förefinnas att taga nu ifrågasatta 59 miljoner kronor ur kassafonden. Men denna fonds ställning är mycket svår att överblicka. Rikshuvudboken ger härvidlag föga vägledning. Fondens tillgångar redovisas och förvaltas nämligen icke var för sig utan tillsammans med andra statsmedel (reservationer och anslag, huvudtitlarnas besparingsfonder o. s. v.). Det synes mig icke vara lämpligt, att en skillnad äger rum, och att kassafondens tillgångar icke bokföras för sig. Såvitt ja gkunnat inhämta, uppgå emellertid för dagen fondens kontanta tillgångar till 11,7 miljoner kronor, vilka jämte 28 miljoner kronor, som överlämnats till riksgäldskontoret för förvaltning, alltså skulle utgöra kassafondens kontanta tillgångar. Men nu anser jag mig, med hänsyn till det föreliggande statsfinansiella läget, ha anledning antaga, att den ifrågasatta anvisningen å kassafonden kommer att i avsevärd omfattning, om ej i sin helhet även den, gå ut över riksgäldskontoret.

Vid de nu av mig anmärkta förhållandena måste jag anse betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt möta att bifalla nu föreliggande framställning oförändrad och jag kan ej heller finna annat, än att betänkligheter tala häremot ur nationalekonomisk synpunkt. Det lär väl vara ostridigt, att den nu i landet rådande höga prisnivån är i olika hänseenden till stor skada, ja, fördärlig i vilket sammanhang den under senare år inträdda stora ökningen i löneförmåner för löntagare i allmänhet, såväl statens som enskilda, står till denna höga prisnivå, är utan tvivel en svårlöst fråga, varpå jag i dag icke vill ingå. Man kan dock säkerligen antaga, att en höjning i löneförmånerna verkar i prispfördyrande riktning, liksom en sänkning i motsatt. Vid detta förhållande måste nu föreliggande förslag, som kräver omkring 225 miljoner kronor, icke mindre än 80 miljoner mer än förra året, vara ägnat att ingiva betänkligheter, och dessa betänkligheter ökas för mig än mer genom de invändningar, som synas mig med fog kunna göras mot socialstyrelsens utgångspunkt för sina beräkningar om förskjutningarna i den allmänna levnadskostnadsnivån.

Herr greve och talman! På grund av vad jag nu anför, kan jag inte finna annat, än att nu begärda dyrtidstillägg och dyrtidshjälp böra begränsas i den mån, så med hänsyn till de faktiska förhållandena kan anses vara möjligt. Jag anser mig kunna ansluta mig till herr Wrangel, ehuru jag skulle önskat att han gått något längre i sitt yrkande om nedsättning.

Jag får sålunda yrka bifall till herr Wrangels reservation.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag hade väntat, herr talman, efter det utförliga yttrandet från statsrådsbänken, att någon tillhörande majoriteten inom utskottet skulle ha känt behov av att

omedelbart ingå i svaromål, men då så icke skett, ber jag att få yttra några ord med anknytning till den reservation, som jag jämte åtskilliga andra av utskottets ledamöter avgivit vid föreliggande punkt.

Den huvudskillnad, som förefinnes emellan majoriteten och minoriteten inom statsutskottet, hänför sig ju till att, under det att minoriteten följer Kungl. Maj:ts förslag och upptager jämväl för årets dyrtidsreglering kristidshjälpen, har majoriteten uteslutit denna hjälp och tillstyrkt, att dyrtidsbidraget uteslutande utgår i form av dyrtidstillägg. Bestämmelserna om den dyrtidshjälp, som såväl minoriteten inom utskottet som Kungl. Maj:t förordar, återfinnas ju uti §§ 8 och 9 i reservationen. Denna dyrtidshjälp är där så beräknad, att den utgår till befattningshavare, som under närmast föregående år haft att erlägga skatt för ett beräknat belopp av *högst 1,000 kronor*: med 225 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 112 kronor 50 öre för varje barn; *från 1,000 till och med 2,000 kronor*: med 180 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 90 kronor för varje barn; *från 2,000 till och med 3,000 kronor*: med 135 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 67 kronor 50 öre för varje barn; samt *från 3,000 till och med 6,000 kronor*: med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för varje barn. Dessutom anknuter sig reservationen till Kungl. Maj:ts förslag också i det avseendet, att vid sjunkande grundtal sjunker jämväl det belopp, varmed dyrtidshjälpen utgår.

Vad innebär nu det, att man på sätt majoriteten här gör tar bort dyrtidshjälpen? Jo, det medför det resultatet, att om jag tager som exempel en gift befattningshavare, med hustru och tre barn och jämför, vad han skulle erhålla under år 1919 i förhållande till vad han faktiskt erhållit under 1918, så finner jag, att en sådan befattningshavare med 1,000 kronors beskattningsbar inkomst erhåller en minskning i dyrtidsbidrag med 168 kronor 83 öre, under det att motsvarande befattningshavare utan hustru och barn erhåller en ökning av 396 kronor och 67 öre. Kan man säga, att en dyrtidsreglering, som man i allmänhet utgår ifrån skall regleras med större bidrag för 1919 än 1918, verkligen genomföres på ett lämpligt och riktigt sätt, när den verkar realiter så, att en familjeförsörjare med tre barn och med en så blygsam inkomst erhåller en minskning i statsbidrag i stället för en ökning? — Går jag till nästa inkomst-exempel, 1,500 kronor, kommer utskottets förslag att verka på det sättet, att under det att den ogifte, ensamme befattningshavaren med denna inkomst skulle erhålla en ökning av 540 kronor, skulle däremot motsvarande befattningshavare med hustru och tre barn få ett tillskott på endast 90 kronor. Det kan inte vara rimligt och riktigt, att staten, då den höjer sitt dyrtidsbidrag från 1918 till 1919 med 80 miljoner kronor, reglerar det så, att de minsta inkomsttagarna med de stora familjerna i flera fall erhålla minskning och i andra fall knapast få någon som helst ökning, under det att de ensamstående befattningshavarna över hela linjen få synnerligen stora tillskott. Som exempel kan nämnas, att en ogift befattningshavare med 7,200 kronors

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

lön får ett tillskott utöver vad han erhöi 1918 av 1,684 kronor 50 öre.

Vad är det nu för skäl, som föranlett utskottsmajoriteten att föreslå en dyrtidsreglering, som verkar på detta sätt? Jo, på sid. 14 i utskottsbetänkandet har man försökt att angiva skälen för denna åtgärd. Där framhålles först som det grundväsentliga, det principiellt bestämmande för utskottsmajoriteten, att »den lönefyllnad, som av dyrtiden betingas, lika väl som själva lönen är en gottgörelse för utfört arbete och såvitt möjligt icke bör till någon del hava karaktären av understöd». Detta är visserligen, såsom det där återgivits, ett referat av de sakkunniges utlåtande, men det är ett referat, som utskottet sedermera ger sin fulla tillslutning.

Jag ber då att få säga, att denna princip kan ju majoriteten själv icke upprätthålla. Om man skulle vilja ge det bidrag, som man nu ger, löns karaktär och beteckna det som gottgörelse för utfört arbete, då skulle givetvis, som också nyss är framhållet, det utgå procentuellt lika till alla befattningshavare, både till dem med de stora lönerna och dem med de mindre. Om man nämligen utgår från, att de förut utgående lönerna äro rättvist avvägda i förhållande till befattningshavarens arbete och ansvar, och om man ställer sig på den ståndpunkten, att det, som nu ges, skall vara en lönefyllnad, ett lönetillskott, då finnes det absolut intet som helst skäl att begränsa denna lönefyllnad på sätt som skett, då man dels begränsat den så, att ett mycket högre tilläggsbelopp faller på de första 100 kronornas lön per månad, varvid ju själva beloppet tillkommer de olika befattningshavarna synnerligen oregelbundet, dels också fullständigt avskar tillskotten, när man kommer till en viss inkomsträns. Majoriteten kan sålunda icke upprätthålla den princip, som majoriteten säger sig finna önskvärd, utan måste avvika från den. Men när man likväl är tvingad att avvika från den, och när man sålunda måste låta dyrtidsbidraget i viss mån utgå i förhållande till inkomsttagarnas behov, då förefaller det mig, att man bör ställa sig på den ståndpunkten, att man genomför denna senare princip rationellt och så, att regleringen icke verkar på det sättet ojämnt, som den gör enligt majoritetens förslag.

Ett andra skäl, som anförts här, är, att ett ytterligare fastslående av familjebidragen skulle utgöra en svårighet vid genomförande av framtida lönerregleringar. Jag skall inte inlåta mig vidare på den saken, då den redan har utvecklats av herr statsrådet. Men jag tror inte man kan säga, att så blir fallet. Jag tror tvärtom, att man måste jämväl vid nästa riksdag och i fortsättningen år från år behandla dessa frågor och anknyta de årligen utgående bidragen efter då föreliggande situation. Och det finnes ingen anledning tro att så fort man då återvänder till att man endast låter lönerna utgå i form av nyreglerade löner, det skall visa sig svårare vid en senare riksdag att ordna denna sak än när man nu helt på en gång lämnar familjebidragsprincipen, som utskottet gör, för att enbart tillämpa dyrtidstilläggsprincipen.

Vidare har också sagts, att själva tillämpningen av familje-

bidragsprincipen är svår, dels därför att man måste anknyta sig till en tidigare årsinkomst än den närmast liggande, och dels därför att vissa förskjutningar i de olika personernas ställning kunnat ske, sedan den tidigare skattedebiteringen ägt rum, varför alltså ur den synpunkten de i efterhand utgående familjebidragen falla ojämnt. Ja, det skall medges, att en viss svårighet i det avseendet föreligger. Men de faktiska resultaten bli i allt fall icke på det sättet ojämnta och orättvisa som genom utskottsmajoritetens eget försök att tillämpa enbart dyrtidstilläggsprincipen, utan de anknyta sig i varje fall, trots dessa svårigheter i tillämpningen, bättre till vad som ur de olika inkomsttagarnas synpunkt kan anses rättvist och rimligt än resultaten av utskottets eget förslag.

Vidare har man slutligen anfört det skälet, att statstjänarnas egna uttalanden i allmänhet skulle gå ut på, att de hellre vilja ha enbart dyrtidstillägg än dyrtidshjälp. Ja, jag måste ställa mig betänksam emot huruvida man verkligen kan säga, att så är förhållandet. Visserligen vet jag, att man i officiella uttalanden från statstjänarehåll oftast ställt sig på denna ståndpunkt. Men det har man gjort först och främst därför, att man bland de stora löntagarna utgått från, att tillämpningen av enbart dyrtidstilläggsprincipen skulle för dem i förhållande till de lägre inkomsttagarna verka förmånligare totaliter. Visserligen ha också från mindre inkomsttagares sida instämmanden i detta uttalande till förmån för dyrtidstilläggsmetoden gjorts, men jag vill meddela vad som i det fallet förekom inom utskottet — detta skedde ju icke på något sätt konfidentiellt — där en befattningshavare, som nu med sitt namn återfinnes bland majoriteten, uppträdde och förklarade, att i själ och hjärta måste han erkänna, att det resonemang, som förde fram till minoritetens resultat, var rättvist och riktigt, men att han med hänsyn till de uttalanden hans eget förbund gjort i denna fråga, fann sig icke kunna biträda minoritetens förslag. Jag hemställer, mina herrar, huruvida, när de olika befattningshavarnas uttalanden äro på det sättet grundade, riksdagen verkligen bör tillmäta dessa uttalanden sådan betydelse, att riksdagen skulle reglera detta lönetillskott, icke i överensstämmelse med vad riksdagen kanske finner riktigt och lämpligt, utan i överensstämmelse med på det sättet tillkomna uttalanden.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid motiveringen — i det avseendet gjorde statsrådet och chefen för finansdepartementet undan en hel del, som jag eljest tänkt göra — utan skall endast försöka summera ned totalresultatet.

Vad medför som totalresultat en anslutning till reservationen? Jo, den medför att de mest behövande, de utav dyrtiden proportionellt mest tryckta, erhålla mera än enligt utskottets förslag, men samtidigt blir en dyrtidsreglering i enlighet med reservationen enligt ett allmänt överslag omkring 8,5 miljoner kronor billigare, enligt den överslagsberäkning, som gjorts, än enligt utskottsmajoritetens förslag. Och jag hemställer, huruvida icke en sådan dyrtidsreglering — ty det blir resultatet, om man biträder reservationen — att

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Ports.)

de sämst ställda, de minsta inkomsttagarna med de största familjerna, bli bättre hjälpta än efter majoritetens förslag, medan samtidigt staten får en minskad utgift av 8,5 miljoner kronor, har de bästa skälen för sig.

Nu ha reservanterna med hänsyn härtill funnit, att det varit önskvärt, om man kunnat göra en sådan omräkning av de för de olika huvudtitlarna utgående beloppen, liksom också för de under a) i punkten 3 återkommande beloppet 116 miljoner kronor, att man verkligen i detta avseende bragte ned dessa belopp till den faktiska minskning, som ett bifall till reservationen skulle medföra. Men det fanns ingen möjlighet för reservanterna att på den tid, som var dem tillmätt för reservationens utarbetande, verkställa en sådan omräkning av dessa siffror. Och då siffrorna i fråga för övrigt endast äro förslagsanslagssiffror, och då det, som har betydelse här, icke är förslagsanslagssiffrornas storlek utan den *faktiska* utgift, med vilken man har att räkna, torde underlåtenheten av en omräkning här icke böra inverka på kammarens votum.

På de skäl, herr talman, som jag nu anført, vilka skäl jag anser vara synnerligen goda, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som av undertecknad och åtskilliga andra statsutskottets ledamöter avgivits.

Herr vice talman: Herr greve och talman! Då jag nu går att med några ord försvara utskottets hemställan i detta ärende, torde jag inte behöva uppehålla mig något vidare vid frågan om den glidande skalan. Dess innebörd torde i närvarande stund vara bekant för första kammaren, och med hänsyn till dess användning råder ju ingen skiljaktighet mellan de olika meningar, som här gjort sig gällande.

Beträffande själva den index, som uppgöres av socialstyrelsen, ha ju vissa anmärkningar framställts. Man har sagt, att dess primäruppgifter kanske inte äro fullt tillförlitliga, och man har sagt, att socialstyrelsen i vissa avseenden, när det gäller livsfröfnödenheter, räknat med maximipris, som icke kommit till tillämpning i handeln. o. s. v., o. s. v., och därför skulle icke socialstyrelsens index vara fullt tillförlitlig. Den saken har det tryckts på i den kungl. propositionen såväl som i utskottets hemställan, och det är ju klart, att anmärkningarna kunna göras i det fallet. Det kan naturligtvis göras förbättringar i detta avseende, men man kan dock icke vänta, att en sådan index skall visa annat än ungefärliga siffror, och när den nu begagnas till utgångspunkt, så tjänar den i alla fall till att visa de förändringar, som inträtt i levnadskostnaderna. Vilken linje man nu går på, antingen den glidande skalan eller de fixa beloppen, så måste man i alla fall ha någon utgångspunkt för bedömandet av hur mycket man skall ge i dyrtidstillägg, och det synes mig att man, grovt taget, skall kunna begagna den väg, som nu blivit begagnad genom anlåtande av socialstyrelsens prisindex.

Frågan gäller ju här egentligen, huruvida man skall lämna dyrtidshjälp, som reservanterna och Kungl. Maj:t föreslagit, eller om man

skall gå uteslutande på det procentuella dyrtidsbidraget, som nu utskottet på grund av de sakkunniges hemställan föreslagit. Det finnes goda skäl både för det ena och det andra som herr statsrådet sade i slutet av sitt anförande, och de herrar, som förordat dyrtidshjälpen, ha ju också anfört de skäl, som för dem varit avgörande. Nu har den siste talaren här kritiserat de skäl, som ha blivit anförda utav utskottet för ett borttagande utav dyrtidshjälpen. Och jag skall be att med några ord få upptaga den frågan.

Mot vad utskottet säger om att detta dyrtidstillägg i sin helhet bör betraktas såsom en del av lönen och således utgå såsom ett proportionellt tillägg på denna lön, vilkens höjd nu är för liten för att möta de dyra tiderna, har det såväl från herr statsrådet som nyss från herr Ekman invänts, att man ställer sig på den ståndpunkten, att, som de sakkunniga säga, »den lönefyllnad, som av dyrtiden betingas, lika väl som själva lönen är en gottgörelse för utfört arbete och såvitt möjligt icke bör till någon del hava karaktären av understöd», skulle man naturligtvis hava gått hela vägen uppåt och procentuellt fördelat dyrtidstillägget lika för löntagare inom alla grader. Detta har utskottet icke gjort, utan när det kommit till en viss punkt, har det låtit dyrtidstillägget upphöra. Jag tror icke, att detta skäl är så synnerligen bärande, ty icke heller vid de tillfälliga lönereregleringar, som förekomma i det nästa ärende, som första kammaren har att behandla, har man följt den principen, utan man har gått ut ifrån den synpunkten, att ju lägre avlönad en person varit, desto större lönetillägg borde han ha procentuellt, och när man kommit till en viss punkt, har man stannat — man har där stannat i vissa fall vid 1,000—2,000 kronor, och variationerna hava varit från 11,5 procent till 22,5 procent. Jag tror därför icke, att den invändning, som gjorts mot vår framställning, kan ha den vikt och betydelse, att den på något sätt kan kullkasta den uppfattning, som vi ha fått genom samtal med löneregeringsmän, vilka allmänt hava sagt, att när man nu för en längre tid framåt fixerar dyrtidstilläggen, vore det lämpligt att icke på något sätt ordna det så, att det i något hänseende kan prejudicera en blivande verklig lönerogering.

Det förhåller sig vidare så, att denna dyrtidshjälp för familjerna, såsom blivit klargjort av en föregående talare, är ordnad så, att den utgår i förhållande till en viss given taxerad inkomst. Detta har ju den olägenheten, att när det exempelvis nu gäller år 1919, dyrtidshjälpen sättes i proportion till den taxerade inkomsten, för år 1917, som av vederbörande deklarerats år 1918. I den mån man fortsätter på denna väg, kommer det ju alltid att bli så, att dyrtidshjälpen beräknas för en inkomst, som ligger ett par år tillbaka i tiden. Och även om det nu kan spela en viss roll för den stora mängden av mindre löntagare att få denna dyrtidshjälp, så kommer med dyrtidstilläggen och en och annan lönerogering den stora mängden av mindre löntagare i allmänhet upp till en inkomst, vid vilken på grund av de bestämmelser, som gälla, dyrtidshjälpen blir av mindre och mindre betydelse. Dessutom är ju denna dyrtidshjälp på sätt och vis knuten till vederbörandes civilstånd, och även i det fallet kunna ju vissa omständigheter göra, att

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m m.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.

(Forts.)

den kan falla mycket ojämnt. Detta förändras ju under årets lopp, och det är ju icke heller uteslutet, att även en ogift har vissa försörjningsplikter, vilka kunna vara av lika stor betydelse som de, vilka åvila den gifte.

Så har jag också hört en uppgift, för vars riktighet jag icke kan garantera, men som rör en sak, som naturligtvis har sina sidor. Det har sagts mig av personer, som sitta i taxeringsnämnder, att det icke är utan, att önskan att komma inom en sådan kategori av inkomsttagare, där man får högsta möjliga dyrtidshjälp, har ett visst inflytande på deklARATIONERNA, och denna anordning har också därigenom en stor olägenhet.

Nu får jag ju erkänna, att alla dessa skäl kunna sägas vara av formell natur. Men vad som naturligtvis för mig, och jag förmodar även för en del av mina kamrater i utskottet, har varit av avgörande betydelse är egentligen det, att de, som det här gäller att hjälpa och tillgodose, själva vid behandlingen av frågan om dyrtidstillägg för detta år hava ställt sig på den ståndpunkten, att de vilja slippa denna dyrtidshjälp. Jag har ju en viss erfarenhet av denna sak, då jag såsom dyrtidsdelegerad för Stockholms stad varit med om att fixera dyrtidstilläggen för dess tjänstemän. Där hava vi redan, såsom herr statsrådet erinrat, gått in på den glidande skalan. Där hava vi också tagit bort familjebidragen, och dit hava vi verkligen kommit på så vis, att det ursprungligen är tjänstemän, som fört oss in på den vägen. I Stockholms stad har man beviljat dyrtidstillägg efter precis samma grunder, som de sakkunniga föreslagit i sitt alternativ I. Man har där beviljat detta dyrtidstillägg för första och andra kvartalen, och man står nu beredd att bevilja det för det tredje. Jag har försökt att förvissa mig om huruvida borttagandet av dyrtidshjälpen där väckt något missnöje, och jag har fått det svaret, att om det också möjligen varit fallet i ett eller annat enstaka fall, så har man dock på det hela taget varit ganska belåten med det sätt, på vilket denna sak nu är ordnad. Detta anser jag för min del vara ett verkligt reallt skäl för att låta dyrtidshjälpen falla. När de, vilka det här gäller att i första rummet tillgodose, icke vilja ha denna dyrtidshjälp, utan betrakta den, såsom skett i en motion, väckt av herrar Bårg och von Sneidern, som ett slags understöd, anser jag, att även om man, som den siste talaren sade, finner det orättvist att gå den vägen, att man tager bort denna dyrtidshjälp, man dock enligt mitt begrepp är inne på en rent dogmatisk väg, när man säger: ni skola promptly ha denna dyrtidshjälp, antingen ni vilja ha den eller icke, därför att det är rättvist. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att en av de motionärer, som jag nyss nämnde, står i spetsen för en av de största sammanslutningarna av statstjänare, statstjänarne vid statens järnvägar. Järnvägmännens sammanslutning räknar endast av statstjänare omkring 20,000 personer, och alla dessa hava ju anslutit sig till den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets uttalande.

Frågan blir naturligtvis nu den, till vilka belopp man kan låta kostnaderna för dessa dyrtidsbidrag gå. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att herr statsrådet i den kungl. propositionen angi-

vit ett belopp, inom vilket han anser, att man bör hålla sig. Sedan den kungl. propositionen avgavs, har dock en omständighet tillkommit, vilken en gång vid ett annat tillfälle har berörts här av herr statsrådet. Man har nämligen vid statens järnvägar missräknat sig på 10 miljoner kronor, som man beräknat för litet. Där skulle dessa dyrtidstillägg komma att gå till 10 miljoner kronor mera, än vad herr statsrådet räknade med, då han avlämnade propositionen. Det gällde därför att på något sätt rädda dessa 10 miljoner kronor, och när utskottet nu gick att behandla frågan, fick det lov att taga detta i betraktande. För mig, som varit med om att på annat håll föreslå dyrtidstillägg med ett grundtal av 150 procent för 1,200 kronor om året eller 100 kronor i månaden och därefter 60 procent på det över-skjutande beloppet upp till en viss gräns, hade det ju varit ganska naturligt att även för statstjänarna föreslå detta. Detta kunde jag emellertid icke med hänsyn till de statsfinansiella förhållanden, som jag nyss berört. Dessutom är det ju så, som även herr statsrådet framhållit, i motsats till vad fallet varit beträffande Stockholms stad, att efter krigets början lönereregleringar vidtagits för en del grupper av statstjänstemän. Något motsvarande har icke skett för Stockholms stads tjänstemän, åtminstone icke i någon vidare omfattning.

När man tog bort denna dyrtidshjälp, gällde det därför att försöka komma ned till den siffra, som herr statsrådet hade angivit såsom det belopp, till vilket han ansåg, att man kunde gå. Vi kommo i utskottet till slut till det resultatet, att man borde fixera grundtalet till 147 och tillägget för vad som går över 1,200 kronor om året till 49 procent. På detta sätt kom man till en summa av 205,800,000 kronor, grovt räknat. De beräkningar, som gjorts, ha måst blivit litet grovt tilltagna, men jag tror, att de äro tämligen exakta. Utgångspunkt ha varit de beräkningar, som gjordes av särskilda utskottet vid urtima riksdagen, vartill kommit det tillägg, till vilka man måst taga hänsyn på grund av genomförda lönereregleringar och inträdd ökning av personalen samt de 10 miljoner kronor, vilka järnvägsstyrelsen räknat för litet. Efter denna beräkning kom man, som jag sade, till 205,800,000 kronor, vartill man dock, ifall man för konsekvensens skull vill följa samma principer med avseende på f. d. befattningshavare, bör lägga en miljon kronor, då man alltså är uppe vid 206,800,000 kronor.

Herr Wrangel och greve Lagerbjelke hava nu framfört yrkande om en betydlig nedsättning i det av utskottet föreslagna dyrtidstillägget. Efter de uppgifter, jag har här, skulle besparingen med herr Wrangels förslag, till vilket greve Lagerbjelke nu anslutit sig, bli ungefär 17 miljoner kronor. Nu är det ju mycket aktningvärt att spara, och jag har den allra största aktning för den sparsamhetsiver, som gjort sig gällande hos dessa herrar. Men man kan spara, och man kan spara, och jag vill icke beträffande min högt värderade vän herr Wrangel säga, att han på alla områden är lika sparsam som här. Han har också sin förkärlek för vissa utgifter, och de gälla icke alltid levande personer. Om sådana är det däremot fråga här, och därför anser jag icke, att man bör göra en sådan besparing, som herr Wrangel påyrkat,

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Dyrtidstillägg
 åt befattnings-
 havare i
 statens tjänst
 m. m.

(Forts.)

utan jag anser, att man är berättigad att gå upp till den siffra, som herr statsrådet i den kungl. propositionen har angivit såsom den, inom vilken man bör hålla sig, och som utskottet även har hållit sig inom. Greve Lagerbjelke har biträtt herr Wrangels sparsamhetsnit i detta fall, men jag kan icke säga annat, än att det under sådana förhållanden förvånar mig, att greve Lagerbjelke står såsom motionär i det ärende, som följer näst efter detta. Han vill där gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit med bortåt 1,700,000 kronor. Det är nog så, som jag sade: den ene vill spara här, och den andre vill spara där. Men frågan är, vilket som är det riktigaste.

Beträffande herr Ekmans reservation lämnade herr Ekman den för mig fullkomligt häpnadsväckande uppgiften, att hans förslag innebär en besparing på 8,500,000 kronor. Varifrån han tagit den uppgiften, vet jag icke. Jag har här en uträkning, som är gjord av utskottets kansli, och efter denna uträkning går kostnaden med herr Ekmans reservation icke längre än enligt utskottets förslag, utan den går närmare 400,000 kronor över utskottets beräkning. Detta är också ganska naturligt, då man ser de olika siffrorna, ty de besparingar, som herr Ekman gör på dyrtidstillägget, ätas helt och hållet upp av den av honom föreslagna dyrtidshjälpen. Jag skulle ju visserligen kunna läsa upp dessa siffror här, men i samma ögonblick som man läst upp dem, glömmas de ju bort, och hela detta schema, som jag har här, står till herrarnas förfogande och visar kostnaderna enligt de olika förslagen. Jag kan icke tänka mig annat, än att herr Ekmans uppgift är beroende på en felräkning av honom. Han har antagligen icke anlitat kansliet för att få fram den siffra, till vilken han kommit. Hans förslag innebär sålunda som sagt alls ingen besparing, utan är snarare något dyrare — dock icke så pass mycket dyrare, att man fördenskull behövede avslå det. Anledningen, varför jag hemställer om avslag på reservationen är de allmänna skäl, som jag förut anfört.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, får jag herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill till en början instämma i de ord, med vilka herr Wrangel öppnade sitt anförande, då han betonade svårigheten för oss att taga ställning till den nu föreliggande frågan. Vi stå å ena sidan inför en stor grupp samhällsmedlemmar, statstjänstemännen, som hava fått lida betydligt av dyrtiden under den gångna tiden. Man känner en alldeles särskild hänsyn till dem, då man sedan många år står i vänskapsförhållande till en hel del av dem, och då man därtill på nära håll sett, hur svårt det varit för dem att kämpa sig fram genom dyrtiden. Detta är den ena sidan. Å andra sidan står man inför den hårda nödvändighet, under vilken vi nu leva. Vi hava under den gångna tiden kunnat taga hänsyn till våra tjänstemäns krav på hjälp under de hårda tiderna, och vi hava gjort detta, såsom väl alla må erkänna, ganska rundhänt. Anslagen till dyrtidsunderstöd hava ökat för varje riksdag, och man kan nästan säga, att de olika partierna hava överbjudit varandra i att visa tillmötesgående gent

emot tjänstemännen. Men vi hava nu tyvärr kommit in i andra tider, och det är, menar jag, min och varje annan riksdagsmans plikt att kallt se själva tidsläget i ögonen och icke låta oss alltför mycket bestämmas i vårt votum av vår varma medkänsla med våra tjänstemän. Jag är också nog lycklig att nu kunna framställa detta mitt yrkande på en tid, då, vad man sedan än må säga, den dagliga erfarenheten ändå visar, att prisen äro i nedgående på en hel del punkter. Jag kan väl också säga, att om jag yrkar en viss nedsättning i de nu äskade beloppen, jag ändå icke varit alltför obarmhärtig mot våra tjänstemän, ty dels hava under krisåren lönerogleringar genomförts för en hel del ämbetsverk, dels gå vi i nästa ärende att bevilja en tillfällig löneroglering, åt såvitt jag förstår, så gott som alla tjänstemän, och såvitt jag kunnat bedöma, skola *dyrtidstilläggen utgå även på dessa ökade löneförmåner* och således tjänstemännens krav och möjlighet att hålla uppe livet, såsom herr statsrådet sade, kunna väl tillgodoses.

Jag hade kanske icke vågat trötta kammaren med att begära ordet i denna fråga, då jag icke är medlem av statsutskottet, om icke herr Wrangel i sitt anförande sagt, att han stod alldeles ensam. Det kan ju också synas, som om den grupp jag tillhör icke alls delade hans uppfattning, då ingen av dess representanter i utskottet anslutit sig till hans reservation. Jag har icke heller för min del något uppdrag att tala å min grupps vägnar, men jag får dock säga, att inom denna grupp står jag icke ensam om den uppfattning jag har.

Jag anser det sålunda vara min tunga plikt att yrka bifall till det av herr Wrangel här framställda yrkandet. Jag är dock nog lycklig att kunna säga, att jag åtminstone icke drabbas av den dom, som nyss fälldes över oss av herr vice talmannen, när han sade, att herr Wrangel väl yrkar bifall till en besparing på denna punkt, men däremot icke på andra punkter, där det dock icke gäller levande personers väl och ve. Jag vill från första början säga ifrån, att jag precis på samma grunder, som jag här anfört, så långt de passa in på det ämnet, kommer att konsekvent yrka på besparingar även vid det ärendes föredragning, på vilket herr Lamm syftade och sålunda stödjade Albin Hanssons reservationer. Såsom läget är, anser jag det vara vår plikt snart sagt att på vartenda område göra de besparingar, som äro möjliga.

Jag ber sålunda, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till det av herr Wrangel framställda yrkandet.

Herr Alkman: Herr talman! När man tagit del av den kungl. propositionen och därefter av utskottets betänkande med ty åtföljande reservationer, har det säkerligen slagit flera i denna kammar än mig, att den enda objektiva grundvalen för de belopp, till vilka man kommit vid fastställandet av dessa dyrtidstillägg, är socialstyrelsens levnadskostnadsindex. Det beror ju alltså på, i vad mån denna index kan anses giva ett tillförlitligt uttryck åt den verkliga levnadskostnadsökningen icke bara för ett visst ekonomiskt

*Dyrtidstillägg
åt befatning-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg läge i samhället, utan för de olika inkomstlägena, huruvida man
 åt befattnings- skall kunna anse, att det förslag, som nu är oss förelagt till anta-
 havare i gande, kan anses vara riktigt.
 statens tjänst

m. m.
 (Ports.)

Om man går till den kungl. propositionen, finner man, att finansministern själv tyckes vara i tvivelsmål, huruvida detta är fallet. På sidan 51 i den kungl. propositionen yttrar han: »Utan att här närmare ingå vare sig på det sätt, varpå beräkningarna hittills verkstälts, eller på de förändrade metoder för primärmaterialets uppsamlande och bearbetning, som till äventyrs för framtiden böra komma till användning, anser jag mig emellertid redan nu böra uttryckligen framhålla, att det — med hänsyn till vikten av att beräkningarna, om de skola läggas till grund för bestämmandet av dyrtidsbidragen åt statens befattningshavare och pensionärer, bliva i möjligaste mån rättvisande — torde böra noggrant undersökas, huruvida icke genom förbättrade anordningar i ett eller annat hänseende än större trygghet än hittills kan vinnas för, att det resultat, som ur beräkningarna framgår, blir ett korrekt uttryck för den verkliga levnadskostnadsökningen.» Och ett par sidor längre fram anser han det »med fog kunna ifrågasättas, huruvida det, såsom kommitterade tänkt sig, kan vara riktigt att utan vidare giva de av socialstyrelsen verkställda indexberäkningarna ovillkorligt vitsord, då det gäller att bedöma den vid en viss tidpunkt efter världskrigets utbrott inträdda ökningen i levnadskostnaderna.»

Med hänsyn till de starka tvivelsmål i fråga om dessa indexberäkningar, vilka sålunda uttalats av finansministern till statsrådsprotokollet, hade jag väntat mig att vi i dag skulle av honom få en betryggande framställning av de principer, efter vilka finansministern för sin del tänkt sig en omläggning av dessa beräkningars uppgörande hädanefter inom socialstyrelsen. Vi ha emellertid icke fått någon sådan framställning, som jag hade hoppats på. Men då kammaren alltså efter statsrådets anförande är i fullkomlig okunighet om, hur han för sin del tänkt sig denna sak, skall jag tillåta mig att framföra ett par, tre observationer, som jag för min ringa del gjort angående sättet för dessa beräkningars verkställande. Det är egentligen två saker, till vilka jag därvid skall begränsa mig — det skulle vara åtskilligt mer att säga, men man bör ju icke taga med alltför mycket på en gång.

Det, som jag tror slagit litet var, när man tagit kännedom om den redogörelse, som genom socialstyrelsens yttrande lämnats i den kungl. propositionen för sättet för uppgörandet av dessa beräkningar, är till en början själva det standardbegrepp, från vilket socialstyrelsen därvidlag utgår, alltså själva den utgångspunkt, från vilken man sökt komma till en beräkning av levnadskostnadernas stegring.

Socialstyrelsens standardbegrepp är helt enkelt det, att ett bibehållande av den sociala nivån enligt styrelsens mening betecknas därigenom, att ett hushåll under hela den tid, som gått sedan slutet av juli 1914, inköpt eller kunnat inköpa i oförändrade mängder precis samma förnödenheter och varor som vid nämnda tidpunkt,

oavsett om de funnits att tillgå eller icke, och oavsett, om hushållen till vida billigare pris kunnat ersätta vissa av dessa förnödenheter och varor med andra, som varit lättare att anskaffa och med fördel kunnat användas i deras ställe — alltså samma förnödenheter och varor i precis samma proportion, som innan dyrtiden inträtt. Det är detta standardbegrepp, i vilket socialstyrelsen säger sig hava funnit en »sådan mätare», som »tydiligen» är »lämplig att användas vid bedömandet av nedgången i lönernas köpkraft, d. v. s. i vilken grad reallönen reducerats. Den levnadsstandard en normalfamilj intog före kristiden torde nämligen kunna betecknas såsom den typiskt sociala nivå, som hithörande familjer alltjämt söka upprätthålla. Det må ju även ur kulturell och social synpunkt anses önskvärt, att denna allmänna standard kan få bibehållas eller i allt fall icke sänkas.»

Jag vet icke, om någon människa i detta land under den gångna dyrtidsperioden verkligen följt denna ganska grandiosa ekonomiska levnadsregel för bibehållandet av sin sociala standard, men jag tror, att om någon verkligen skulle hava gjort det, skulle han säkerligen hava löpt fara att av sin omgivning få ett ganska hårt omdöme om sitt ekonomiska förstånd. Herr statsrådet drog i sitt anförande i början av denna debatt visserligen den slutsatsen av det förhållandet, att arbetsgivarna i stor utsträckning använt denna index vid löneavtal, att man i allmänhet i landet skulle hava funnit detta beräkningssätt och beräkningsresultat gott och tillfredsställande. Jag tror, att detta är ett felslut. Man har helt enkelt icke haft någon annan norm att tillgå. Man har i detta fall, som alltid här i landet haft ett ganska stort förtroende till de utredningar, som gjorts av våra officiella ämbetsverk. Man har icke riktigt förstått, vad det hela egentligen rört sig om. Faktum är, efter vad jag kunnat inhämta i socialstyrelsen, att det ideligen visat sig, att arbetsgivarna, då de skolat tillämpa dessa indextal, missförstått dem. De ha tagit dem för goda, oavsett om de begripit dem eller icke, och de ha alldeles okritiskt godkänt en tillämpning av dem, som gjort, att arbetsavtalen i stor utsträckning kommit till vida högre löneförhöjningar, än man egentligen behövt komma till med hänsyn till indextalens verkliga innebörd. Man har icke förstått vad som stod skrivet, än mindre vad, som legat bakom det skrivna. Jag menar fördenskull, att den slutsats som herr statsrådet gjorde angående dessa beräkningar, är missvisande. I alla händelser skulle det högeligen förvåna mig, om riksdagen verkligen skulle vilja godkänna en sådan standardregel, som jag tillåtit mig citera såsom normgivande för beräkningen av de förändringar i levnadskostnaderna, som skulle betinga motsvarande förändringar i statens lönesatser överhuvud taget.

Men oavsett detta, oavsett sålunda om själva standardbegreppet är mer eller mindre riktigt formulerat, bör bemärkas, att en på detta standardbegrepp grundad levnadskostnadsindex, utgående från utgifterna för ett normalhushåll om 2,000 kronors utgifter år 1914, uppenbarligen måste få en mycket begränsad tillämplighet. Redan

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*
(Forts.)

för ett hushåll i närheten av detta läge hava under krisåren förhål-
landena framkallat ytterst väsentliga omläggningar, alla rimliga
och naturliga *inskränkningar* oräknade, som nära på varena med-
borgare under denna tid har ålagt sig, något som åtminstone nu-
mera, efter vad jag förvissat mig, ej heller är för socialstyrelsen
obekant. Jag har fått tillgång till en ännu icke publicerad eller
definitivt fastställd omläggningstabell, som jag tillåter mig giva
några siffror ur. Denna tabell är grundad på undersökningar, som
gjorts på det sättet, att man för somrarna 1916, 1917 och 1918
undersökt ett stort antal hushållsböcker, för hushåll, liggande i
2,000-kronorsnivån, och sett efter, huru det ställde sig med dessa
hushålls levnadskostnader. Det visade sig då — jag skall icke
trötta med för många siffror — att 1918 vad kött beträffar ned-
gången var 8 % i förhållande till 1914. Nedgången i förbrukning
av färskt kött var särskilt högst märkbar. Man övergick från de
dyrare färska köttsorterna till det billigare, men 50 % näringsrikare
salta, konserverade oxköttet, så att konsumtionen av det senare öka-
des med icke mindre än 1,416 %. I avseende på färsk fisk har för-
brukningen från 1914 ökats med 248 %. Här vill jag göra den an-
märkningen, att det finnes ett näringsämne, som före kriget mycket
litet användes, nämligen färsk sill. Detta lika billiga som utmärk-
ta näringsmedel, som dessförinnan gick till Tyskland, har under
krigsåren blivit en verklig hushållsartikel här i landet. För mjöl
och bröd visar tabellen en minskning med 25 %. Men det beror
naturligtvis därpå, att man sommaren 1918 ännu hade endast fyra
kuponger om dagen att förbruka. Nu är förbrukningen av mjöl
och bröd återigen densamma som före kriget, blott med den skill-
naden att avfallsprocenten blivit oerhört mycket mindre. Man har
fått respekt för brödet. Nästa månad, när denna tabell kommer ut,
skola herrarna få se mycket intressanta bevis på huru förändringen
i prisläget av sig självt åstadkommit betydande omläggningar, oav-
sett alla inskränkningar.

Om man antager, att dessa omläggningar icke spelat någon
större ekonomisk roll för 2,000-kronors hushåll, så är det alldeles
uppenbart, att ställningen är en helt annan, när man kommer ett
stycke upp på inkomstskalan, t. ex. till ett utgångsläge av 4,000
kronors inkomst. Redan själva livsmedelsprocenten av hela lev-
nadskostnaden blir i och för sig lägre, ju högre man kommer på in-
komstskalan, och verkar därigenom sänkande på de totala levnads-
kostnaderna. Men därtill kommer, att omläggningarna och därmed
besparingsmöjligheterna stiga oerhört, ju mera omväxlande själva
dieten är, och ju större de ekonomiska möjligheterna till inköp i
större skala med ty åtföljande lagring äro. Ett enda exempel. Po-
tatisen i Stockholm har i vårindexen upptagits till 41 öre per kg. —
det är den uppgift på vilken indexen är grundad — men det var
naturligtvis icke ens på långt när alla arbetarfamiljer, som köpte
sin potatis per vecka till detta pris, och alldeles säkert var det rätt
få hushåll ur tjänstemannaklasserna, som köpte sin potatis tillnär-
melsevis så dyrt. Detta är ett ganska belysande exempel, som skulle

kunna mångfaldigas, i fall man ville komma underfund med kostnadsindexens förhållande till verkligheten. Redan detta exempel visar dock, att det säkerligen också är av nöden att ägna sättet för primäruppgifternas inhämtande och godkännande en mycket allvarlig uppmärksamhet. I alla fall vill jag i korthet säga att vill man befordra möjligheten att erhålla en god index, bör man införskaffa de säkraste möjliga primäruppgifter och vid deras bearbetning söka tillämpa en beräkningsmetod, som på det smidigaste möjliga sätt anpassar indexen efter det praktiska livets förhållanden. Den metod som socialstyrelsen hittills använt är icke tillfredsställande. Den kommer icke annat än i mycket begränsad omfattning in på det verkliga livet och dess reella förhållanden.

Redan av dessa kortfattade randanmärkningar till socialstyrelsens levnadsindexberäkningar framgår emellertid också, huru odugliga dessa beräkningar måste vara såsom grundval för den fråga det nu gäller, för ett system av dyrtidstillägg, som skall tillämpas på statens hela tjänstemannakår, från botten till topparna. Inga som helst undersökningar om konsumtionens förändring för högre inkomsttagare hava här i landet anställts. Om den saken vet man absolut ingenting annat, än att dessa förändringar med största visshet måste antagas vara sådana, att de icke tillnärmelsevis innebära en levnadskostnadsstegring av samma höjd som för de små inkomsttagarna. Jag vädjar till kammarens ledamöter själva, huru det skulle tagit sig ut, om de över lag skulle varit piskade att vid det här laget utgiva mellan 160 och 170 % mer för sina levnadskostnader mot vad de gjorde 1914. Det är väl ingen som gjort det eller åtminstone behövt göra det.

Med hänsyn härtill är det givet, att den Kungl. propositionens och utskottets system med en regressiv dyrtidstillägsskala i förhållande till en progressiv inkomstskala är principiellt riktigt och rättvist. Detta system betyder icke, såsom man brukar vilja framhålla, en vilja att vara rättvis blott mot de små på de något bättre lottades bekostnad. Men jag vill genast tillägga: man vet blott att denna skala är *principiellt* riktig. Huru den rätteligen står i förhållande till verkligheten, till ett någorlunda korrekt avvägande av den ena eller andra inkomstklassens verkliga levnadskostnadsfördyring, huruvida den i de olika lönelägena betyder en sänkning eller, en full ersättning eller kanske rent av en förhöjning i reallönen, därom vet man platt intet. Det är givetvis i själva verket en orimlighet att på så lösa grunder votera i en enda klump en statsutgift på cirka 200 miljoner kronor. Och ändå står riksdagen i dag i det tvångsläget att nödgas göra detta, vare sig man följer utskottet, Kungl. Maj:t eller endera av reservationerna.

Jag ber till sist att också få se saken från en annan synpunkt än vissa föregående talare hava gjort. Med hänsyn till tidsläget är det ansvar man måste känna, när man blir ställd inför nödvändigheten att fatta ett sådant beslut som det nu förestående, alldeles särskilt tungt. Säkerligen har nästan varenda ledamot av denna kammare klart för sig att, huru oerhört svår den statsfinansiella

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
 åt befattnings-
 havare i
 statens tjänst
 m. m.
 (Forts.)

ställningen än är och ännu mera blir, så är vårt lands nationalekonomiska ställning, redan något berörd av greve Lagerbjelke, trots förgyllningen från de stora krigstidsvinsterna, ännu mera ägnad att ingiva bekymmer. Landets prinsnivå, som hotar hela vårt penningväsende, är icke längre ens företrädesvis en plåga för enskilda medborgare eller medborgarklasser; när den internationella samfärdseln i hela sin omfattning tages upp igen, kan den bli en dödsfara för hela vår nationella ekonomi, för hela vårt produktiva liv. Det finnes ingenting, som de svenska statsmakterna måste vara så rädda för som att genom sina åtgärder motverka denna prinsnivås sänkande eller, än värre, bidra till dess höjande. Var och en åtminstone, som icke är behärskad av den monomana föreställningen att löse- och bindenyckeln till dyrtidsländet under hela kristiden hängt på en spik i riksbanken, varifrån bankofullmäktige kunnat taga ned och använda den när som helst, blott de haft förstånd, vet och förstår, att regering och riksdag, endera eller bådadera, i detta avseende redan hava alltför mycket på sitt samvete, alltifrån de första krigsårens handelspolitik, som tömde oss på alla slags varor och översvämmade oss med allt för lätt förtjänta pengar — den berömda inflationens första stora anledning — eller exempelvis bränslekommissionens finansiering och administration, som till sina effekter visade sig vara — jag tvekar icke att kalla det så — en kungl. svensk ekonomisk bolsjevism, till sin natur häpnadsväckande lik våra dagars avskräckande ryska produktionsmetoder, och jag tror, att statsmakterna tagit ett stort ansvar på sig, när de icke åtminstone i höstas på ett mera beslutsamt sätt avvecklade det eländet. Det är genom sådana åtgärder, som statsmakterna själva direkt hjälpt till att hålla prisskruven i gång uppåt.

Varenda ekonomiskt tänkande människa i vårt land måste förstå, att ingenting är så farligt just i närvarande situation som att, om det också vore med en enda siffra, utan nödtvång höja kostnaderna för den svenska produktionen. Glädjande nog synes man även på arbetarhåll börja att få ett visst begrepp därom, vilket är så mycket viktigare, som arbetskostnaderna ju ofta äro den största posten i produktionskostnaderna. Arbetets fördyring är någonting, som i sista hand blir allra dyrast för arbetarna själva. Den regeln borde man enigt och beslutsamt försöka uppställa, att åtminstone tillsvidare icke fordra eller medgiva sådana arbetslöner, att de gå väsentligt utöver de levnadskostnader, som under dyrtiden uppkommit. Man får icke vara med om att på det sättet skruva upp prinsnivån högre. Sker detta komma vi *alla* att i sinom tid få känna på följderna därav.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet rekommenderade med rätta till vår uppmärksamhet en bilaga till den kungl. propositionen, bilagan angående löneförhållandena under kristiden. Jag skal! tillåta mig peka på ett par siffror ur denna bilaga. Om man ser på tabellen sid. 12 och 13, finner man där en uträkning, som visar, att för 171,996 svenska industriarbetare det varit en lönehöjning i genomsnitt av 96 % från 1913 till januari—september

1918, räknat med hänsyn till redovisat antal dagsverken. Jag har här en uträkning över, vad detta skulle betyda med avseende på reallönen, med utgångspunkt från socialstyrelsens standardberäkning. Det skulle betyda en *genomsnittlig* minskning av reallönen med allenast 8 %, en siffra, som är ganska förvånande. Då man vet, att sedan september 1918 åtskilliga betydande löneförhöjningar äro gjorda, det är givet, att motsvarande siffra nu står väsentligt *över* reallönen 1913—1914. För enstaka arbetaregrupper står den nu högst betydligt över denna reallön.

I detta sammanhang finnes också en uträkning, varav det framgår, vad för t. ex. tjänstmän med ett utgångsläge av 1,500 kronor deras nuvarande inkomster betyda. Med socialstyrelsens nuvarande indextal som grund visar sig, att efter erhållandet av urtimans dyrtidstillägg minskningen i reallön mot 1914 för dem är allenast 5 %. När så är, kan man sluta sig till, att det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, för vissa grupper åtminstone, betyder icke någonting under reallönen 1914, utan någonting ett stycke över densamma. Och jag lämnar fullständigt öppet, huruvida icke i verkligheten det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, måhända i icke obetydlig utsträckning innebär en ökning i reallön från 1914.

Ja, herr talman, med den uppfattning, åt vilken jag nu försökt giva uttryck, är det givet, att min ställning måste vara mycket svår, när jag vid votering om detta stora anslag skall försöka giva uttryck åt densamma. Jag kan icke finna, att den grund, varpå hela detta förslag vilar, är hållbar, men å andra sidan måste jag inse, att ett riktigt avvägt kristidstillägg åt tjänstemännen är det nödvändigt att bevilja. Jag går så långt, att jag skulle vara böjd att rösta för ett totalbelopp enligt något av de föreliggande förslagen, helst kanske det Wrangelska, men med avslag på kungörelsen bredvid, som ställer detta belopp i förhållande till socialstyrelsens index — alltså för ett fixt dyrtidstillägg, lösgjort från levnadskostnadsindexen. Jag förstår ju mycket väl, att ett sådant yrkande av tekniska skäl icke är möjligt. Men på debattens nuvarande läge kan jag, efter vad jag anfört, icke förmå mig till annat yrkande än om återremiss till statsutskottet, för att man skall slipa på hela detta kristidstillägg ställt i förhållande till grunder, om vilka jag är övertygad, att de åtminstone för lönesystemet i det hela icke äro hållbara.

Jag vill tillägga ett par ord i anledning av herr finansministerns yttrande. Skulle trots allt den kungl. propositionen, utskottets hemställan eller någon av reservationerna bliva riksdagens beslut, finge åtminstone för den närmaste framtiden hela denna indexberäkning av socialstyrelsen en oerhörd betydelse. Den skulle få en sådan betydelse redan genom detta beslut. Men denna betydelse blir ännu större med hänsyn till den kungl. propositionen om kommunikationsverkens avlösningsfråga, som sannolikt om några dagar kommer före och där denna index lägges till grund för dyrortsindelningar. Men icke nog därmed, utan om vi gå till den proposi-

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
i m. m.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
 åt befattnings-
 havare i
 statens tjänst
 m. m.
 (Forts.)

tion, som föreligger om inkomst- och förmögenhetsskatt, så finna vi, att även inkomstskatten skulle i vissa avseenden bliva grundad på dessa socialstyrelsens beräkningar. Mina herrar, det blir då en kolossalt viktig uppgift denna avdelning av socialstyrelsen för framtiden kommer att få här i landet. Dess beräkningar komma att bliva grundläggande för statens avlöningssystem i stor omfattning grundläggande för statens hushållning, grundläggande slutligen i vissa avseenden även för statens skatteväsen. Jag skulle nästan vilja gå så långt, som att säga, att denna avdelning av socialstyrelsen helt enkelt blir vårt ur ekonomisk synpunkt allra viktigaste statistiska ämbetsverk. För sådan händelse tror jag det är skäl, att man från riksdagens sida uppmärksamt sysselsätter sig med dessa saker, visar intresse för och sätter sig in i dem, samt för Kungl. Maj:t vördsamligen framhåller nödvändigheten av att, när dessa saker skola ordnas på ett definitivt sätt, det sker med det grundligaste och allsidigaste övervägande.

Herr talman! Jag slutar med mitt nyss gjorda yrkande på återremiss.

Herr Rosén: När man påminner sig huru statsutskottet ofta varnat för frångående av de principer, vilka en gång fastslagits, står man åtskilligt undrande och spörjande inför det utlåtande som nu föreligger. Då statsutskottet första gången hade att fatta ställning till krigstidstilläggen, gjorde utskottet följande uttalande: »Det understöd, som för innevarande år ifrågasättes böra utgå, får emellertid icke betraktas såsom ett lönetillägg eller någon som helst form av lönerreglering, utan är endast ett tillfälligt bidrag (krigstids- eller dyrtidshjälp) föranlett av den under nuvarande krisperiod inträdda stegringen å levnadskostnader.» Med hänsyn härtill ansåg utskottet, att »den s. k. behovsprincipen obetingat bör vinna tillämpning, och bör för den skull hjälpen lämnas under sådana villkor, att ett fortsatt utbetalande av densamma icke med fog kan krävas, när kristidens verkningar upphört».

Utskottet kände sig tilltalat av tanken, att hjälpen bör utgå till familjeförsörjare med minderåriga barn. De större eller mindre familjerna få anses beteckna graden av befattningshavarnas känning av dyrtiden. Det var statsutskottets uttalande år 1916. Mot detta uttalande uppträdde i denna kammare egentligen icke mer än en person, nämligen herr Fredrik Ström. Men nu ser man, att utskotts-majoriteten gått över till en helt annan ståndpunkt d. v. s. just till den, som han då förfäktade. Utskottet säger i anslutning till de sakkunnigas uttalande, att »den löneskillnad, som av dyrtiden betingas, lika väl som själva lönen är en gottgörelse för utfört arbete och såvitt möjligt icke bör till någon del hava karaktären av understöd.» Det är en fullständig helomvändning som detta principfasta utskott nu gjort.

Herr vice talmannen anförde, att befattningshavarna själva begärt att få det ordnat på detta sätt som utskotts-majoriteten föreslår d. v. s. utan familjetillägg. Ja, en hel del befattningshavare hava

gjort ett sådant uttalande. Jag känner väl till att det både i Stockholm och på andra ställen på stora möten gjorts uttalanden i den riktningen. Men det finnes också möten, där uttalandena gått i annan riktning fastän de äro färre. Vad är anledningen till detta? Jo, såvitt jag kan finna, är det regeln, att det endast är de yngsta befattningshavarna, som infinna sig på dessa möten och göra sina uttalanden, men de äldre och framför allt de som bo ute på linjen och vid småstationerna äro vanligen förhindrade att infinna sig vid dessa möten och kunna således icke göra sin mening gällande. Därav kommer det sig, att uttalandena hava gått i den riktningen, och att det i allmänhet är de ogifta befattningshavarna, som dikterat dessa uttalanden.

Jag skall be att med ett par siffror få visa, huru ett bifall till utskottets förslag komme att ställa sig. En banvakt, som har femton hundra kronor i lön och är ogift, skulle enligt utskottets förslag få 540 kronor mera i lön och krigstidstillägg än under år 1918. Men om vi taga en banvakt som har hustru och tio barn — och det finnes rätt många sådana, i fjol upplystes det i utskottet att det fanns en banvakt med 13 barn under femton år — så får en sådan familjeförsörjare en minskning av 540 kronor. Den ogifta får en ökning av 540 kronor och familjeförsörjaren med hustru och tio barn en minskning av 540 kronor jämfört med fjolåret. Om man uträknar vad totalinkomsten enligt utskottets förslag gör per dag till varje familjemedlem, får man fram en siffra av 78 öre. Jag vädjar till herrarna, är det någon människa som tror, att folk kan leva nu för tiden på 78 öre om dagen? Går man med på reservationen däremot, skulle denna banvakt få en krona per person och dag, och det är något mera. Om man bifaller reservationen, får den ogifta befattningshavaren, varom jag talat, en ökning av 423 kronor och befattningshavaren som har hustru och tio barn en ökning med samma belopp. Jag anser, att det ligger betydligt större rättvisa i detta. Om utskottets förslag bifalles, tager man från familjeförsörjarna och deras barn och giver åt de ogifta hela vägen. Kan det vara rättvist och billigt, att riksdagen fattar ett sådant beslut? Vad skall en familjeförsörjare, som får minskning i sina inkomster, taga sig till under detta år? Hans utgifter hava icke minskats. Jag antager, att han icke fått för mycket förut. Vad skall han taga sig till för att få just vad riksdagen eventuellt i dag tager ifrån honom? Han kan icke vända sig till livsmedelsnämnden och få del av dyrtidsanslaget. Det är många icke statstjänare med stora familjer som hava vänt sig dit och fått del därav, men man kan icke taga ifrån dem detta och giva åt andra som förut icke fått någonting. Han kan icke heller gå till kommunen och begära att få understöd därifrån, ty det kan den icke giva honom. Jag kan icke se annat, än att antingen måste det bliva svårt i dessa familjer, eller också måste de med åsidosättande av sina tjänsteplikter försöka på annat sätt skaffa sig vad staten tagit ifrån dem.

På de skäl som jag anfört och då jag anser att riksdagen icke kan taga någon hänsyn till de mötesuttalanden som gjorts av vissa

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst
m. m.
Porta.*

Dyrtidstillägg befattningshavare, kan jag icke ansluta mig till utskottets förslag, *at befattnings-* utan får hemställa, att kammaren måtte bifalla den av herr Ekman *havare i* m. fl. avgivna reservationen. *statens tjänst*
m. m.

(Forts.)

Herr Lindblad, Ernst: Det händer icke var dag att jag har nöjet instämma med herr Klefbeck, som nu i en tämligen svår ställning ansåg det vara sin plikt att uttala sin oförgrifliga mening i denna fråga; ty jag anser, att man utan tvivel är inne på en galen väg, när man ökar och ökar i första rummet tjänstemännens löner och så fortsätter med ökningen av alla övriga löner och arbetspris; var skola vi stanna? Är det meningen att läsa fast dyrtiden till evig tid, hade jag så när sagt?

Jag kan i detta avseende tala om en episod, som jag varit med om. Jag var häromdagen med såsom delägare i ett försäkringsverk för att se huru staten för det kommande året skulle bestämmas. Direktionen hade begärt ytterligare löneförhöjningar till tjänstemännen från i fjol 37,000 kr. till 50,000 kr. Jag gjorde ett blygsamt förslag, att man åtminstone skulle inrymma ett litet ord »högst», som, då det skulle vara ett *förslagsanslag* — obegränsat alltså — ej saknar betydelse på riksdagsspråk. Omöjligt! Anslaget beviljades *obegränsat*.

Jag möttes i denna min framställning av ett hänfullt tillropat klander från en annan delägare, f. d. tjänsteman i verket, som framhöll: huru kan domänintendenten såsom tjänsteman uppträda och yrka på lönenedsättning eller icke vara med om löneförhöjning åt andra tjänstemän? Härtill svarade jag, att jag ansåg det vara min plikt att uttala min mening. Han förstod uppenbarligen ej en sådan plikt känsla utan ordade något om, att detta borde komma till riksdagens kännedom, så att åtminstone domänintendenten i Södermanlands län icke skulle tillmätas så riklig löneförhöjning. Jag skall bespara honom det besväret och göra anmälan därom själv. Jag anser, att den ordinarie lönen, som jag åtnjuter, är i vanliga fall tillräcklig och i närvarande stund är den fullt tillräcklig och mer än tillräcklig, om den skulle förhöjas med det dyrtidstillägg, som nu är ifrågasatt. Men däremot har jag såsom ordförande, kassaförvaltare och ombudsman — eller vad man vill använda för benämning — i en vägstyrelse 300 kronor i lön, och denna verksamhet giver mig flera gråa hår än min statstjänst. Jag vill framhålla, att många enskilda affärsföretag, näringar, kommunala institutioner på landet och dyl. tvingas att strängt hålla och noga se till, att man betalar lagom ersättning. Nu klaga alla människor över, att det icke räcker till, och de ävlas om ökade löner, och så nödgas man tillgripa den metoden att bara öka och öka. Men det är detsamma, förefaller det mig, som när man, i händelse man icke har pengar så, att det räcker, bara sätter sedelpressen i rörelse för att få nog med pengar att röra sig med. Nog få vi det då att räcka till, om vi blott fortsätta på det sättet.

Om vi på lantbrukets område, där vi dock genom viss avlöning

in natura tillförsäkra våra arbetare i första rummet deras brödföda och mjölkbehov samt något därutöver, tillika med en mer eller mindre knapp kontant avlöning, skulle lägga indextalet till grund för avlöningen, hur tror herrarna det skulle gått med lantbrukarna under dyrtiden? Huru många av oss inom lantbruket skulle då kunnat stå på egna fötter? Nej! Dessa förhållandevis lågt avlönade lantarbetare hava helt enkelt fått bita i det sura äpplet, de hava visst icke kunnat tillförsäkras några löner »efter indextal» eller kunnat förskaffa sig och sina familjer kläder, skodon, strumpor m. m., utan de hava fått slita på det gamla och fått avstå från att skaffa sig nytt, och det kan man ju göra på landet, där det icke gäller, att man blir »hädd såsom man är klädd».

Dessutom är, såsom av en talare redan framhållits, indextalet icke tillförlitligt. I städerna har man erhållit även kläder genom de varjehanda institutioner, som draga försorg om deras anskaffande, och de pris som betalas hos respektive livsmedelsnämnder, överensstämma ej med några indextal. Potatispriset har nu sjunkit från beräknade 41 öre till 12 och man har nog åtskilligt annat i den vägen att fästa sig vid, som nu ej nog kraftigt betonas.

Från utskottets sida anfördes genom herr Lamm, såsom jag förmodar ordförande på avdelningen, åtskilligt mot greve Lagerbjelkes kritik av den statsfinansiella ställningen, och han ironiserade däröver med orden: det är »aktningvärt!» att spara! Ja, det är helt enkelt *nödvändigt*, herr Lamm! Riksdagen står icke till svars med att bara öka och öka, ty det är detsamma som att sätta sedelpressen i rörelse, och vi måste i detta fall se till, att även statens tjänstemän allmänt draga in på sina levnadskostnader och tvingas att göra de inbesparingar, som äro nödvändiga. Priserna äro nu i nedgående, såsom det visat sig i fråga om smör och ost, kött och fläsk, kaffet är i fallande, och även kläderna hålla på att sjunka i pris. Fortsätter man med ökningen av lönerna, motverkas därigenom den nedgående prisrörelsen. Varför hava varuprisen blivit så höga? Därför att det varit så litet produktion av en hel mängd saker. Vi ha haft tvenne års missväxt, och detta förklarar, varför t. ex. det är så knapp tillgång på mjölk och smör, liksom det är anledning till, att på många håll det icke finnes stråfoder att köpa, och det lilla som finnes endast till onaturligt höga pris. Sedan emellertid prisen på vissa livsmedel redan nu nedgått, kan man även hoppas och tro att i sommar prisnedsättningen skall fortgå. Men fortsätter man att bara öka på avlöningarna, leder det till, att det som hittills varit fallet blir *auktion* på en del nödvändighetsartiklar, som icke produceras i tillräcklig mängd. På detta sätt förklaras i mycket de höga prisen och även att lantbrukarna fått så orimligt högt betalt. Deras vinster hava emellertid i många fall berott på *realisation av kapitaltillgångar*. Det har icke varit någon ny produktion genom uppfödning utan realisation av befintliga tillgångar: de vuxna djuren.

Jag ser tydligt och klart för mig faran härav och kan icke underlåta att framhålla, att detta är en fara icke blott för lantbrukar-

Dyrtidstillägg
 at befattnings-
 hvarveri
 statens tjänst
 m. m.
 (Forts.)

na utan för landet i dess helhet, varför jag ber att få yrka bifall till herr Wrangels reservation.

Skulle jag åter tvingas att välja mellan utskottets förslag och herr Ekmans m. fl. reservation, finner jag obetingat det senare förslaget mera *rättvist* och mera ägnat att tillfredsställa behovet inom de *familjer*, där ett verkligt behov förefinnes.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber att få säga några ord först i anledning av vad som yttrades av herr Lamm, då han betvivlade riktigheten av min uppgift, att reservanternas förslag skulle komma att ställa sig billigare än utskottets. Jag ber att få säga, att det förslag reservanterna framburit är uppgjort på grundval av de beräkningar, som återfinnas i Kungl. Maj:ts proposition. Då vi reservanter i alla principiella avseenden anslöto oss till Kungl. Maj:ts förslag, hade vi en naturlig utgångspunkt i dessa beräkningar jämväl för detta alternativ, och därvid hava vi med fyra och en halv miljon gått under Kungl. Maj:ts förslag. Sedan har jag ytterligare övertygat mig om, att beräkningarna äro absolut riktiga och tillförlitliga i avseende på att vårt yrkande, jämfört med Kungl. Maj:ts förslag, innebär en minskning i de totala utgifterna av fyra och en halv miljon.

Nu förhåller det sig med utgångspunkten, som vi använt då det gällt att verkställa dessa beräkningar, på följande sätt. Först gjordes upp av sakkunnige ett förslag med fullständiga beräkningar. Till utskottet inkom sedan en uppgift, att i sakkunniges förslag förekom en felräkning på omkring tio miljoner kronor. Det meddelas på sidan 15 i utskottets utlåtande, att »enligt utskottet från finansdepartementet tillhandakomna upplysningar hava inom departementet numera företagna kontrollräkningar vidare givit vid handen, att kostnaden för de sakkunniges förslag torde komma att med ett belopp av omkring tio miljoner kronor överskrida de ursprungliga beräkningarna för detta förslag». Härpå har utskottet i anknytning därtill vidtagit minskningar, men ifråga härom har jag omöjligt kunnat övertyga mig om, huruvida dessa gå längre än som framgår av motiveringen i utskottets betänkande; detta kan jag nu icke kontrollera. Vad jag vidhåller är, att reservanternas förslag, med utgångspunkt från beräkningarna i Kungl. Maj:ts proposition och med anslutning till denna, blir fyra och en halv miljon billigare än enligt samma proposition. Om man lägger ihop de jämkningar, Kungl. Maj:t gjort i de sakkunniges förslag, med dem, som sedermera tillkommit i utskottets hemställan, får man den totalskillnad jag tidigare angivit.

Vad sakfrågan angår, skulle ett bifall till general Wrangels reservation innebära en minskning av dyrtidstillägg, som redan tillämpats. Genom utskottets förslag träffas särskilt familjeförsörjare med stora familjer ogynnsamt och minskningen för dessa bli naturligtvis ännu större, om man bifaller general Wrangels reservation. Det är tydligt, att prisregleringen enligt sistnämnda reservation på

samma gång man komme att giva ut 60 miljoner kronor mer än tidigare, kommer att få den verkan, att familjeförsörjare med stora familjer träffas av en betydande minskning gent emot vad förhållandet var i fjol. Och denna nedsättning sträcker sig ännu längre upp, om man följer herr Wrangels förslag än enligt utskottets.

Bostadsfrågan för statens tjänstemän är en mycket svårlöst fråga, men allra mest är detta förhållandet i vad angår sådana statens befattningshavare, som hava stora familjer. Rätt ofta kan man konstatera, huru förfärligt svårt det är på vissa orter för i statens tjänst anställda familjeförsörjare med stora familjer att erhålla bostäder. Och då de erhålla sådan få de i regel betala mera än andra hyresgäster. Nu skulle man med denna prisreglering i en tid, då bostadsfrågan är trängande, på det sätt som nu är fallet, åstadkomma att i statens tjänst anställda personer, som hade stora familjer att försörja, finge en betydande minskning i sina inkomster gent emot vad förhållandet var år 1918. Det skulle vara ett rätt underligt sätt att taga hänsyn till deras ställning i denna bostadssvårighetens tid. Jag hemställer om bifall till den av mig med flera afgivna reservationen.

Herr Boman: Om man inför ett system, vid vilket dyrtidstilläggen skola utgå efter en glidande skala, är det av allra yttersta betydelse, att jämförelsepunkten, härvidlag socialstyrelsens indextal, är i möjligaste mån tillförlitligt, eljest blir det hela missvisande. Jag kan i mångt och mycket instämma i den kritik, som den ärade talaren på Bohuslänsbanken gjorde i fråga om det sätt, varpå socialstyrelsen lagt sina beräkningar, då den följt det s. k. standardsystemet. Det måste bli felaktigt framför allt under nuvarande abnorma förhållanden, då vissa varor alls icke äro tillgängliga eller ock erhållbara endast till väsentligt höjda priser.

Men systemet med glidande dyrtidstillägg är ju i och för sig tilltalande, och om man vill införa det, finnes för närvarande icke något annat att gå till än socialstyrelsens siffror, och jag tror nog, att med vissa jämkningar komme de att få ett relativt värde och således bli användbara, så fort man blir av med de särdeles onormala förhållanden, som nu äro rådande.

Jag tror, att vi litet var blivit förvånade över att det prisfall, som hittills redovisats i indextalen, har varit så utomordentligt litet, och jag har sökt förskaffa mig förklaring däröver. Dels förhåller det sig så, att i de tidigare uppgifterna har ingått varuvärden å vissa artiklar med för dem fastställda maximipris. Sådana varor, som varit försedda med maximipris, exempelvis kalvkött hava på grund av det låga priset under lång tid icke stått att få köpa. Det är icke rimligt att säga att på något vis människornas levnads-kostnader fördyrats av den anledning att noteringen på en sådan vara som kalvstek höjdes i socialstyrelsens noteringar när handeln med varan frigavs. Om någon förut har kunnat förskaffa sig sådana varor, hava de säkerligen varit ofantligt mycket dyrare. På lika sätt förhåller det sig med fläsk och smör, noteringarna stego,

Dyrtidstillägg
för befattningshavare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

då handeln blev fri. Komma vi åter till normala förhållanden och bliva av med dessa maximipris, så att de icke komma att inverka, tror jag nog även, att socialstyrelsens införskaffade siffror komme att få det såsom jag sade relativa värde, som behöves för att de skola kunna ligga till grund för beräkningarna.

Emellertid komma säkerligen indextalen att bliva högre än de borde vara vid en nedgående konjunktur. Detta beror på, att uppgifterna införskaffas på så sätt, att ombuden i orterna fråga köpmännen vad en viss vara kostar, om då priset till följd av den nedgående konjunkturen skall sänkas blir säkerligen det uppgivna priset högre än det, vartill den verkligen kan köpas. Det är inom detaljhandeln alltid en viss tröghet i prisbildningen vid nedgående konjunkturer. Den köpman, som inköpt sin vara dyrt, vill icke då ej verklig försäljning sker, uppgiva det billigare priset, utan kommer säkerligen att uppgiva ett högre pris. Även då varan säljes till ett lägre pris, kommer ett högre att gälla officiellt.

Med den uppfattning jag sålunda har om dessa noteringar, att de väl kunna bliva användbara, men att de utan tvivel ligga för högt, ansluter jag mig till reservanten herr Wrangels förslag, som möjliggör att i högre grad än enligt utskottets reducerade verkan av de för höga indextalen, och jag kommer därför, herr talman, att ansluta mig till det yrkande, som framställt av herr Wrangel.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Cla son: Då här riktats åtskilliga anmärkningar mot de grunder, på vilka de beräkningar äro gjorda, som föranlett förslag om krigstidstillägg till de belopp, som ingå i denna proposition, och då dessa anmärkningar, såvitt jag förstätt, avsett att göra gällande, att statstjänarna skulle få mer än de rätteligen borde ha, har jag för min del ansett mig skyldig att såsom statstjänare yttra några ord.

Först vill jag erinra därom, att denna fråga icke endast gäller, vilka utgifter staten för närvarande har att göra på detta område; den gäller icke heller endast, vad man skall giva statstjänarna, för att de, såsom någon här sagt, skulle något så när kunna nödtorftigt »uppehålla livet», utan det är också en annan sida, som man här måste taga i betraktande. Det gäller också att sörja för, att statstjänarnas ställning verkligen blir sådan, att ämbetsverken kunna rekryteras och rekryteras med goda krafter. De som ha någon erfarenhet om de förhållanden, vi för närvarande stå i, måste också se på den sidan av saken, att det faktiskt och på alla håll inom ämbetsverken för närvarande möter ytterst stora svårigheter i detta hänseende, både beträffande antalet av nya rekryter och beträffande kvalifikationerna hos desamma. Och vad beror detta på? Det beror på, att inom alla andra områden hava de arbetande under dyrtiden fått större och bättre förhöjning av ersättningen för sitt arbete än de fått inom ämbetsverken.

Denna sida av saken har för övrigt också en ekonomisk bety-

delse i och för sig Det är nämligen faktiskt så, att även statsarbetet har en ekonomisk sida: blir statsarbetet sämre, kan det inom ämbetsverken icke utföras med samma fart, samma intensitet, samma energi och duglighet, som förut, så kommer detta att på det ena området efter det andra kosta mycket stora summor, dels summor i ökade direkta utgifter genom ökade kostnader för utförande av ett visst arbete, dels summor av minskade inkomster. Dessa saker, avlöning och arbetsprestation, stå nämligen till varandra i ett alldeles bestämt förhållande. Man skall således vid denna frågas behandling icke bara säga: det kostar så eller så många miljoner att avlöna statstjänarna drägligt. Man skall verkligen komma ihåg, att äro lönerna icke drägliga, får staten sämre arbetskrafter och staten gör på sådant sätt stora förluster.

Här har också riktats kritik mot vissa beräkningar av den prisstegring, som anses ligga till grund för den kungl. propositionen och således även för utskottets förslag. Jag kan naturligtvis icke gå in på alla detaljer i denna fråga, men jag måste säga, att jag icke känner mig övertygad, att icke denna kritik i vissa avseenden varit rätt överdriven. Såvitt jag uppfattade, gjordes anmärkningarna egentligen från två synpunkter. Den ena var att det skulle vara oriktigt att bygga på den lönestandard, som gällde 1914: man borde inskränka sig. Jag vet icke, om man kan säga, att det är oriktigt att bygga på denna. Man skulle ju kunna säga, att statstjänarna 1914 med staten slöto en överenskommelse att utföra sitt arbete mot lön till ett visst realvärde, och jag inser icke, att det skulle vara fullt rättvist och billigt av staten att några år senare komma och säga: »Jag bryr mig icke om att upprätthålla detta realvärde. Ni få utföra ert arbete för en helt annan och lägre summa.» Jag vill dessutom erinra, att det, även om utskottets förslag bifalles, blir ytterligt få fall, där detta realvärde nu kommer att uppgå till något så när samma belopp som förut. Prisstegringen har på en massa områden gått till sådan höjd, att det icke är fråga om att bringa upp lönerna till ens tillnärmelsevis samma realvärde som 1914. Under de första åren fingo dessutom statstjänarna icke på långt när full ersättning, och var man vet att lönerns realvärde ännu icke allstigit till det förra beloppet. Det har heller aldrig ifrågasatts, att det genom tilläggen skulle komma att stiga till ett sådant belopp. Det är så väl känt, att så är förhållandet med avseende å alla löneklasser utöver de allra lägsta, att jag icke behöver erinra därom.

Det var nyss någon talare som erinrade, att, om många lantmän haft goda förtjänster under denna tid, det berodde därpå, att de satt till av sina kapitaltillgångar, icke därpå att de så mycket ökat sin produktion. Hur är det i dessa avseenden med statstjänarna? Det är ingen som kan säga, att de haft några goda förtjänster under dessa år; tvärtom, de äro den klass, som stått sig sämst, om man jämför deras förhållanden med andras. Men för att kunna hålla sig uppe, så ha de antingen måst hava kapital och i så fall också fått leva av sina kapitaltillgångar eller också ha de måst skrida till anlitande av lånevägen i långt större utsträckning än vad många av dem tidigare fått göra.

Byråfästlägg
 af befattnings-
 havare i
 statens tjänst
 m. m.
 Forts.

Dyrtidstillägg
 af befattnings-
 karare i
 statens tjänst
 m. m.
 (Forts.)

Man har sagt, att de kunna och böra göra inskränkningar. Ja-
 visst! Men, såsom jag sade, de, belopp, som tillerkänts dem under före-
 gående år ha varit relativt mycket lägre än prisstegringen, så att
 nog ha inskränkningar fått förekomma i mycket stor utsträckning
 hos statstjänarna.

Så har det talats om, att själva indextalet skulle vara oriktigt.
 Jag vill svara med vad jag redan erinrat, att detta indextal aldrig
 i sin helhet lagts till grund för den beräknade lönestegringen. Denna
 har fått beskäras på den ena punkten efter den andra; och även om
 indextalet nu skulle utgöra grund till föreliggande förslag, vet man ju,
 att så fort man kommer upp över de lägsta lönegraderna, blir det en
 mycket stark beskärning i procentberäkningen.

Så har här ock anmärkts, att det skulle vara oriktigt att grunda
 indexberäkningarna på en löneskala av omkring 2,000 kronor. Om
 man komme upp i de högre löneklasserna, ansåg en talare, skulle
 nämligen livsmedlen och kostnaden för dem icke spela samma roll
 i budgeten, som i de lägre löneklasserna. Jag förmodar den ärade
 talaren med dessa högre klasser tänkte på de klasser, som stå ett stycke
 över dem med 2,000 kronors inkomst, åtminstone yttrade han sig
 på det viset. Där skulle det gå ganska lätt, ansåg han, att göra en
 omläggning med avseende på sina födoämnen, som skulle medföra
 besparing. Jag ber då att ifråga om omläggnings betydelse få
 erinra, att den har varit föremål för undersökningar af socialstyrelsen.
 Därvid har det visat sig, att det visserligen år 1916 var möjligt att
 i dessa klasser vinna någon besparing på en omläggning. Men
 när man kom till 1917 och 1918, inskränkte sig möjligheten till och
 vinsten av en omläggning i mycket väsentlig grad. Och varför?
 Jo, därför att 1917 och 1918 måste man på alla håll göra en vä-
 sentlig begränsning i avseende på just de näringsmedel, som fak-
 tiskt äro de billigaste, nämligen bröd och socker, och då man nöd-
 gades att inskränka sig på denna punkt, måste man i stället tillgripa
 andra dyrare näringsmedel.

Herr Alkman ville emellertid också framhålla att vissa av de
 vid indexberäkningen upptagna näringsmedlen kunde ersättas av
 andra, och han ville göra gällande att de kunde ersättas med närings-
 rikare och även billigare. Jag erinrar dock, att en hel del av dessa
 billigare och näringsrikare ämnen som han påpekade överhuvud
 taget icke stått att få av andra klasser än de lägst avlönade. Så
 t. ex. det salta köttet. Det kunde visserligen i den öppna mark-
 naden erhållas till oerhörda priser men till maximipris var det omöj-
 ligt att få annat än för de klasser som erhöilo det genom livsme-
 delsnämndernas försorg. Det argumentet gäller således icke på det
 sätt, som herr Alkman ville göra troligt.

Det har också talats om, att arbetslönerna nu vore mycket höga,
 och att man genom att skrida in på den linje, som utskottsförslaget
 innebär, skulle motverka prisnedsättning och göra dyrtiden per-
 manent. Jag undrar om det skälet verkligen håller streck. Det är
 mycket möjligt, att arbetslönerna på åtskilliga områden, äro höga,
 så höga kanske till och med, att de uppväga prisstegringen. Men

detta kan, mina herrar, icke vara något skäl, som med något sken av rimlighet kan anföras ifråga om statstjänarna; i varje fall icke om andra än de lägst avlönade, och vi hava ju nu att tänka på dem alla. Huru man kan säga, att detta förslag skulle göra dyrtiden permanent, förstår jag icke heller, då det är byggt på en glidande skala, som skall avpassas efter dyrtiden.

Det har i vårt land förekommit vid vissa tillfällen, då landets finansiella ställning varit mycket dålig och den finansiella förvaltningen mycket klen, att man tillgripit den metoden att man indragit vissa procent av ämbetsmännens löner. Sådana exempel skulle kunna tagas fram från äldre tider. I själva verket paminner vad som skett under dessa krigsår i viss mån om dessa tidigare förhållanden. Men jag vill då erinra, att i de tider, då man gått till väga på detta sätt, har det ansetts — och det förhöll sig verkligen så — att landet var i yttersta nöd, eller också att det led av den sämsta styrelse och den mest huvudlösa finansförvaltning, som förekommit i hävderna. Jag tror icke man med fog kan göra gällande att vi för närvarande leva i sådana tider av yttersta nöd, och jag tror, att statstjänarna hava rättmätiga anspråk på en ersättning för sitt arbete, som kan jämföras med den, som gives för arbete på andra håll.

Jag har yttrat dessa ord för att inlägga en bestämd gensaga mot vissa uttalanden, som förekommit under debatten. Om åter utskottets eller den stora reservantgruppens förslag skall bli det segrande, är från de synpunkter jag här hävdad ganska likgiltigt.

Herr statsrådet Thorsson: Herr Alkman riktade vissa anmärkningar mot det sätt, varpå prisindextalet blivit uppgjort, och ansåg, att man egentligen icke kunde lita på detsamma. Flera talare hava sedan tagit upp herr Alkmans yttrande till bemötande, och jag skall därför icke upptaga tiden med att närmare ingå på frågan. Jag vill blott säga, att under så abnorma förhållanden, som de nuvarande, måste det vara svårt att få ett indextal, som kan tillfredsställa alla möjliga önsksningar, framför allt måste det vara svårt att åstadkomma ett sådant indextal, som i sig innebär en omläggning av själva levnadsstandarden. Ty det måste jag säga, att om man tänker sig, att en statens institution skall göra upp ett indextal, vars innebörd skall vara att sänka den allmänna standarden, skulle jag för min del vara mycket tveksam att föreslå riksdagen en sådan metod. Naturligtvis måste indextalet, om det skall ha ett verkligt underlag och såvida man icke skall göra en fullständig omreglering av lönerna, gå ut ifrån, att de kalorier av näringsvärde, som år 1914 ansågos vara erforderliga, måste i någon mån upprätthållas nu också. Om bristen på varor har omöjliggjort att upprätthålla detta, så får detta icke tagas till intäkt för en omläggning av indextalet; när det nu finnes varor, vilja vi icke sänka den allmänna levnadsstandarden, och om det från vissa håll spekuleras på detta, så måste jag opponera mig på det bestämdaste. Men däremot är det klart, att när det nu finnes tillgång på varor, måste socialstyrelsens uppgift bli att göra ett indextal på ett material, in-

*Dyrtidstillägg
å befattning-
havare i
statens tjäna-
m. m.
(Forts)*

Dyrtidstillägg
åt befättnings-
havare i
statens tjänst
m. m.

(Forts.)

samlat så noggrant som det över huvud taget är möjligt, och på en sådan mångfald av artiklar, som ingå i den dagliga hushållningen, så att man därigenom får fram ett bärande indextal. Jag medger, måhända är det för litet antal artiklar, som varit intagna i det nu tillämpade indextalet, men jag inser svårigheten att under dessa abnorma förhållanden gå ifrån de artiklar som år 1914 lågo till grund för indextalet, till nya. Herr Alkman sökte med ett exempel illustrera det ohållbara uti hittills tillämpat system genom att anföra att konsumtionen av det konserverade köttet har minskats med 114 procent och konsumtionen av fiskvarorna ökats med 228 procent. Det är icke i och för sig avgörande för frågan, ty fisken har också varit orimligt dyr under den här tiden, och det är icke en vara, som man får för intet. Om människorna hade övergått till ännu större fiskkonsumtion än de gjort, så hade nog från det län, herr Alkman tillhör, det kommit anspråk på, att fisken skulle bli ännu dyrare. För att råda bot på här påtalade olägenhet lär det vara riktigast att låta socialstyrelsen få det antal tjänstemän, som erfordras för att ämbetsverket skall kunna planlägga det hela och göra upp ett bärande indextal trots här gjorda anmärkningar. Jag är livligt övertygad, att av en jämförelse mellan det material, varpå vårt indextal grundar sig, och huru indextalet tillkommit i andra länder, skall man finna, att vi icke ha det sämre. I varje fall viljar indextalet på så fullständiga uppgifter, att man icke har berättigad anledning yrka avslag på det föreliggande förslaget. Jag har trott, att det skulle vara en mycket god garanti för, att primäruppgifterna skulle vara samvetsgrant uppsamlade, om det från socialstyrelsen utreste en eller ett par personer då och då, som på ort och ställe kontrollerade det sätt, varpå uppgifterna insamlas, och gäve de råd och upplysningar, som äro erforderliga för att få dessa primäruppgifter, som äro själva grunden, så riktiga som möjligt. Jag vill fullt och helt instämma i den önskan, som av herr Alkman gjordes, att detta skall bli korrekt, därför att nu är det ej allenast dyrtidstillägget som skall uträknas. Om nämligen riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts proposition angående inkomst- och förmögenhetsskatt så skall genom socialstyrelsen fem olika dyrortsgrupper inom riket fastställas. De komma måhända att bliva avgörande för dyrortsberäkningen även för löneregleringarna, så att just från dessa utgångspunkter böra vi eftersträva att få det bästa möjliga som kan åstadkommas. Men jag har kommit till det resultatet, att med hittills tillgängliga medel har socialstyrelsen på ett synnerligen förtjänstfullt sätt försökt skilja sig från den mycket vanskliga uppgiften att åstadkomma ett indextal.

Sedan vill jag säga ett par ord med anledning av herr Ekmans uttalande, att de sakkunnige hade felräknat sig på 10 miljoner kronor i sitt betänkande, Jag vill så tillvida rätta den uppgiften, att de sakkunnige icke räknat fel, men det material, som stod till deras förfogande, var ofullständigt. När därför fullständiga uppgifter inkommo, försköts hela siffran med 10 miljoner kronor. Det är nämligen så, att urtima riksdagen i fjol lät göra en mycket noggrann

undersökning om kostnadsberäkningarna för att fixera det anslag, som skulle erfordras för att täcka urtimans beslut angående krigstidstillägg m. m. Det material, som då hopbragtes, har legat till grund för sakkunniges beräkningar, men 1918 års ordinarie riksdag beslöt en hel del löneregleringar, vilkas verkningar det var svårt för sakkunnige att bedöma. Jag förutsåg, att de uppgifter, som lägo till grund för statsutskottets förslag och ordinarie riksdagens beslut i fråga om de provisoriska löneregleringarna, särskilt för kommunikationsverken, skulle i fråga om kristidsanslagen komma att förskjutas högst avsevärt, därför att de belopp, som voro beräknade i statsutskottets förslag och sedan intogos av riksdagen, berörde endast de ordinarie befattningshavarna. Jag skrev därför till järnvägsstyrelsen och gjorde en förfrågan, hur mycket deras avlöningskonto belöpte sig till för januari månad innevarande år jämfört med januari 1918. Uppgiften därifrån fick mig tillhanda så sent, att den icke kunde inflyta i propositionen. Svaret från järnvägsstyrelsen är dagtecknat samma dag som propositionen är dagtecknad, men eftersom de provisoriska regleringarna icke allenast berörde de ordinarie, utan även i någon mån de extra ordinarie, så måste det bli en ökning i staten, då det finnes ett avsevärt antal extra befattningshavare. Därför ansåg jag mig icke kunna i propositionen utnyttja hela det belopp, som sakkunnige räknat med, eller 210 miljoner kronor. Kungl. Maj:ts proposition slutar sålunda på 204 miljoner kronor, men på grund av de osäkra ekonomiska förhållandena vågade jag emellertid icke göra några ändringar i sakkunniges slutsumma, 210 miljoner kronor. När jag erhöll järnvägsstyrelsens skrivelse av den 14 mars, visade det sig en avsevärd förskjutning i kostnaderna. När riksdagen i fjol i statsförslaget räknade med en ökning av 5,780,000 kronor för att täcka den provisoriska löneregleringen, så hade statens järnvägars utgifter under januari månad varit sådana, att under förutsättning att samma personalstyrka vore anställd vid statens järnvägar under hela 1919, skulle verkliga ökningen för järnvägarna nu gå till 14,400,000 kronor. Det blir sålunda en avsevärd ökning utöver vad man räknade med under fjolårets riksdag. När jag såg denna stora förskjutning, så trodde jag mig pliktig att tillskriva telegrafstyrelsen och poststyrelsen, som jag visste också hava extra befattningshavare, och fick från dem uppgifter, som visade, att även där blivit en åtskillig förskjutning. Från och med den 1 januari i år övertog telegrafverket hela Stockholmstelefonen, varigenom en del befattningshavare överfördes till statstjänst. Ökningen för telegrafverket blev i stället för beräknade 2,150,000 8,947,000 kronor. För postverket har en ökning skett från 2,400,000 till 4,400,000. Dessa ökningar i respektive verks ordinarie avlöningsbelopp påkallar en automatisk ökning i anslagen till kristidstilläggen med omkring 10,000,000 kronor. Dessa 10,000,000 kronor täckas dels med de sex miljoner kronor, som Kungl. Maj:ts proposition besparat, och dels med det belopp, som utskottsmajoriteten och reservanterna med införande av nya skalor inbesparat.

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Dyrtidstillägg
 af befattnings-
 havare i
 statens tjänst
 m. m.

(Forts.)

Jag har ansett mig vara pliktig att nämna detta därför, att icke något klander skulle falla på sakkunnige, att de hade försummat något av vad de hade fått sig ålagt, utan det är beroende på omständigheter, som varken sakkunnige eller Kungl. Maj:t kunna rå för. Så ligger egentligen saken, och det är förnämligast beroende på, att när man räknar på kristidstilläggen, måste man räkna icke allenast med ordinarie utan även med extra och tillfälliga befattningshavare. Hela denna beräkning måste vila på, huruvida det sker ett omslag uti levnadskostnaderna såsom här av vissa taldare har tänkts. Jag är icke lika övertygad, att detta omslag i fråga om kostnadsberäkningarna sker i en sådan omfattning som man tror. Vi ha i allt fall vidtagit åtgärder för att upprätthålla priset på två mycket, mycket betydande artiklar, spannmål och socker. Dessa artiklar ingå som bekant i mycket stor utsträckning i de bredare lagrens hushållning, och i sådant förhållande komma de att inverka på prisbildningen. Skulle indexen sjunka, måste detta hälsas med tillfredsställelse, ty därigenom sker inbesparingar icke allenast för statsverket utan även för alla andra inrättningar, som beröras av en sådan allmän sänkning. Men då en del av kammarens ledamöter riktat en indirekt förebräelse mot Kungl. Maj:t, därför att de fått sig propositionen förelagd i det skick den föreligger, känner jag mig pliktig att erinra herrarna om, att till den ordinarie riksdagen 1918 avlämnade vi en proposition, vilken riksdagen pålade åtskilliga miljoner kronor. Till 1918 års urtima riksdag avlämnades också en proposition, vilken ni ansågo eder böra öka på med ytterligare 20 miljoner. Under sådana förhållanden anser jag icke, att man med rätta kan göra några erinringar mot Kungl. Maj:t, därför att Kungl. Maj:t nu följt den vink, som den fått från riksdagens båda kamrar.

Herr S w a r t z: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har ju alldeles nyss givit till känna, huru kostnads-siffrorna enligt de olika förslagen ställa sig. Jag vill endast helt kort stryka under och nämna de slutsiffror, vilka vi efter noggranna beräkningar, uppgjorda efter de senaste rättelser, som omnämndes av herr finansministern, hava kommit till med avseende på vad såväl Kungl. Maj:ts som utskottets och herr Ekmans förslag skulle gå till. Det är naturligtvis ytterligt approximativa kalkyler, då det är så ofantligt många faktorer som komma att spela in, vilka för närvarande äro obekanta, men de äro lika obekanta för alla tre alternativen. Kungl. Maj:ts förslag går upp till 213,800,000 kronor och utskottets förslag till 205,800,000 kronor, därvid dock är att märka, att därtill kommer att läggas 1,000,000 kronor i ökning för pensioner, beroende därpå, att grundalet enligt utskottets förslag är satt till 147 i stället för enligt Kungl. Maj:ts förslag till 135, och detta grundtal inverkar på pensionerna. Sålunda skulle utskottets förslag sammanlagt stanna vid 206,800,000, under det att herr Ekmans förslag uppgår till 207,200,000 kronor. Det är sålunda ungefär alldeles detsamma i ekonomiskt avseende, vilket förslag man tar, vare sig utskottets eller herr

Ekman. Båda två understiga med 6,000,000 eller 7,000,000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag. Endast för att man må få full klarhet i detta, har jag velat giva den upplysningen.

Under debatten hava ju alla möjliga synpunkter framkommit, och jag skall icke betunga debatten vidare med något vidlyftigare inlägg. Endast med avseende på de anmärkningar, som gjorts mot indexen, vill jag yttra några ord. Efter vad herr finansministern nyss erinrade om, kommer naturligtvis detta indextal att bliva av den allra största vikt och betydelse. Det ha vi haft fullt klart för oss. Jag tror emellertid, att det är en riktig väg som man slagit in på, och utgångspunkten kan i stort sett icke bli annan än den som angivits, eller den metod, efter vilken indextalet fastställles av socialstyrelsen. Detta hindrar ej, att man i framtiden kan behöva medtaga flera faktorer än hittills i och för fastställandet av indextalet. Erfarenheten får härvid giva den nödiga vägledningen.

Vad sättet för insamlingen av uppgifterna beträffar, tror jag nog, att det behöver något revideras, och det hörde vi nyss av finansministern, att han väl tänkte sig, att detta skulle ske genom inspektörer, som skulle skickas ut för att granska de tal, som äro satta för de olika orterna. Jag är icke säker, att detta kan vara fullt tillräckligt. Man kan kanske behöva göra något därutöver. Man kan kanske vid primäruppgifternas insamling behöva anlita personer, som måste på grund av sin ställning känna litet mera ansvar, än vad nu är fallet. Meningen är emellertid att man skall undersöka allt detta noga, och det har av utskottet understrukits ganska bestämt, som vi se. Då vi hörde senast av finansministern, att han har sin uppmärksamhet riktad åt det hållet, så hoppas jag, att en grundlig undersökning kommer att anordnas och att det förslag till ändringar av förhållandena, som kunna anses vara nödiga, i sinom tid framläggas.

Herr Alkman yrkade en återremiss, därför att indextalet vore olämpligt, och det kan man med hans premisser förstå, men jag är lika övertygad, att det yrkandet är omöjligt att bifalla. Det kan icke leda till något. Det är en sådan där nödfallsutväg, som man icke gärna går, då den stora vägen står öppen. Man kan icke gärna taga något annat än ett av de förslag, som framlagts. Någon återremiss kan icke komma ifråga.

Vad beträffar de olika förslagen av utskottet, reservanterna och herr Wrangel, så ha ju de olika synpunkterna blivit så utförligt framhållna, att jag därvidlag icke har något att tillägga. Jag vill endast med avseende på herr Wrangels reservation fästa uppmärksamheten på den konsekvens, som ett bifall till densamma kommer att ha för en hel del av dessa befattningshavare, särskilt på det stadiet, där man med rätta anmärkt, att på grund av den glidande skalans anordnande dyrtidstrycket icke lättas i samma mån som för tjänstemännen på det lägre stadiet. En person t. ex. med 3,000 kronors lön skulle enligt utskottets alternativ få 2,646 kronor i tillägg, men enligt herr Wrangels förslag 2,430 kronor. Sålunda 200 kronor mindre för en befattningshavare med den lönen. Och så är det hela vägen igenom mellan 200—400 kronor lägre. För alla som ha 7,200 kronor och därutöver

*Dyrtidstillägg
af befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

Forts.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*
(Forts.)

skulle det högsta tillägget enligt herr Wrangels förslag bli 4,320 kronor, under det att det enligt utskottets förslag är 4,704 kronor. För min del kan jag icke neka till, att om man skall giva dyrtidstillägg efter ett system av den beskaffenhet, som här är föreslaget, vill det synas mig som om man med särskilt avseende på befattningshavarna i de mellanliggande och de högre graderna icke borde, såsom förhållandena äro, gå längre än utskottets förslag, varför jag för min del ber att få yrka bifall till detta.

Herr W e l a n d e r: Herr greve och talman! Det må vara en tjänsteman till sist tillåtet att säga några ord, helst som de uttalanden, som här kommit från åtskilliga håll: av herr Klefbeck, herr Lindblad och herr statsrådet i viss mån också, utan tvivel komma att verka ytterligt nedstämmande på tjänstemännen landet runt, och emot den tankegång, som ligger bakom deras uttalanden, skall jag be att få inlägga en bestämd gensaga.

Men först skall jag närmare beröra reservanternas och utskottets uttalanden. Det gjorde tydligen ett visst intryck här i kammaren, när herr Carl Ekman och herr Rosén framhöll den principiella åtskillnad, som finnes mellan utskottsförslaget och reservanternas förslag. Det förra uppgavs avse ersättning för arbetet, det senare däremot endast en ersättning för det nödvändiga behovet. Allra starkast uttryckte herr statsrådet den saken, när han sade, att det gällde att skaffa ett bidrag, så att tjänstemännen kunde uppehålla livet. Nu anmärkte herr Ekman emot utskottsmajoritetens som ville tillämpa principen: »arvode efter arbete», att talarne ej voro konsekventa. Jag vill säga, att reservanterna äro lika litet konsekventa, ty är det så, att man skall giva ersättning endast efter vad det oundgängliga behovet kräver, då förvånar det mig att dessa reservanter ha kunnat giva de högre tjänstemännen något ökat bidrag alls. Ty gäller det blott att draga sig fram nödtorftigt eller, som jag tror herr statsrådet sade, uppehålla livet, nog går det med en 5—6,000 kronors avlöning. Men jag tror nog att reservanterna liksom de andra i själva verket äro inne på principen om en ersättning i förhållande till det arbete och det ansvar, som åligger skilda tjänstemän, det kan man ej komma ifrån.

Herr Rosén gjorde anmärkning mot statsutskottet, vilket han tidigare funnit mycket principfast, men som nu skulle hava gjort en helomvändning ifråga de principer efter vilka krigstidstilläggen böra utgå, men granskar man de anmärkningar, som herr Rosén framställde, så tror jag ej, att det är så farligt. Utskottet som nu vill giva krigstidstillägg efter arbetet, hade vid kristidens början förordat att endast det oundgängliga behovet skulle tillgodoses till dess mera stabila förhållanden inträdde, då såsom vi hoppades, 1914 års prisnivå skulle återkomma, och då skulle reallönerna utgå fullt. Ja, jag tror, att om man ser på läget, som det nu är, så äro vi just nu på väg att uppnå en situation, som förefaller bliva stabil. Det är väl ingen, som tror, att 1914 års priser skola komma tillbaka

inom överskådlig framtid, om ens någonsin, utan att vi ha att räkna med nuvarande höga levnadskostnader. Under sådana förhållanden tror jag, att det är alldeles riktigt som utskottet sagt, att man bör övergå till den principen, att lämna krigstidstillägg efter tjänstemännens arbete och ansvar. Därför är det också riktigt efter min mening, att full gottgörelse utgår för tjänsten, vare sig att de ha barn eller ej.

Men så upplyste herr Rosén vidare om det anmärkningsvärda förhållandet, att efter utskottsmajoritetens förslag ersättningen till vissa tjänstemän skulle bli mindre nu än i fjol, och han undrade, om fattigvården skulle träda emellan. Precis samma fel vidlåder dock såväl Kungl. Maj:ts som reservanternas förslag, fastän herrarna tydligt ej själva veta om det! I propositionen på sid. 26 står nämligen den procent omtalad, som beviljades av riksdagen för senare halvåret 1918. Då beviljade man för en familj med 1,000 kronors inkomst och 3 barn 1,099 kronor eller 2,198 kr. pr år. Nu bjuder Kungl. Maj:t och reservanterna samma familj endast 1,912 kronor. Gå vi så till en familj med 1,500 kronors inkomst och 3 barn, så få de nu efter reservanternas och Kungl. Maj:ts förslag 2,232 kronor, men de fingo på halvåret i fjol 1,239 kronor, motsvarande 2,478 kronor pr år, sålunda ganska väsentligt mer än nu, och då kan man med samma skäl fråga reservanterna: skall fattigvården träda emellan? Vad beror nu detta på? Ja, det är en sak, som jag anfört redan 1918, när denna fråga var före, men som det särskilda utskott, som då behandlade saken, ej fäste avseende vid. Det förhöll sig nämligen så, att en hel del lägre löntagare fingo väsentligt mera än levnadskostnadernas stegring på hösten 1918 bort föranleda, men nu 1919 får i regel ingen mer än som motsvarar den procentuella kostnadsstegringen. Trots allt, vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet 1918 anförde om hur bekymmersamt det finansiella läget var, så skedde det dock detta år en viss höjning av reallönerna för de lägst avlönande. Det må vara dem väl unnat, men det må vara tillåtet påpeka saken. När nu den principen lagts till grund för 1919 års proposition, att ingen skall få mera än som motsvarar levnadskostnadernas höjning, så råkar såväl Kungl. Maj:t som utskottsmajoriteten och reservanterna ut för den malören, att somliga få mindre än vad de hade för sista halvåret.

Ja, av de skäl, som jag har nämnt, och så som läget ter sig, anser jag det vara rättvisare med majoritetens förslag, varför jag kommer att yrka bifall till detta. Men jag vill återgå till den tankegång som ligger bakom såväl nyss gjorda uttalanden av herrar Klefbeck, Lindblad med flera som även de kungliga propositionerna i detta ämne. Man säger, om det nu gäller 150 miljoner eller 225 miljoner: »Här ha ni, var god och dela, mer kunna vi ej lämna er.» Den ställning intaga nu tjänstemännen i vår svenska statsförvaltning, att de få ett stycke — »mera ha vi ej råd att giva». Nu senast ville herr statsrådet trycka på kammarens öra därmed: »kom ihåg, att våra järnvägar behöva ytterligare 100 miljoner kronor.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
Forts*

*Dyrtidstillägg
åt befättnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

och varifrån skola vi taga dem?» Sålunda: den omständigheten, att ett kommunkationsverk visat ett särdeles ogynnsamt resultat, skall direkt återverka på tjänstemännens löner. Sålunda skulle vi stats-tjänare bidraga mera än andra medborgare till att täcka eller upp-hjälpa det mer eller mindre goda resultatet, den mer eller mindre goda förvaltning som möjligen är skuld till detta stora underskott.

Så varnade en talare, som betecknande nog är prästman, oss särskilt för att vara allt för hjärtuppu, ha för stor medkänsla för tjänstemännen. och herr Lindblad sade också, att tjänstemännen måste få lov att finna sig att leva sparsamt och att vi måste lära oss pressa ned levnadskostnaderna. Och herr Klefbeck förmenade, att det fanns en synpunkt högre än hjärtats synpunkt, och det var den statsfinansiella synpunkten. Ja, det kan så vara, men då vill jag säga, vad jag ej hört av någon mer än herr Clason, att här finnes en statssynpunkt, om vilken jag vill säga, att jag tror det är tid, att den verkligen blir beaktad, och det är den rätt, som en hel del statstjänstemän anse sig ha, nämligen att icke allenast få hjälp för att fylla de nödortvigaste behoven, utan också att få ersättning för det arbete, de ha, och det ansvar, som kräves, ty det börjar utbreda sig ett dovt missnöje, där man förut endast funnit den plikttröhet, som jag tror har varit betecknande för svenska stats-tjänstemän. Den har satts på ett mycket hårt prov. Jag vill sålunda instämma med herr Clason, som yttrade, att det finnes också ett annat statsintresse, och det är att vi få ha kvar dugligt och intres-serat folk. Man kan aldrig med instruktioner hjälpa upp bristande nit och glädje i arbetet, som ju dock bör finnas. Det kan jag konstatera av många års erfarenhet. Vi måste taga till hjälp den arbetsglädje och förnöjsamhet, som behöves. Men det är ej nog därmed, det finnes även en rättssynpunkt på saken. Här säga herrar Lindblad och Klefbeck, att man skall sätta ned lönerna: tjänstemännen få lov att finna sig i att spara och inrätta sig efter tidens krav! Ja, i förbigående sagt så tror jag, att det är framför allt just vi tjänstemän i statsförvaltningen, som verkligen fått rätta ned vår levnadsstandard. Herr Alkman tror jag det var, som frågade: finnes det någon människa, som verkligen kan göra anspråk på att numera lova efter de krav, som man ställde på livet före kriget? Ja, jag tror, att det finnes många, som i verkligheten tillämpa dessa krav. Först och främst hela landsbygden, som har det lika gott nu som förut. Och gå vi på restauranterna den tid, som varit och är, så skola vi få se, att det är många, som leva på samma sätt nu som 1914 och mycket däröver. Men tjänstemännen ha andra erfarenheter av dessa kristider. Men det är en annan sak, som statstjänstemännen här kunna åberopa sig på: Är det så, att staten av finansiella skäl nödgas pressa ned reallönerna, så må det vara en statsfinansiell fråga, men då är staten också efter min mening skyldig att sänka de höga kompetensfordringar, som man hittills fått underkasta sig för att erhålla en statstjänst. Det kan ej begäras, att man skall underkasta sig en så dyr utbildning, som nu är fallet, då

staten företager en sänkning av reallönerna, och jag vill särskilt till herr Klefbeck som demokrat säga, att följden härav blir endast den, att icke andra än rikemans söner kunna förvärva sig statsäm- beten i vårt land. De fattigare äro utestängda, ty att stå med stora studieskulder och ändå ha utsikt till sänkning av reallönen, det är det mål, mot vilket vi otvivelaktigt komma att gå. Vi riskera att komma tillbaka till den tid, då det endast var rikemans barn, som kunde bli t. ex. militärer, men då de fattiga, ofta lika begåvade utestängdes. Jag vill bestämt varna för en sådan väg i svensk statsförvaltning och yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Dyrtidslägga
af befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Herr A l k m a n: Herr talman! Jag har måst begära ordet ännu en gång för att rätta ett par missförstånd, som gjort sig gäl- lande med avseende å vad jag verkligen yttrat. Vad herr Clason beträffar så tillät han sig att förmena, att jag skulle ha sagt, att det vore oriktigt att bygga på en lönestandard av år 1914. Något sådant har jag varken sagt eller menat. Vad jag sagt är, att man måst fixera levnadsstandardbegreppet så, att det i fortsättningen blir tillämpligt på efter hand rådande levnadsförhållanden, vilket är något helt annat. — Vad vidare angår de invändningar mot mitt yttrande, som nyss kommo från statsrådsbänken, så inneburo de ju i huvudsak en beskyllning mot mig för att jag skulle ha velat, att i standardbegreppet skulle kunna ingå möjlighet till lönens anpas- sande efter en sänkning av levnadsstandarden, om jag fattade herr statsrådet rätt. Detta har ju aldrig varit min tanke. Och jag har ej heller sagt något sådant. Jag har endast sagt, att den anmärk- ning, jag velat göra mot indextalet ur metodisk synpunkt, vore den, att man genom att såsom grundval därför lägga ett visst antal va- ror i viss en gång för alla fastställd proportion, mekaniserar stan- darden på ett sådant sätt, att den ej på ett behörigt sätt kan av- passa sig efter de förändringar i konsumtionen, som försiggå un- der den tid, standarden skall gälla. Det är ju alldeles givet, att om en standard skall kunna användas i verkligheten för en längre tid framåt så måste den vara sådan, att den kan taga hänsyn till de förändringar i själva konsumtionen, i varornas användning, som inträffa under den tid den varar. Eljest löper den fara att bli antin- gen för hög eller för låg. Det kan bli förändringar uppåt och nedåt — icke bara nedåt, som herr statsrådet tycktes föreställa sig. För att det hela skall bli lättare begripligt, skall jag be kammaren tänka sig saken så, att man 1914 fastställt standarden för att låta den gälla 50 år framåt. Det är ju begripligt, att en så mekaniskt uppgjord standard som socialstyrelsens då framlagda skulle kom- ma att bli fullkomligt antediluviansk om 50 år, och jag behöver endast peka på, att fluktuationerna upp och ned redan under de gångna fem åren ha varit av så revolutionär, så oerhörd natur, att redan för dessa år denna standard måste kunna ytterst betänkligt divergera från verkligheten. Den har kunnat bli lika betänkligt under dessa år som den med ett normalt förlopp av prisnivåns för- ändringar kan bli under ett halvt sekel. Det är denna sak jag har

*Dyrtidstillägg
åt befältnings-
havare i
statens tjänst
m. m.* påpekat. Jag har ej velat annat än att få standardbegreppet undersökt och rationellt bestämt för att det skall så smidigt som möjligt kunna anpassa sig efter den verkliga gängse konsumtionen under den tidsperiod, för vilken standarden skall gälla.

(Forts.)

Herr Svensson: Jag begärde ordet i anledning av herr Klefbeck's yttrande och särskilt med hänsyn till det instämmande i det yttrandet, som kom från min kamrat på Sörmlandsbänken. Sedan jag begärde ordet, har emellertid en föregående talare något replikerat såväl herr Klefbeck som herr Lindblad, och jag skall därför ej säga mera än några få ord,

Herr Klefbeck synes ha blivit på något sätt förskräckt inför de totalsummor, som det här är fråga om, och detta är ju ganska förklarligt, då det ju onekligen rör sig om efter våra förhållanden mycket stora summor. Men det gäller ju ändock att se dessa saker mycket kallt, och jag tror, att de måste ses ur den synpunkten, att man sätter främst nödvändigheten att bereda statstjänarna en inkomst som möjliggör för dem en draglig existens, och nödvändigheten att bereda statstjänarna en inkomst, som ej står i alltför stark disproportion till lönerna inom det privata förvärvsarbetet. Man måste sätta den nödvändigheten framför de statsfinansiella svårigheter, inför vilka herr Klefbeck tyckes ha baxnat. Det förefaller mig, ehuru väl även jag hyser den uppfattningen, att det givetvis gäller att gå fram med stor försiktighet — det förefaller mig, säger jag, att den linje, som utskottet här har föreslagit, är väl avvägd, och jag tror, att den linjen innehåller en mycket stor fördel däruti, att man genom det omedelbara avskrivandet av familjetillägget underlättar återgåendet till fasta lönesatser i sinom tid.

Vad herr Lindblad beträffar, så tyckes han se denna fråga ur den synpunkten, att det gäller att komma bort från dyrtiden. Han utropade en smula patetiskt: »Skola vi då låsa fast dyrtiden för evig tid?» Ja, vore det så, att man med avslag å vad som här föreslagits av Kungl. Maj:t eller utskottet skulle kunna skaffa ur världen dyrtiden, så borde ju naturligtvis ett sådant avslag ske, men det är ej på det viset. En återgång till en rimligare prisnivå är nog i huvudsak beroende på andra faktorer än den vilka dyrtidstillägg som utgå till de statsanställda. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet erinrade bland annat om en av dessa faktorer, en faktor, som fördröjer prisnivåns återgång till ett rimligare läge, nämligen de utfästelser, som statsmakterna gemensamt givit med avseende å minimipriset å spannmål. Jag förmodar, att herr Lindblad, som vill ha bort dyrtiden genom att förvägra ett rimligt dyrtidstillägg åt de statsanställda, dock ej i någon mån är benägen att, för att få bort dyrtiden, giva avkall på den utfästelse till minimipris å spannmål, som riksdagen och Kungl. Maj:t gjort. — Herr Lindblad förvånade mig vidare med ett uttalande om, att lantarbetarna skulle ha blivit i förhållande till andra grupper i samhället synnerligen ogynnsamt ställda i fråga om sin inkomst under kristiden. Det förvånade mig detta uttalande från herr Lind-

blads sida därför, att jag har hört raka motsatsen mycket kraftigt förfäktad av särskilt jordbrukets målsmän, som ha framhållit, att lantarbetarnas reallöner under kristiden ha väsentligt ökats på ett sätt, som är mycket ödesdigert för lantbruket. Jag vill endast konstatera, att herr Lindblad givit uttryck åt en annan uppfattning. Det må nu vara hur det vill med den saken, för min del är jag på det klara med, att vad beträffar de statsanställda och de, som äro i liknande ställning som de statsanställda — jag tänker därvid bland annat på de tjänstemän, som äro anställda i våra kommuner — så är det ett faktum, att det är den gruppen i samhället, som drabbats allra hårdast av dyrtiden, och vilkas reala inkomster ha pressats allra hårdast, och det är min bestämda uppfattning — man må sedan kunna anföra vilka statistiska siffror som helst — att icke ens med det dyrtidstillägg, som här av utskottet föreslås, blir det en fullt rättvis utjämning av de statsanställdas ställning i förhållande till andra grupper i samhället. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Herr Rosén: Herr talman! Jag tvingas att begära ordet med anledning av herr Welanders anförande. När jag gjorde min jämförelse mellan de belopp, som en befattningshavare får, om utskottsförslaget går igenom, och vad samme befattningshavare fick under fjolåret, så jämförde jag fjolårets belopp med statsutskottets uppgift om det faktiska nya läge, som uppkommit under 1918. Jag kunde naturligtvis ej räkna på det sätt, som herr Welander gjorde, att taga endast kristidshjälpen under sista halvåret och multiplicera den med två och söka inbilla kammaren, att vederbörande fått hela detta belopp under 1918. Det beloppet har han aldrig fått. Herr Welander vill uppenbarligen fastslå, att dyrtidstillägget skall ingå i de fortsatta lönergleringarna. Jag tror att det är en ganska farlig väg att beträda.

Även till herr Svensson skulle jag vilja säga ett ord. Han ansåg, att utskottets förslag är väl avvägt. Staten har under åtskilliga år beviljat ett dyrtidsanslag, som har utbetalats genom folkhushållningskommissionen. Jag föreställer mig, att detta anslag väl i allmänhet ej utdelats till gifta och ogifta över lag, utan det är väl egentligen så, att det är familjeförsörjande, som fått åtminstone huvudparten. Dessa båda anslag ha ju ungefär samma karaktär, dyrtidsanslaget och anslaget för kristidstillägg.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag måste väl svara ett par ord, då jag fått så mycket påskrivet för mitt förra yttrande, och särskilt då replikerna mot mig riktats från gamla meningsfränder och jag egentligen fått instämmande från ärade kammarkamrater, med vilka jag i övriga frågor så sällan varit av samma uppfattning. Jag ber då att få säga, att den kritik, som vederfarits mig, egentligen har visat, att min ståndpunkt varit mycket stark, och att de däremot för sin ståndpunkt haft mycket svaga skäl. Ty knappast någon enda av dem har kunnat hålla sig till sak, utan har måst konstruera

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjäns-
m. m.*

(Forts.)

upp historier, som ligger långt, långt fjärran från vare sig min eller någon annan kammarkamrats tanke. Man har sagt t. ex., att jag har sagt, att man ej får vara hjärtnupen inför tjänstemännens nöd. Tvärtom känner jag det varmaste medlidande med deras svåra läge. »Med mitt förslag riskerar man, att hela rekryteringen av tjänstemannakåren skall göras om intet.» »Det gäller att giva dem en sådan lön, som möjliggör för dem att föra dräglig existens» o. s. v. Om man nu tager fasta på dessa yttranden och så går till vad jag egentligen yttrat, så tycker jag för min del åtminstone, att den kritiken alls icke träffar. Den kritiken skulle ha varit berättigad, om jag yrkat, att tjänstemännen ej skulle ha något dyrtidstillägg alls, utan att de skulle spara och svälta och vara tacksamma i alla fall. Något sådant har jag ju aldrig yttrat. Jag har tvärtom sagt, att det dyrtidstillägg, som jag vill giva tjänstemännen, betydligt *överstiger det belopp, som de 1918 fingo i dyrtidstillägg*. Och jag har påvisat, att de få dessa dyrtidstillägg på den lön, som vi om ett ögonblick gå att höja, alltså dyrtidstillägg på ett högre belopp än det föregående dyrtidstillägget var beräknat på. Jag menar sålunda, att jag med mitt förslag på ett mera frikostigt sätt, än som egentligen varit möjligt under nuvarande förhållanden, sökt tillgodose dessas berättigade krav.

Jag skall belysa detta med ett par exempel. Herr Swartz talade nyss om en person med 3,000 kronors inkomst, som efter utskottets förslag skulle få ett dyrtidstillägg på 2,600 kronor. Enligt det förslag, jag yrkat bifall till, skulle han få ett dyrtidstillägg på 2,400 kronor. Alltså får han under alla förhållanden en ökning, men den ökningen han får är 200 kronor mindre enligt mitt förslag än den ökning han skulle få enligt utskottets förslag. Finnes det någon rimlig grund att då från ett sådant yrkande komma till den slutsats, att hela kårens rekrytering skulle sättas ifråga och att deras existens skulle äventyras? Behöver man skjuta över målet så oerhört, så visar det, att ens ståndpunkt är mycket svag. De, som med mitt yrkande skulle hårdast drabbas, bleve de högre tjänstemännen med de högre lönerna, men även för dem vore det ej så farligt.

Jag har ej, som herr Svensson trodde, blivit förskräckt för de stora summorna, ty sådant ha vi blivit förtrogna med under dessa år, men väl för det nuvarande statsfinansiella läget. Vi kunna ej blott säga: så och så skall vi ha det, utan vi måste också göra klart för oss, varifrån dessa summor skola tagas. Och det är det, som jag menar vara min och allas ledsamma och tunga plikt att göra.

Ehuru jag allra helst hade velat framställa det yrkande, att den procentskala, som är grunden till herr Wrangels yrkande, skulle inarbetas i herr Ekmans m. fl. reservation, har jag ansett det meningslöst att komma med ett sådant yrkande, och jag ber därför att fortfarande få förena mig i herr Wrangels yrkande.

Herr Lindblad, Ernst: Jag hade ingalunda begärt ordet, om det blott varit för att svara herr Welander, men jag vill slå fast

ett ganska värdefullt medgivande från statsrådsbänken. Vi hörde herr statsrådet nyss anförda, att Kungl. Maj:ts anspråk nu måhända äro något högre än de skulle ha varit, om ej Kungl. Maj:t två gånger blivit korrigerad av riksdagen i fråga om dyrtidstilläggen: då riksdagen själv fastställt högre belopp, än vad Kungl. Maj:t begärt, så kunde väl Kungl. Maj:t ej annat än fortsätta i en liknande riktning! Men jag vill då erinra om, att då Kungl. Maj:ts proposition är daterad den 7 januari 1919, så kunde statsrådet ej ana, att det var åtskilligt, som sedan dess skulle gå ned i pris, och som jag vill hoppas kommer att även i fortsättningen gå ned.

Ja, jag skulle även ha bemött herr Welander och min kamrat på Sörmlandsbänken. Därrom vore mycket att säga, men det tager för lång tid i denna stund. Jag vill dock erinra om, vad så ofta framhållits, den gamla erfarenheten, att kronans kaka är *liten* men *säker*. Det kan komma tider då detta värdefulla, även av tjänstemännen skall erkännas. Och jag har såsom jordbrukare kommit till den erfarenhet, att det är lättare att slå sig fram som tjänsteman och därför blev jag domänintendent hellre än att lita helt och hållet på den egna produktionen, ty det slog mången gång fel, tack vare vår Herres väderlek och andra omständigheter. Det är denna ovisshet, som producenten ofta får underkasta sig, som är det värsta; det är därför vi jordbrukare behöva vissa garantier, såsom minimipris på spannmål, och få vi ej minimipriser, så behöva vi gripa till något kanske ändå svårare, tullarna, så att icke allt skall hänföra sig till den ovissa spannmålsproduktionen och dess fullkomligt osäkra priser. Ty eljest kunna herrarna en vacker dag stå utan brödföda i detta land och blott få nöja sig med en produktion av havre och gräs. Detta står klart för dem, som vilja taga någon lärdom av sådana vanskligheter, som vår folkhushållning nu några år haft att kämpa mot.

Det är slutligen en sak, som jag vill säga såsom gammal ledamot av markegångskommittéerna. Det är nämligen så, att jag har en förtvivlat låg tanke om detta sätt att insamla primäruppgifter om spannmåls och smörets värde på olika platser, och därför vill jag varna för att lägga det på sådana uppgifter byggda indextalet såsom *avgörande* för, vilka löner, vilka höjningar och sänkningar vi skola komma till, ty det kan nog vara något så när riktigt nu, då de ej varit ämnade att läggas till grund för en slutlig värdesättning, utan mera tjäna som blott statistisk upplysning; men när nu alla dessa, som insamla uppgifterna veta, att det kommer att läggas in ett högst väsentligt realvärde i dessa uppgifter, då kanske de komma att tåla att långt kraftigare granskas. Jag har i de valda kommittéer, vari jag setat för att bestämma markegången, i allmänhet funnit, att det är mycket litet värde med dessa insamlade primäruppgifter, men det är de personer, som sitta i slutregleringsnämnden, som man får lita till. Det är de, som måste avgöra, vilket slutligt värde markegångssättningen skall ha.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg mannen, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet
åt befattnings- framkommit följande yrkanden:
havare i

statens tjänst 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas;
m. m. 2:o av herr *Wrangel*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas
(Forts.) med följande äringar:

beträffande mom. 1), att i förslaget till kungörelse dels i § 2 ordet »niondel» utbyttes mot femtedel, dels ock i övergångsbestämmelsen siffran 147 utbyttes mot 135;

beträffande mom. 2 b), att reservationsanslagen till här särskilt nämnda institutioner bestämdes till:

försäkringsinspektionen	kr. 32,000: —
statens biografbyrå	» 15,500: —
mynt- och justeringsverket	» 58,000: —
patent- och registreringsverket	» 285,000: —
bankinspektionen	» 21,000: —

beträffande mom. 2 c), att de här avsedda förslagsanslagen bestämdes sålunda:

under andra huvudtiteln	kronor 3,250,000: —
» tredje »	» 500,000: —
» fjärde »	» 26,000,000: —
» femte »	» 17,000,000: —
» sjätte »	» 9,500,000: —
» sjunde »	» 10,500,000: —
» åttonde »	» 10,750,000: —

beträffande mom. 3 a), att det här avsedda förslagsanslaget, högst, bestämdes till 110,000,000 kronor;

3:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr C. G. Ekman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt
 4:o att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontrapositionen antaga bifall till herr Wrangels yrkande.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering. I anledning härav och sedan till kontraposition vid den sålunda begärda omröstningen antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr C. G. Ekmans m. fl. reservation, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen om statsutskottets utlåtande nr 100 antager bifall till herr Wrangels under överläggningen framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i herr C. G. Ek-mans m. fl. vid utskottet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 47.

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Wrangels under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 42;

Nej — 67.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löne-reglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlö-nande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner.

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*

Ifrågavarande proposition, nr 326, vilken hänvisats, i vad den angick pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet och såvitt rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet, hade i övrigt hänvisats till statsutskottet.

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 174, av herr *J. A. Hedenström*, nr 185, av herr *O. Bergqvist*, nr 186, av herr *A. Rooth*, nr 187, av herr *A. Bellinder* m. fl., nr 188, av herr *N. Alexanderson* m. fl., och nr 189, av herr *N. Alexanderson*, samt inom andra kammaren nr 384, av herr *A. Nilsson* i Kabbarp m. fl., nr 391, av herrar *G. Olsson* i Ramsta och *E. Runefors*, nr 411, av herr *J. Jönsson* i Revinge, nr 412, av herr *A. Bökelund*, nr 429, av herr *A. Karlsson* i Surte, nr 431, av herr *K. A. Tengdahl* m. fl., och nr 436, av herr *B. Eriksson* i Grängesberg.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Alexandersons förut berörda motion I: 189 och herr Erikssons i Grängesberg i ämnet väckta motion samt med avslag å herrar Hedenströms, Bergqvists, Rooths, Bellinders m. fl., Alexandersons m. fl., Nilssons i Kabbarp m. fl., Olssons i Ramsta och Runefors, Jönssons i Revinge, Bökelunds, Karlssons i Surte samt Tengdahls m. fl. förevarande motioner måtte i vad anginge befattningshavare, tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter,

A) medgiva,

1) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå vid vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt vid utlåtandet såsom Bilaga A fogat »förslag rörande tillfällig löneförbättring för olika grupper av befattningshavare år 1919»,

att, beträffande befattningshavare å gammal stat, med undantag av den i nämnda förslag upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona, den tillfälliga löneförbättringen finge utgå med belopp, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 mars 1919 angivna allmänna grunderna för ifrågavarande löneförbättring,

att avlöningstillägg till häradshövding ej finge utgå med högre belopp, än att avlöningstillägget och den behållna inkomsten å tjänsten, beräknad enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till sammanlagt högst 10,000 kronor,

att avlöningstillägg till lots ej finge utgå med högre belopp, än att avlöningstillägget tillsammans med inkomsten av lotspenningar, beräknade enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 1,000 kronor,

att avlöningstillägg till teologie professor, som innehade prebendepastorat eller eljest åtnjöte naturaförmåner eller inkomst från enskild donation, ej finge utgå med högre belopp, än att hans sammanlagda inkomst av statsmedel och av prebendet, naturaförmånerna eller donationen, beräknad enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 9,700 kronor,

skolande, där på grund av sålunda föreskriven begränsning

avlöningsstillägget skulle utgå med avkortat belopp, avdrag å tillägget i mån av behov göras först å den del, som vore att hänföra till lönen, och därefter å den del, som vore att hänföra till tjänstgöringspenningarna;

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*

(Forts.)

2) att ett provisoriskt tredje ålderstillägg å 200 kronor, varav 100 kronor skulle anses motsvara lön och 100 kronor motsvara tjänstgöringspenningar, finge under år 1919 utgå till kvinnliga biträden och likställda befattningshavare, som avsåges i bilagda förslag rörande tillfällig löneförbättring, efter femton års tjänstgöring under enahanda villkor, som gällde rörande rätt för sådana biträden till förut stadgade ålderstillägg;

3) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till de lots- och fyrväsendet tillhörande befattningshavare å övergångs- och indragningsstat, vilka Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga sådan förmån, med belopp som i varje särskilt fall bestämdes av Kungl. Maj:t i skäligt förhållande till den löneförbättring av ifrågavarande slag, som tillkomme övrig personal vid lots- och fyrväsendet; samt

4) att den extra personalen vid de förvaltningsgrenar, beträffande vilka tillfällig löneförbättring föreslagits för ordinarie personal, finge under år 1919 åtnjuta löneförbättring, enligt vad Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 mars 1919 angivit, bestämde:

B) för nämnda ändamål bevilja å tilläggsstat för år 1919 såsom *förslagsanslag* till tillfällig löne reglering för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen

å andra huvudtiteln	kronor 515,000: —
» tredje »	» 24,000: —
» fjärde »	» 65,000: —
» femte »	» 240,000: —
» sjätte »	» 570,000: —
» sjunde »	» 219,000: —
» åttonde »	» 438,000: — samt

till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel

å andra huvudtiteln	kronor 180,000: —
» tredje »	» 4,000: —
» fjärde »	» 15,000: —
» femte »	» 100,000: —
» sjätte »	» 350,000: —
» sjunde »	» 230,000: —
» åttonde »	» 125,000: —;

C) förklara, att kostnaderna för ifrågavarande löneförbättring, i vad den avsåge personal, såväl ordinarie som extra, hos försäkrings-

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

inspektionen, mynt- och justeringsverket samt patent- och registerringsverket, skulle utgå av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestredes.

Enligt avgiven reservation hade herrar *O. Bergqvist, J. L. Widdell, E. A. Hallin, N. A. Nilsson* i Kabbarp, *O. H. Waldén, S. Bengtsson* i Norup, *J. Jönsson* i Slätåker, *O. Nilsson* i Örebro och *K. A. W. Björck* ansett, att utskottets yttrande bort hava viss avvikande lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Alexandersons berörda motion I: 189, herrar Erikssons i Grängesberg, Bellinders m. fl., Alexandersons m. fl. och Nilssons i Kabbarp m. fl. motioner, samt med avslag å herrar Hedenströms, Bergqvists, Rooths, Olssons i Ramsta och Runefors, Jönssons i Revinge, Bökelunds, Karlssons i Surte och Tengdahls m. fl. förevarande motioner, måtte i vad anginge befattningshavare, tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter,

A) medgiva,

- 1) att — — — —
- 2) att — — — —
- 3) att — — — —
- 4) att — — — —

5) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till nedannämnda ordinarie befattningshavare vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna med följande belopp och enligt nedan angivna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga:

vid de allmänna läroverken:

till rektor vid högre allmänt läroverk	med 600 kronor
» manlig rektor vid realskola	» 600 »
» kvinnlig rektor vid statsamskola	» 550 »
» manlig lektor	» 600 »
» kvinnlig lektor	» 550 »
» manlig adjunkt	» 600 »
» kvinnlig adjunkt	» 550 »
» ämneslärarinna vid samskola	» 470 »
» manlig teckningslärare vid högre allmänt läroverk	» 300 »
» manlig teckningslärare vid realskola	» 200 »
» manlig gymnastiklärare vid högre allmänt läroverk	» 420 »
» manlig gymnastiklärare vid realskola	» 250 »
» manlig musiklärare vid högre allmänt läroverk	» 300 »
» manlig musiklärare vid realskola	» 170 »

till kvinnlig teckningslärare vid högre allmänt läroverk	med 270 kronor	Tillfällig löne- reglering för befattnings- havare inom den civila stats- förvaltningen.
» kvinnlig teckningslärare vid realskola	» 170 »	
» kvinnlig gymnastiklärare vid samskola	» 210 »	
» kvinnlig musiklärare vid realskola	» 150 »	
» lärarinna i kvinnligt handarbete vid samskola	» 90 »	

(Forts.)

vid högre lärarinneseminarier:

till kvinnlig rektor	med 600 kronor
» ämneslärarinna	» 500 »
» biträdande ämneslärarinna	» 470 »
» manlig ordinarie lärare i teckning	» 435 »
» kvinnlig ordinarie lärare i teckning	» 390 »
» ordinarie lärarinna i gymnastik	» 270 »
» manlig ordinarie lärare i musik	» 280 »
» kvinnlig ordinarie lärare i musik	» 190 »
» ordinarie lärarinna i handarbete	» 340 »
» annan befattningshavare vid högre lärarinneseminarier än ovan angivits med samma belopp som för motsvarande befattningshavare vid de allmänna läroverken;	

vid folkskoleseminarierna:

till kvinnlig rektor	med 600 kronor
» manlig övningsskollärare	» 530 »
» kvinnlig övningsskollärare	» 470 »
» manlig lärare i teckning vid enkelseminarium	» 315 »
» kvinnlig lärare i teckning vid enkelseminarium	» 280 »
» manlig lärare i teckning vid dubbelseminarium	» 530 »
» kvinnlig lärare i teckning vid dubbelseminarium	» 500 »
» manlig lärare i musik	» 530 »
» kvinnlig lärare i musik	» 500 »
» manlig lärare i gymnastik	» 530 »
» kvinnlig lärare i gymnastik	» 500 »
» lärare i manlig slöjd	» 485 »
» lärarinna i kvinnlig slöjd	» 340 »
» lärarinna i kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningsskola	» 250 »
» lärarinna i hushållsgöromål	» 340 »
» manlig lärare i trädgårdsskötsel vid annat folkskoleseminarium än det i Umeå	» 400 »
» kvinnlig lärare i trädgårdsskötsel vid dito	» 340 »
» lärare i trädgårdsskötsel, manlig eller kvinnlig, vid folkskoleseminariet i Umeå	» 170 »

Tillfällig löne- till annan befattningshavare vid folkskolesemi-
 reglering för narium än ovan angivits med samma be-
 befattnings- lopp som för motsvarande befattnings-
 havare inom havare vid de allmänna läroverken;
 den civila vid de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna
 stats- och de tekniska gymnasierna.
 förvaltningen.
 (Forts.) till rektor med 600 kronor
 » lektor » 600 »

dock att där lärare på grund av från städer, prebenden eller dona-
 tioner enligt gällande stat härflytande förmåner åtnjote högre inkom-
 ster å tjänsten än den avlöning, som eljest i allmänhet tillkomme mot-
 svarande befattningshavare, finge den tillfälliga löneförbättringen icke
 utgå med högre belopp än att densamma jämte vad som, på sätt nyss
 vore sagt, tillkomme vederbörande utöver normalavlöningen uppginge
 till sammanlagt högst 1,000 kronor;

6) att till övningslärare vid någon av ovannämnda läroanstalter,
 som bestrede undervisning utöver den mot den ordinarie lönen svarande
 undervisningstiden, tillfällig löneförbättring finge utgå med ett be-
 lopp av för manlig befattningshavare 20 kronor och för kvinnlig be-
 fattningshavare 18 kronor för veckotimme; dock att den tillfälliga
 löneförbättringen icke finge utgå med högre belopp för ordinarie och
 extra tjänstgöring än sammanlagt 530 kronor för manlig och 500 kro-
 nor för kvinnlig övningslärare;

7) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till extra
 ordinarie och vikarierande lärare vid de under mom. 5) omnämnda
 läroanstalter med 15 procent å nuvarande avlöningsbelopp; dock att
 den tillfälliga löneförbättringen finge uppgå till högst 470 kronor för
 manlig och 420 kronor för kvinnlig sådan lärare med rätt för Kungl.
 Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som härutinnan kunde be-
 finnas erforderliga;

B) för nämnda ändamål bevilja å tilläggsstat för år 1919 såsom
 förslagsanslag

till tillfällig löne reglering för vissa befattningshavare å ordinarie
 stat inom den civila statsförvaltningen

 å åttonde huvudtiteln kronor 1,415,000:— samt
 till förstärkning av de till avlöande av viss extra befattnings-
 havare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatersättnin-
 gar m. m. anvisade medel

 å åttonde huvudtiteln kronor 246,000:—;

C) förklara -----

Vid utlåtandet fanns fogad ytterligare en reservation, av herr
A. R. Rooth, vilken dels beträffande lärarepersonalen vid de allmänna
 läroverken m. fl. läroanstalter instämt i herr *Bergqvists* m. fl. reserva-
 tion, dels ock ansett, att utskottet bort tillstyrka tillfällig löneförbätt-

ring för fögderiförvaltningens tjänstemän i enlighet med de av reservanten och herr Bökelund i ämnet väckta motioner.

Herr Bergqvist: Herr vice talman. Da jag jämte några andra utav utskottets ledamöter står antecknad som reservant vid detta betänkande, skall jag be att få yttra några ord.

Huvudmotivet för den föreslagna löneförbättringen är, att den för de tjänstemannagrupper, som fått sina löner reglerade efter den s. k. statskontorstypen av år 1907, skall utgöra en ersättning för den stegring i levnadskostnader, som intill år 1914 ägt rum i förhållande till den prisnivå, som låg till grund för den år 1907 genomförda löne-regleringen för statskontorets tjänstemän.

Härom yttrar utskottet i sitt betänkande. »Föreliggande proposition om tillfällig löne-reglering för år 1919 åt befattningshavarna vid den civila statsförvaltningen i allmänhet avser att bereda ersättning för den ökning i levnadskostnaderna, som intill tiden för världskrigets utbrott ägt rum från den tid, vars prisnivå varit grundläggande för löne-regleringarna för respektive verk. Denna prisnivå är i allmänhet den omkring år 1905 gällande. Med utgångspunkt från denna genomfördes år 1907 löne-reglering för bl. a. statskontoret, vilken i stort sett varit normerande för den senare tidens löne-regleringar, fränsett de för statens affärsdrivande verk genomförda.»

Och så tillägger utskottet: »Den nu föreslagna löneförbättringen är att betrakta såsom en följd av de nästlidet år beslutade provisoriska löne-regleringarna för kommunikationsverken, vilka just avsågo att lyfta upp lönerna vid dessa verk till 1914 års prisnivå. Denna konsekvens av 1918 års beslut är enligt utskottets mening ofrånkomlig, då eljest tjänstemännen vid kommunikationsverken skulle bliva oskäligt gynnade framför statens civila befattningshavare i allmänhet.»

Utskottet har också enhälligt tillstyrkt denna löneförbättring för alla de grupper, som i den kungl. propositionen finnas upptagna.

Emellertid har ett antal av utskottets ledamöter i anslutning till i ärendet väckta motioner av herr Bellinder m. fl. och herr Alexanderson m. fl. i första kammaren, samt herr A. Nilsson m. fl. i andra kammaren velat i den föreslagna tillfälliga löne-regleringen inbegripa även några grupper av statens tjänstemän, vilka av Kungl. Maj:t icke medtagits i förslaget. Det är i första rummet lärarpersonalen vid de allmänna läroverken och vid högre lärarinneseminariet, vid folkskoleseminarierna samt vid de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna. För korthetens skull använder jag i det följande för alla dessa lärare benämningen läroverkslärare.

Efter den nämnda statskontorstypen har den ena gruppen tjänstemän efter den andra fått sina löner reglerade. Men några ha fått vänta rätt länge, och till dessa höra särskilt läroverkslärarna. Den löne-reglering som dessa lärare år 1904 fingo, vilade på en prisnivå, som låg en 10 å 15 år tillbaka i tiden, när den genomfördes, och

Tillfällig löne-reglering för befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.
(Forts.)

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

sedan ha de fått nöja sig med denna lönerегlering ända till förra året, då riksdagen genomförde en ny lönerегlering för dem. Visserligen har riksdagen ett par år förut givit dem tillfällig löneförbättring, men till definitiv lönerегlering kom det först 1918, och denna har nu trätt i kraft med innevarande år.

Vad nu 1918 års lönerегlering för läroverkslärarna beträffar, hade den utan tvivel sin allra förnämsta betydelse däri, att dessa lärarers löner genom densamma blevo ställda i viss relation till de avlöningar, som enligt stat är fastställda för andra statens befattningshavare av olika kategorier. Sålunda skulle en adjunkt i avlöningshänseende ställas 600 kronor framför en första gradens tjänsteman, och en lektor 400 kronor framför en andra gradens tjänsteman. Läroverkslärarna anvisades alltså en bestämd plats inom den löneskala, som staten tillämpar för avlöande av sina befattningshavare.

Som i motionerna på ett alldeles oemotsägligt sätt är uppvisat, var härvid icke fråga om ett tillfälligt inrangerande av läroverkslärarna endast med hänsyn till avlöningarnas belopp i de lönestater, som för ögonblicket gällde, utan det var fråga om ett principiellt fastställande av deras ställning inom ramen av de normalgrader, som fastställts för avlöning av statens befattningshavare. Skulle nu dessa lärare uteslutas från den tillfälliga lönerегlering, så komme redan efter ett års tid den av riksdagen år 1918 fastslagna principen att rubbas. Att detta hos lärarna skulle framkalla stor missräkning och och förstämning och göra dem misstroagna mot riksdagens vilja att uppskattna deras gärning och tillgodose deras berättigade krav, är alldeles uppenbart, och det lär väl icke heller kunna väcka förvåning hos någon. Det är ohållbart att utesluta läroverkslärarna från den nu för andra statstjänstemän föreslagna tillfälliga lönerегleringen. Detta har med styrka framhållits icke blott av en reservant i lönerегleringskommittén utan även av läroverksöverstyrelsen, och särskilt anmärkningsvärt är det, att den departementschef, under vilken ifrågavarande lärarpersonal sorterar, till statsrådsprotokollet uttalat en från de övriga statsrådsledamöternas avvikande mening. Statsrådet Rydén anförde nämligen till statsrådsprotokollet den 14 mars i år följande: »I anslutning till de förutsättningar under vilka lönerегleringen för lärare vid högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna samt de tekniska elementarskolorna, fackskolorna och gymnasierna, fattades av 1918 års lagtima riksdag, anser jag, att tillfällig löneförbättring bör beredas jämväl dessa lärargrupper.»

Reservanterna ha nu velat göra allvar av det förpliktande i 1914 års beslut angående den ställning läroverkslärarna i lönehänseende skulle intaga i förhållande till gällande normalgrader för statstjänstemännens avlöning. En ofrånkomlig konsekvens av detta beslut är, att läroverkslärarna i likhet med de i den kungl. propositionen avsedda tjänstemännen komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring och detta redan i år. Utskottsmajoriteten har velat hänskjuta frågan till en blivande utredning och ett eventuellt uppta-

gande därav vid 1920 års riksdag. Detta kunna vi reserveranter icke godtaga, emedan det innebär en avvikelse från en så nyss som 1918 fastslagen princip. Reserveranterna hade helst velat i sitt yrkande ansluta sig helt och hållet till de i ärendet väckta motionerna. Det finns emellertid i utskottsmajoritetens motivering ett skäl, som de icke kunnat undgå att taga hänsyn till. Utskottet säger på sidan 8: »Beträffande denna grupp befattningshavare bör till en början uppmärksammas, att vid fjolårets löne reglering för dessa lärare den eljest i allmänhet tillämpade principen med ortstillägg icke blev iakttagen. Att nu utan vidare höja läroverkslärarnas löner till belopp motsvarande de i propositionen upptagna lärare svårligen kunna undgå att verka föregripande på det införande av ortstillägg för dessa befattningshavare, som redan vid genomförandet av fjolårets löne reglering ansågs vara ett önskemål och som enligt utskottets uppfattning bör påskyndas.»

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)*

För att nu bryta udden av detta skäl ha reserveranterna beslutat att föreslå endast så stort lönetillägg för läroverkslärarna, att det kommer att understiga det tillfälliga lönetillägget för tjänstemännen i statsförvaltningen med det belopp, som motsvarar ortstillägget. I stället för 1,000 kronor skulle sålunda en rektor vid högre allmänt läroverk samt manlig rektor vid realskola, och manlig lektor erhålla 600 kronor, manlig adjunkt i stället för 900 kronor erhålla 600 kronor, kvinnlig rektor vid statssamskola och kvinnlig lektor skulle i stället för 900 kronor få 550 kronor o. s. v., och övriga lärare skulle få löneförbättring med belopp, som stode i relation till dessa summor. Denna nedsättning innebär visserligen en beklaglig inskränkning i vad som med rätta borde tillkomma läroverkslärarna, men genom densamma undanröjes även utskottsmajoritetens huvudskäl för rent avslag på motionerna.

Jag begagnar i detta sammanhang tillfället att uttala min tillfredsställelse över det uttryck, utskottet givit åt nödvändigheten att snart ordna frågan om ortstillägg åt läroverkslärarna, och jag vill för min del ge uttryck åt den förhoppningen, att denna fråga vid nästa riksdag må komma till definitivt avgörande. Jag väckte redan i fjol en motion om ortstillägg åt vissa lärare i övre Norrland, men den vann då icke riksdagens bifall.

Man kommer så till det andra skälet uti utskottsmajoritetens motivering. Det heter där: »Beaktas bör i förevarande sammanhang även, att vissa läroverkslärare enligt stat äga uppbära inkomster av städer, prebenden eller donationer, för vilka visst avdrag gjordes vid den åt dessa lärare för år 1918 beviljade tillfälliga löneförbättringen. Det vill synas utskottet, att vid ett utsträckande av den tillfälliga löne regleringen till läroverkslärarna viss reduktion för nämnda förmåner bör göras, då dylik begränsning i den förevarande propositionen föreslagits beträffande teologie professorer ävensom för vissa andra befattningshavare, vilka åtnjuta extra inkomster i tjänsten.»

Till detta uttalande ha reserveranterna tagit behörig hänsyn, och därför har uti reservationens kläm införts en bestämmelse, enligt vilken en sådan reduktion skall ske. Denna bestämmelse lyder så:

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.

(Forts.)

»dock att där lärare på grund av från städer, präbenden eller donationer enligt gällande stat härflytande förmåner åtnjuter högre inkomster å tjänsten än den avlöning, som eljest i allmänhet tillkommer motsvarande befattningshavare, må den tillfälliga löneförbättringen icke utgå med högre belopp än att densamma jämte vad som, på sätt nyss är sagt, tillkommer vederbörande utöver normalavlöningen uppgår till sammanlagt högst 1,000 kronor.»

Det tredje skälet anges i utskottsutlåtandet sålunda: »En ytterligare anledning för utskottet att icke tillstyrka, att läroverkslärarna och övrig i de ifrågavarande motionerna berörd lärarpersonal nu erhåller del av den tillfälliga löne regleringen är, att utskottet icke varit i tillfälle bilda sig ett bestämt omdöme, i vilken mån en dylik åtgärd skulle komma att även inverka på löneförhållandena för lärare vid folk- och småskolor, högre folkskolor och kommunala mellanskolor, för vilka löne reglering genomfördes nästlidet år.»

Härpå kan med skäl svaras, att intet sådant sammanhang råder emellan löne regleringarna för dessa båda lärargrupper, att ett verkligt skäl för avslag å kravet på löne förbättring åt läroverkslärarna kan hämtas därifrån. Den ena gruppen är ju rent statsanställda lärare, och den andra är kommunalt anställda lärare.

Vad beträffar konsekvenserna i övrigt, har utskottsmajoriteten visserligen antytt, att det skulle kunna förekomma sådana, men icke närmare angivit, i vilket avseende det skulle vara.

Så kommer slutligen det sista skälet, och det är det statsfinansiella. Utskottsmajoriteten säger: »Slutligen är under nuvarande förhållanden sakens statsfinansiella sida värd synnerligt beaktande.» Det är ju alldeles givet, att detta är ett starkt skäl. Men för det första vill jag påpeka, att det här icke gäller några svindlande belopp. Det som kräves utöver vad Kungl. Maj:t har begärt för de ordinarie läroverkslärarna beräknas av reservanterna till ett belopp av 976,735 kronor, och det som skulle behövas för de extra ordinarie lärarna beräknas till 120,990 kronor, alltså sammanlagt 1,097,725 kronor. Det är ju en summa, som riksdagen, vilken rör sig med miljoner och miljarder, icke bör häpna alltför mycket inför. Allra helst när vi enligt nyss fattat beslut sparat 20,000,000 kronor, tycker jag vi böra med så mycket lättare hjärta kunna fatta beslut om denna jämförelsevis lilla utgift.

Rättvisa och billighet tala så kraftigt för den i reservationen begärda tillfälliga löne förbättringen åt läroverkslärarna, att ett tillgodoseende av detta krav måste betecknas som alldeles ofrånkomligt. Att ifrågavarande lärare ha behov av en sådan förbättring i sina löneinkomster, lär väl ingen kunna förneka. Det är också nödvändigt att för själva rekryteringen av lärarkåren söka så mycket som möjligt tillgodose deras lönekrav. Det kan icke annat än vara till skada för den högre bildningen i vårt land och innebära en fara för denna, om man icke drar försorg om att läroverkslärarna erhålla en mot sin viktiga kallelse och de stora kompetenskrav, som ställas på dem, i någon mån svarande avlöning.

Jag ber, herr vice talman, att med hänvisning till vad jag haft äran yttra få yrka bifall till den utav mig jämte flera utskottsledamöter vid betänkandet fogade reservationen.

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*

Herr R o o t h: Herr vice talman! Då jag anser, att även läroverkslärarna och fögderiförvaltningens tjänstemän böra komma i åtnjutande av den löneförbättring, som nu föreslås för övriga befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, har jag till förmån härför reserverat mig mot utskottets föreliggande hemställan. Utskottet ställer sig avisande mot de motioner, som avgivits av herr Bergqvist m. fl. samt av herr Bökelund och mig, bl. a. av statsfinansiella skäl. Det synes mig, att detta skäl icke bör tillämpas i högre grad på läroverkslärarna och fögderitjänstemännen än på andra befattningshavare. I fråga om läroverkslärarna har den föregående ärade talaren redan yttrat sig. I avseende å fögderiförvaltningens tjänstemän har utskottet jämväl anfört, att dessa befattningshavare åtnjuta extra inkomster i tjänsten och för den skull icke borde bliva delaktiga av någon löneförbättring. Denna mening torde knappast kunna vara riktig. Det är särskilt häradskskrivarna, som åtnjuta extra inkomster i form av provisioner. Men dessa inkomster äro avsedda att täcka de utgifter, tjänstemännen måste vidkännas för arbetsbiträden, och även dessa kostnader hava i hög grad rönt inflytande av den allmänna prisstegringen. Landsfiskalerna åtnjuta icke några nämnvärda extra inkomster i tjänsten, och landsfogdarna hava icke alls några sådana inkomster. Att de tjänstemän, som av ålder åtnjutit extra inkomster i tjänsten, på denna grund skulle ställas utanför en löneförbättring, som anses böra tillkomma statens befattningshavare i allmänhet, är väl icke fullt rättvist.

(Forts.)

Då man, såsom löneregleringskommittén, påstår, att fögderitjänstemännens avlöningsförhållanden år 1917 ordnades efter nya grunder, så torde det icke vara överensstämmande med verkligheten. Vid detta tillfälle gällde det mindre att tillämpa nya rationella grunder än att avväga avlöningsbeloppen så, att de kommo att stå i rättvist förhållande till de löneförmåner, som vid 1908 års löne reglering bestämts för länsstyrelsernas tjänstemän. Att denna synpunkt också företrädesvis beaktades, framgår av flera uttalanden av vederbörande föredragande vid ärendets behandling i statsrådet. Med fog läser i varje fall icke kunna påstås, att vid ifrågasvarande löne reglering lönerna bestämdes med hänsyn till det penningvärde, som gällde vid tiden närmast före krigsutbrottet.

Personligen har jag den uppfattningen, att statens befattningshavare med hänsyn till den trygga ställning de intaga, icke böra göra anspråk på att ställas på den högsta lönestandard, som råder. Det är fördenskull synnerligen motbjudande för mig att nu behöva ansluta mig till den stora skara, som i dessa tider gör anspråk på statskassan; men med hänsyn till dem det gäller, är jag, herr vice talman, nögdad att yrka avslag å utskottets hemställan samt bifall till den vid utlåtandet fogade, av herr Bergqvist m. fl. avgivna re-

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

reservationen, med det tillägg, att riksdagen måtte medgiva under punkt 8 A, att tillfällig löneförbättring må under år 1919 utgå till landsfogdar, häradskrivare och landsfiskaler med följande belopp, nämligen till landsfogden i Stockholms län 1,000 kronor, därav 700 kr. lön och 300 kr. tjänstgöringspenningar, till landsfogde i Jämtlands län, Västerbottens och Norrbottens län 950 kr., därav 650 kr. lön och 300 kr. tjänstgöringspenningar, till landsfogde i övriga län 900 kr., därav 600 kr. lön och 300 kr. tjänstgöringspenningar, till häradskrivare 850 kr., därav 550 kr. lön och 300 kr. tjänstgöringspenningar, till landsfiskal i Jämtlands län, Västerbottens och Norrbottens län 625 kr., därav 425 kr. lön och 200 kr. tjänstgöringspenningar, till landsfiskal i övriga län 600 kr., därav 400 kr. lön och 200 kr. tjänstgöringspenningar, samt att till följd härav anslaget i sjätte huvudtiteln måtte höjas från det i reservationen upptagna belopp 570,000 kr. med 421,000 kr. till 991,000 kr.

Herr Bellinder: Herr vice talman, mina herrar! I proposition nr 326 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till tillfällig löneroglering för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel. Till grund för Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ligger i allt väsentligt det förslag, som av lönerogleringskommittén i ärendet avgivits den 20 november 1918.

I överensstämmelse med lönerogleringskommitténs majoritet har Kungl. Maj:t från delaktighet i den tillfälliga lönerogleringen uteslutit lärarepersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna och de tekniska läroanstalterna. Emellertid har reservation mot lönerogleringskommitténs förslag avgivits av ledamoten August Nilsson, vari han påyrkar, att även nyss omförmälda befattningshavare måtte komma i åtnjutande av motsvarande löneförbättring, som av kommittén föreslagits böra tillkomma tjänstemännen inom den civila statsförvaltningen i övrigt.

Till stöd för detta sitt yrkande har reservanten anført: »Då läroverkslärarnas löner omreglerades vid 1918 års lagtima riksdag, utgjorde dessa lärare en av de tjänstemannakärer, som senare än de flesta andra fingo sina löner bestämda enligt de efter år 1907 tillämpade lönerogleringsprinciperna. Därvid sattes adjunkterna i löneavseende något över första gradens tjänstemän och lektorerna likställdes i fråga om avlöningsbeloppen med andra gradens tjänstemän i de centrala ämbetsverken. Härigenom gottgjordes en förut rådande dubbel orätt, i det att lärarna dels blevo delaktiga av den sedan 1907 pågående allmänna lönerogleringen och dels placerades i en relation till andra tjänstemannakärer, som bättre motsvarar lärarkallets betydelse och den därför erforderliga långa utbildningen. Om billigheten av denna förbättring i deras ställning voro lärarlönenämnden och lönerogleringskommittén ense. Och av den kungl.

propositionen och riksdagens beslut framgår det, att statsmakterna intogo samma ståndpunkt. Under sådana förhållanden kan jag», säger reservanten, »ej finna det försvarligt att genom lärarnas utestängande från den nu ifrågasatta provisoriska löneförbättringen återföra förhållandena till det förutvarande ogynnsamma läget. — Visserligen är det sant, att lektors- och adjunktstjänsterna vid 1918 års lagtima riksdag nyreglerades efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande. Men detsamma kan sägas om åtskilliga andra tjänster — t. ex. expeditionssekreterare och vissa tjänstemän i statistiska centralbyrån, kartverken, kontrollstyrelsen och fiskeriadministrationen, statskonsulenter o. s. v. — och dock hava dessa medtagits i kommitténs förslag. Och än en gång må jag betona», säger reservanten vidare, »att de nya grunder, efter vilka läroverkslärarna nyss fingo sina avlöningsförhållanden reglerade, voro de gamla från år 1907. Och ej heller kan väl den omständigheten, att läroverkslärarna fått vänta längre än t. ex. universitetslärarna på en löne reglering enligt 1907 års principer, motivera, att de senare upptagas men de förra kvarlätas.

Man har hängivit sig åt den trygga förhoppningen, att en höjning av de andra tjänstemännens löneförmåner skulle såsom en ofrånkomlig konsekvens medföra en motsvarande förbättring i lärarnas. Ett upphävande av nämnda fördel har därför framkallat allmän besvikelse inom lärarkåren.

Vad slutligen beträffar dessa lärares behov av den nu ifrågasatta löneförbättringen, råder därom ingen ovisshet. Dessa tjänstemän äro vanligen djupt skuldsatta. Under de senare svåra åren torde skuldsättningen ytterligare ha ökats. Och den avlöningsförbättring, som de — fränsett krigstidstillägg men med inräknande av den tillfälliga löneförbättringen under 1918 — erhålla genom den från och med år 1919 inträdda nya löne regleringen, räcker näppeligen att i önskvärd utsträckning avhjälpa detta missförhållande. Den löneförbättringen uppgår nämligen för det stora flertalet adjunkter till 600 kronor, för lektorer i högsta lönegraden till 400 kronor och för adjunkter i högsta lönegraden till endast 200 kronor. Och för vissa övningslärare ställa sig förhållandena ännu ofördelaktigare, i det att rent av förlust uppstår för dem genom den nya löne regleringen.

På grund härav är det påkallat och rättvist att låta läroverkslärarna i likhet med andra statens befattningshavare, till vilka lärarna av löne regleringskommittén och statsmakterna blivit i avlöningshänseende ställda i viss relation, och i konsekvens därmed givetvis även lärarna vid seminarierna komma i åtnjutande av ifrågasatt provisoriska löneförbättring.

Sedermera hava i särskilda underdåniga framställningar den 31 december 1918 och den 13 januari 1919 såväl läroverks- som skolöverstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med det av reservanten framställda yrkandet, måtte uti den tillfälliga löneförbättringen inbegripa lärarna vid rikets allmänna läroverk, högre lärarinneseminarier och folkskoleseminarierna.

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.

(Forts.)

Föredragande departementschefens (finansministern) skäl för uteslutande av de ifrågavarande lärargrupperna från delaktighet i löner regleringen förefalla skäligen svaga. Jag skall ej trötta kammaren med att upprepa och söka vederlägga dem. Blott ett av dem vill jag beröra. »Avlöningsbeloppen», säger departementschefen, »böra stå i viss relation ej endast till vederbörande befattningshavares kompetens och arten av det utförda arbetet utan även till arbetsmängden och tjänstgöringsförhållandena, varför svårigheterna äro synnerligen stora att göra en jämförelse mellan lärarna och övriga tjänstemän i allmänhet, icke minst med hänsyn till den, i jämförelse med den administrative tjänstemannens semester, längre ledighet skolmannen förfogar över.» — Jag tror, att det är en ny åskådning av herr finansministern att anse, att lärarna i allmänhet hava mindre att göra än övriga tjänstemän. Väl må deras arbetstid enligt skolans timplan icke vara längre än de flesta andra civila tjänstemäns, men deras arbetsdag slutar icke därmed, att skolklockan har ringt till avgång från läroverket. Sedan hava de att på eftermiddagen och ofta långt in på nätterna korrigera svenska uppsatser, översättningar från klassiska eller moderna språk till svenska eller från svenska till främmande språk. Och då nu för tiden skolklasserna äro ovanligt stora, kan man förstå, att detta arbete skall vara ganska betungande. Det kan jag med min nära 40-åriga lärarverksamhet verkligen betyga, så att man behöver icke vid en jämförelse mellan arbetsmängden för läroverkslärarna och andra tjänstemän vara i tvivel om, att de förra förtjäna att få löneförbättring lika väl som andra civila tjänstemän. Icke heller tror jag, att arbetets kvalitet är sämre. Det är ett högst viktigt och maktpåliggande kall att fostra ungdomen. På denna fostran beror fäderneslandets väl och ve, kan man säga, och ett högre och ädlare och mera maktpåliggande arbete är det väl få tjänstemän hava att utföra.

Beträffande vad herr finansministern nämner om de långa ferierna, så tror jag, att den större längden av läroverkslärarnas ferier än av andra civila tjänstemäns semestrar, rikligt kompenseras av det intensiva arbetet under terminerna, så att de efter det uppslitande terminsarbetet väl behöva vila ut under en något längre semesterledighet.

De förhållanden, som av departementschefen vid frågans bedömande tillerkänts avgörande vitsord, hava också under ärendets förberedande behandling grundligt uppvisats icke vara av beskaffenhet att kunna anföras såsom stöd för lärarnas uteslutande från regleringen. Synnerligen anmärkningsvärt är jämväl, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, vilken dels såsom ledamot av löner regleringskommittén vid nu förevarande löner regleringsfrågas principiella dryftande, dels i egenskap av föredragande departementschef framlagt proposition rörande samma löner reglering, icke av vad som anförts inom statsrådet kunnat övertygas om riktigheten av den intagna ståndpunkten, utan funnit sig föranlåten att giva uttryck åt sin uppfattning, att enligt de förutsättningar, under vilka

löneregleringen vid 1918 års riksdag beslöts, lärarpersonalen vid läroverken, folkskoleseminarierna samt de tekniska elementarskolorna, fackskolorna och gymnasierna bort inbegripas i den föreslagna tillfälliga löneförbättringen.

Jag kan ju vidare tillägga, att det ju ock vore en uppenbar och beklaglig orättvisa mot en talrik tjänstemannakår, om riksdagen genom att oförändrat bifalla Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition skulle återkalla en så sent som i fjol given utfästelse. Då för en dylik i sina konsekvenser ytterligt betänklig åtgärd några bärande skäl icke anförts eller kunnat anföras, då fastmera klar och otvetydig anledning föreligger att fasthålla vid den ståndpunkt, föregående års lagtima riksdag intog i nu förevarande löne regleringsfråga, är det ju för mig och mina medmotionärer alldeles ofrånkomligt, att i enlighet med vederbörande myndigheters hemställan och chefens för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet tillkännagivna uppfattning lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna samt de tekniska fackskolorna, gymnasierna och elementarskolorna må komma i åtnjutande av tillfällig löne reglering på *enahanda villkor* och till i hudsak *enahanda belopp*, som av Kungl. Maj:t föreslagits för befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

Hur har nu statsutskottet ställt sig till den föreliggande frågan? Jo, sedan statsutskottet omnämnt, att motioner inlämnats av åtskilliga ledamöter av riksdagen, nämligen herrar Bellinder m. fl., Alexanderson m. fl. samt Nilsson i Kabbarp m. fl. angående en stor personalgrupp eller lärarna vid de allmänna läroverken etc., säger utskottet: »Beträffande denna grupp befattningshavare bör till en början uppmärksammas, att vid fjolårets löne reglering för dessa lärare den eljest i allmänhet tillämpade principen med ortstillägg icke blev iakttagen.» — Jag förstår icke, det får jag säga, varför statsutskottet har inblandat frågan om ortstillägg och därigenom komplicerat denna i och för sig enkla fråga. Ortstillägget är ju någonting, som utgår mycket ojämnt. Det tillfaller ju blott vissa lärare i en del dyrorter, men numera är det ju dyrtid över allt, och det behövs sålunda nu mera än någonsin dyrortstillägg.

Med ett ord, denna passus anser jag icke bör förekomma, och jag beklagar det så mycket mer, som reservanterna, vilka annars ställt sig mycket välvilligt till vår motion, tagit intryck därav och ansett sig böra föreslå avdrag för dessa ortstillägg. Denna tillfälliga löneförbättring, som med allt skäl bort utgå i likhet med den som bestämts för med dem jämnställda tjänstemän, har nu lidit en avkortning på 30 à 40 %, och det är högst beklagligt att så blivit fallet.

Sedan nämner statsutskottet, att man bör göra avdrag för förmaner, som lärarna åtnjuta från kommuner eller genom prebenden o. s. v., men detta är ju rena undantagsförhållanden. Och är det så, att en kommun till exempel genom hyresbidrag vill förbättra lärarnas ställning för att i någon mån därigenom söka skaffa till sin ort

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
state-
förvaltningen.

(Forts.)

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

de bästa lärare de kunna få vid inträffad ledighet, må det väl icke vara något som kommer statsmakterna vid, så att de på den grunden böra avkorta ett lönetillägg som lärarna liksom andra gjort sig förtjänta av.

Jag skall icke uppehålla mig vid vad utskottet säger om denna frågas sammanhang med löne reglering för folkskollärarna. Den saken har herr Bergqvist redan bemött, och dessa frågor höra icke ihop. Det är, som man säger, en annan historia. När läroverkslärarnas löner äro före, bör man betrakta dem, och då folkskollärarnas löner äro före, bör man betrakta dem, och se till i vad mån de böra beviljas eller avslås, men att göra dem beroende av varandra är onödigt och oriktigt.

Slutligen har utskottet anfört som sista skäl för avslag på vår motion, att den nuvarande statsfinansiella sidan är värd synnerligt beaktande. Jag fruktar, att, om man skulle låta sig bestämmas av de nuvarande finansiella förhållandena, skulle man icke komma fram med något förslag varken till dyrtidstillägg eller tillfällig löneförbättring. Men det är ju icke staten värdigt att låta sina tjänstemän svälta, och därför har man trots de finansiella svårigheterna fått vara med om att bevilja åtskilliga ganska stora belopp, såsom vi nyss gjort. Men då kan det icke vara riktigt att med åberopande av statsfinansiella skäl utesluta några och giva åt andra det som finnes att dela ut, utan man bör dela det lika; så att även sådana annars i övrigt välgående synpunkter, när det gäller att bestämma utgifter för statens räkning, synas mig härvidlag icke ha bort åberopas.

Lyckligtvis har icke statsutskottet varit enhälligt i sin åsikt att avslå vår motion, utan herrar Bergqvist, Widell och Hallin i denna kammare och sex medlemmar av statsutskottet från andra kammaren hava reserverat sig mot detta statsutskottets beslut, men jag beklagar, att de, såsom jag förut nämnt, tagit alltför mycket intryck av ett par invändningar som statsutskottets majoritet gjort, då det ansett sig böra avkorta den begärda löneförbättringen, som redan är ganska knapp, och detta är ju mycket att beklaga. Emellertid måste jag å lärarnes vägnar vara tacksam för att icke allt blivit avslaget, utan att de fått något.

Som de flesta av herrarna kanske sett i morgontidningarna, har statsutskottets beslut i denna fråga väckt djupt förstämning bland lärarna, särskilt här i Stockholm och säkerligen också på andra ställen. I Stockholm avgåvo lärarna i går en opinionsyttring och avfattade därvid en resolution, i vilken de beklaga statsutskottets avslag och hoppas, att riksdagens medlemmar det oaktat skola behjälta deras stora behov och reparera vad statsutskottet i det fallet underlåtit. Vad denna kammare beträffar, vet jag av erfarenhet, att den alltid varit en stor vän av vår högre skolbidning och så långt omständigheterna medgivit också velat släppa till medel för denna bildnings befrämjande, och jag hoppas, att även i dag kammaren skall handla på samma sätt genom att följa reservanterna.

Jag yrkar därför, herr greve och talman, avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation, med beklagande av, att jag, såsom frågan nu ligger icke kan yrka bifall till min och mina medmotionärers motion.

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)*

Herr S w a r t z: Herr greve och talman! Statsutskottet har haft alldeles klart för sig, att i denna fråga en skarp strid skulle komma att stå. Statsutskottet har ju haft att behandla, utom den kungl. propositionen, motioner i hithörande ämnen, som varit under tecknade av ungefär en tredjedel av riksdagens ledamöter. Det är under sådana förhållanden icke alltför lysande utsikter att kunna övertyga tillräckligt många av de återstående två tredjedelarna — ty jag antager att motionärerna anse sig bundna — att det ändock kanske finnes rätt goda skäl för den hållning statsutskottet intagit. Jag kan icke underlåta att i förbigående uttala en stilla undran över, huruvida det är så alldeles lämpligt, att motioner väckas av så ofantligt många motionärer uti en fråga, som i alla händelser väl måste anses vara av beskaffenhet att böra utredas och litet närmare belysas. Jag tror, att det skulle vara skäl uti, att man återginge till de vanor, som förr i världen voro rådande. att icke motionera så många att man nästan på förhand kan anse utgången klar. Jag skall emellertid angiva de skäl, som verkat, att statsutskottet intagit den ståndpunkt det gjort.

Jag beklagar, att jag tyvärr icke uppfattade just något av vad den siste ärade talaren sade, men jag har läst hans motion och jag tyckte mig förstå, att han återgivit, vad som står i densamma. För övrigt hava vi ju hört reservanternas angiva sina skäl, vilka utvecklats av den förste talaren.

Huvudfrågan i detta ärende är naturligtvis, huru man bör ställa sig till det grundläggande momentet för det provisoriska lönetillägget. Detta provisoriska lönetillägg är ju avsett att utgöra ersättning för den ökning i levnadskostnaderna, som intill tiden för världskrigets utbrott ägt rum från den tid, vars prisnivå varit grundläggande för de senaste lönerogleringarna. Läroverkslära-
nes definitiva löneroglering skedde i fjöl, att träda i kraft från och med i år, och, lönerna sattes till ett visst belopp i förhållande till första och andra gradens tjänstemäns av statskontorstypen. Men nu är frågan: Innebär detta, att lärarnas löneroglering i fjöl skedde med hänsyn till prisnivån 1907, då statskontorets löneroglerades eller till prisnivån strax före kriget? Det är däruti meningarna skilja sig. Motionärerna och reservanternas ha den förra uppfattningen. Lönerogleringskommittén och Kungl. Maj:t — på framställning av departementschefen som fått de övriga statsrådsmedlemmarna med sig med undantag av ecklesiastikministern — ha anslutit sig till den senare uppfattningen och statsutskottets majoritet har funnit mycket tala för densamma. Det är således en mycket tvistig fråga i detta fall, men det kan väl icke gärna förnekas, att det med avseende på bedömandet, vilken mening som kan vara riktig, borde spela ganska stor roll, vad den delegation ansåg, som

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.

(Forts.)

fått i uppdrag att uppgöra förslag till det provisoriska lönetillägget och som var samma delegation, som i fjol föreslog den definitiva lönereregleringen, vars egenskaper i detta avseende just skulle vara grundläggande för, huruvida det provisoriska lönetillägget skulle utgå eller icke på detta sätt. När de på en medlem när haft den uppfattningen, att man i viss mån tagit så pass mycken hänsyn till prisstegringen vid krigets början, att provisorisk lönerereglering icke borde äga rum, synes mig detta böra ha stor inverkan. Detta har åtminstone statsutskottet icke kunnat undgå att känna, och finansministern ha icke heller gjort det. Han tager ståndpunkt på detta sätt på sidan 48 i propositionen:

»Det är visserligen riktigt, att vid lönereregleringen för läroverkslärarna avlöningen för adjunkt och lektor bestämdes i visst förhållande till avlöningen vid befattningar av första resp. andra normalgraderna. Men därvid avsågs, enligt vad som tydligt framgår av såväl löneregeringskommitténs som Kungl. Maj:ts och riksdagens uttalande, de *dåvarande oordinarie* avlöningarna, varjämte förutsattes, att lärarna ävenledes skulle komma i åtnjutande av den ytterligare *kristidslöne*förbättring, som kunde komma statstjänare i allmänhet till del.»

Här är ju tydligt frånsagt, att den nya lönereregleringen, när den gjordes, uppfattades av dessa myndigheter på det sätt, att något utöver det krigstidslönetillägg, som kunde komma andra statens befattningshavare till del, icke efter genomförande av lärarnas lönerereglering skulle komma lärarna till del. Med den utgångspunkten är det klart, att man icke anser en provisorisk löneförbättring av denna beskaffenhet nu böra komma jämväl lärarna till godo. Men jag erkänner mycket gärna, att man har haft olika meningar om detta och att det finnes skäl för både det ena och det andra. Utskottet själv har icke heller ställt sig på något sätt avvissande mot, att denna fråga toges upp till genomgående och grundlig behandling och utredning igen. Men vad utskottet anser vara olämpligt och från utskottets synpunkt, med hänsyn till de principer, som hittills lett statsutskottets utlåtanden, omöjligt har varit att föreslå bifall till vad motionärerna kommit fram med. Statsutskottet har icke kunnat anse det vara klokt att utöver i fjol genomförd definitiv lönerereglering i år giva en provisorisk lönerereglering i en fråga, som varit föremål för förberedande behandling av myndigheter, som avvisat densamma. Sedan har den tagtis upp av en reservant i löneregeringskommittén, och han står såsom huvudmotionär på en av motionerna. Det har i alla händelser syns statsutskottet vara för liten grund att bygga på, när det är fråga om en provisorisk lönerereglering, och den grunden synes statsutskottet ännu svagare efter behandlingen i utskottet, då motionärerna icke ansett sig kunna vidhålla sitt första förslag utan måst reducera det. Som det visat sig, ha de invändningar, som gjorts i statsutskottet, varit av den beskaffenhet, att icke ens reservanten i löneregeringskommittén ansett sig kunna vidhålla den ståndpunkt han i sin motion intagit. Kunna herrarna då undra över, att statsutskottet un-

der sådana förhållanden ansåg den grund, varpå den provisoriska löneregleringen skulle byggas, vara alltför svag. Det har, såvitt jag vet och så länge jag varit med i riksdagen, ännu aldrig hänt, det kan jag med gott samvete säga, att en provisorisk lönereglering beslutats på grund av motioner, som sedermera av motionärerna efter utskottsbehandlingen ändrats till något annat. Jag tror, att detta är en mycket farlig väg att slå in på.

Nu säga reservanterna, och den förste talaren framhöll det samma, att man på grund av de anmärkningar, som gjorts inom statsutskottet, modifierat innehållet i motionerna. Ja, detta visar bäst, att grunderna icke voro så starka från början, och jag vet icke precis att det visats, att de äro orubbliga och ligga stadigare. Det är visserligen sant, att man tagit bort en del av det, som utan tvivel skulle kunnat verka som försvarande vid en ytterligare blivande definitiv lönereglering, där ortstilläggsfrågan skulle tagas upp. Man har skurit bort en del av det, som stod hindrande i vägen för en fullt rationell omläggning av lönerna i överensstämmelse med ortstilläggsprincipen, men jag kan icke förstå, att man tagit bort alltihop därför att man strukit bort, vad som för närvarande motsvarar ortstillägget för statens tjänstemän av första och särskilt andra lönegraden. Jag kan därför icke för min del finna annat än att utskottets majoritet haft rätt, då det ansett nödvändigt, att denna sak underkastas ytterligare ny undersökning.

Nu har man framställt den frågan: Vad menar utskottet? Menar utskottet, att lärarna skola få lönereglering 1920 eller icke. Detta tycker jag framgår tydligt av vad utskottet säger. Utskottet anser, att för år 1920 bör detta tagas i övervägande och undersökas. Utskottet »anser icke, att läroverkslärarna och därmed jämförlig lärarpersonal böra jämväl för framtiden uteslutas från delaktighet i den tillfälliga lönereglering för de civila statstjänstemännen i allmänhet, som kan vardas beviljad». Men utskottet vill, att det skall undersökas, på vad sätt denna lönereglering för dem och för åtskilliga andra, som icke finnas med i Kungl. Maj:ts proposition, bör genomföras.

Hela skillnaden mellan statsutskottets och reservanternas förslag består egentligen därunder, att reservanterna önska att en tillfällig lönereglering redan i år skall ske för lärarna, som skall tillföra dem 600 kronor mera, under det statsutskottet icke tager ståndpunkt till frågan, huru stor löneregleringen skall bli, men anser en sådan böra komma ifråga för 1920, dock efter skedd utredning. Vad det sista beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på, att det anse reservanterna också, ty i reservationen står, att reservanterna anse denna fråga med avseende å beloppet av den tillfälliga löneregleringen böra bliva föremål för ny utredning till 1920 års riksdag. Men då frågar jag: »Är det ett riktigt förståndigt tillvägagående att nu först fastslå på grunder, som man själv icke anser vara tillräckliga, efter som man i alla fall vill ha ny utredning angående dessa grunder — att nu fastslå, säger jag, ett belopp, som man sedan själv tänkt sig möjligen bli ändrat till nästa år, en ändring som

Tillfällig lönereglering för befallningshavare inom den civila statsförvaltningen.
Forts.!

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

jag föreställer mig icke uteslutande måste vara tänkt i form av en höjning, utan det kan väl också bli fråga om en sänkning. Jag kan därför icke se annat än, att alltihop pekar på, att frågan bör tagas upp igen till behandling, utan att man binder sig vid denna riksdag, detta så mycket mera som icke uteslutande lärarna komma ifråga utan jämväl, såsom en talare framhöll och det motionerats om, landtstatstjänstemän och åtskilliga andra, som återfinnas på sidan 48 i den kungl. propositionen, där en hel rad befattningshavare angivas, vilka fått provisorisk lönetillökning vid en tid, som — efter den princip som reservanterna vilja tillämpa — också skulle berättigat jämväl dem till provisoriskt lönetillägg nu.

Det återstår egentligen endast en anledning, varför man skulle göra det nu och icke vänta till nästa år, vilket jag antager att herrarne måste erkänna vara det mest logiskt riktiga. Den enda anledningen skulle vara, att behovet, bland lärarekåren vore så stort, att det av denna anledning vore omöjligt att vänta ett år med ytterligare förbättring. Jag skall med anledning härav be att få meddela några siffror, angående huru avlöningarna för lärarna ställt sig under de senare åren. Före kriget hade en adjunkt i landsorten i begynnelse-lön 3,000 kronor, 1917 med tillfälligt tillägg 3,450 kronor, 1918 med det dyrtidstillägg, som då utgick, 6,099 kronor och 1919 enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag 7,583 kronor. Härtill kommer i Stockholm 650 kronor i kommunalt hyresbidrag, så att en adjunkt i Stockholm under år 1919 har en avlöning av 8,233 kronor. En lektor i landsorten hade i begynnelse-lön före kriget 4,000 kronor, 1917 4,600 kronor, 1918 7,599 kronor och 50 öre och 1919 enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag 9,818 kronor, vartill i Stockholm kommer 850 kronor såsom hyresbidrag, vadan han alltså har en avlöning å 10,668 kronor. Ökningen i lön för adjunkt i landsorten har från tiden före kriget till nu varit, med de siffror, som skulle framgå av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag 159 % och för lektor 145 %. Ökningen för första och andra gradens tjänstemän i den civila förvaltningen under samma tid har utgjort mellan 100 och 110 %. Jag tror man kan våga det påståendet, att både relativt och absolut det förslag Kungl. Maj:t framställt och utskottet understött innebär så pass stora fördelar för lärarna, att man icke med fog kan påstå, att ett års uppskov med ytterligare förbättring av deras löneförmåner innebär någon egentlig risk. Har man så erkänt, att de böra komma i åtnjutande av en provisorisk löneroglering, för den händelse sådan kommer att utgå till andra jämväl nästa år, synas mig dimensionerna av denna fråga ganska mycket reducerade. De reduceras egentligen till sist till den frågan: Skall riksdagen, i överensstämmelse med hittills följda och som jag tror sunda och goda principer, icke basera ett sådant beslut som det om provisorisk löneroglering på motionärers och reservanters framställningar, utan först efter det förslag blivit framlagt av Kungl. Maj:t och fått undergå den prövning, som just för denna sak bör vara av vikt? Det är huvudskälet, varför statsutskottet ställt sig som det gjort, och

jag tror, att statsutskottets medlemmar, för den händelse de se denna sak ur statsutskottets synpunkt, icke skulle varit försvarade med något annat. Nu säger man, att det finnes 10 reservanter. Men av dessa äro åtta motionärer; de ha således för sin mening icke fått med sig mer än två, som icke varit motionärer, alla andra ha anslutit sig till den uppfattning, som jag sökt göra gällande.

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

Jag skall icke uppehålla mig vid den statsfinansiella sidan mer än såtillvida, att jag vill säga, att när man sagt, att en provisorisk löne reglering icke kommer att taga i anspråk mer än 1,100,000 kronor enligt reservanternas förslag, så är detta icke fullt riktigt. Ty med den provisoriska löne regleringen följer dyrtidstillägg på de provisoriska löne förmånerna, och enligt en uträkning, som verkställes i statsutskottets kansli, skulle detta dyrtidstillägg belöpa sig till en halv miljon kronor. Den provisoriska löne regleringen skulle sålunda gå till 1,600,000 kronor, och den komme att medföra även åtskilligt annat. Det är visserligen sant att till exempel det ökade dyrtidsbidrag, varom motionerats för folkskollärarna utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, icke har direkt logiskt samband med denna fråga; men jag vill fråga de gamla erfarna riksdagsmännen: Är det alltid logiken här i riksdagen som tager det högsta spelet? Jag tror, att man ofta nog använder exempel på ett sätt, som visserligen icke stämmer med logiken men i allra högsta grad inverkar på riksdagens beslut; och jag är övertygad om, att ett bifall till vad reservanterna föreslagit utan tvivel i högsta grad skulle komma att underlätta bifall till pretentioner, av nu senast angivna slag.

Det är tillräckligt framhållet både nu och vid föregående tillfällen, huru pass svårt det är att få budgeten att gå ihop, och man får därvidlag icke trösta sig med, att, om vi spara några miljoner på ett håll, kunna vi lägga ut dem på ett annat håll. Kanske skulle mängden vilja slå sig till ro med det beslut första kammaren nyss fattat om dyrtidstillägg och varigenom skulle göras en besparing på 17 å 18 miljoner; men först vill jag säga, att det icke ännu är riksdagens beslut, och det skulle mycket förvåna mig, om det någonsin blir det, så att jag tror icke, att det blir någon besparing på det sättet. Men även om det skulle bli det, vill jag hänvisa till, vad finansministern nyss sade, att det kommer att framläggas ett statsregleringsförslag, enligt vilket många tiotal miljoner antingen på tillfällig låneväg eller skatteväg behöva uttagas för att få budgeten att gå ihop. Jag vill endast erinra därom, för att man icke må invagga sig i den föreställningen, att det icke skulle medföra några konsekvenser ur statsfinansiell och budgetär synpunkt, om man ginge med på reservanternas förslag. Jag tror, att man bör upptaga frågan till grundlig undersökning i samband med det budgets-förslag, som framlägges nästa år. Endast på det sättet kan man överblicka vad som kan avses för åtgärder av dylik art, och på vad sätt tillgängliga belopp lämpligast och riktigast skola fördelas mellan de därtill berättigade.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig att fatta det som ett gott omen, då den föregående talaren började sitt anförande med att uttala en känsla av, att han nog icke skulle lyckas övertyga kammarens flertal. Det är min livliga förhoppning, att han skall bli sannspådd, och jag tror, att det finnes synnerligen goda skäl för, att den förhoppningen kommer att infrias.

Den ärade talaren klandrade motionärerna för det första därför, att de äro så många, och för det andra därför, att de tillåtit sig motionera i en angelägenhet, som icke borde komma inför riksdagen annat än via utredning av Kungl. Maj:t och helst efter tillstyrkan av statsutskottets majoritet, icke blott av ett tiotal reservervanter. Men om motionärerna blivit så många, och om många, som eljest icke bruka motionera i en fråga av denna beskaffenhet, tillåtit sig att göra det, är det nog därför, att vi — jag tror mig kunna tala för många av dem — i motsats till den ärade talaren, icke kunnat finna själva rättsfrågan i detta ärende så invecklad, så tvevelaktig och så möjlig att se från olika sidor, som han gjorde gällande, utan fastmera efter en ganska ingående prövning funnit, att denna rättsfråga är synnerligen klar; och denna uppfattningen tillåter jag mig bestämt vidhålla och skall även i det följande utveckla den en smula.

Men då vidare den ärade talaren gav uttryck åt den mening, att man skulle låta en sak av förevarande art först utredas av Kungl. Maj:t och se till vilka invändningar som därvid framkomme, vill jag erinra om, att denna utredning låg på bordet, när motionerna tillkommo. Ty chefen för finansdepartementet hade framlagt de skäl, som för honom varit avgörande att icke låta läroverkslärarna komma med i löneregleringen. Då man nu fick utskottets utlåtande, kunde det icke vara utan en viss överraskning man fann, att av hela den långa rad av skäl, som uppräknats i den kungl. propositionen — skäl varför läroverkslärarna icke borde komma med — utskottet icke upptagit som sitt ett enda! Utskottet har med tystnad förbigått alla de skäl, som departementschefen anfört, och det på sådant sätt, att den som läser utskottsutlåtandet, omöjligt kan få någon annan föreställning än den, att utskottet underkänner *de* skälen, ehuru väl utskottet för sin del funnit fram *andra* skäl, som det ansett tillräckligt bärande för att leda till samma slut. Jag tror, att man icke kan förtänka statsutskottet detta underkännande, ty jag måste, ehuru det kanske kan vara en smula oartigt mot herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som jag ser mitt emot mig, säga, att då man läser den kungl. propositionens skäl, erinrar man sig den gamla historien om honom, som blev tillrådd såsom en taktiskt klok åtgärd att sätta de svagaste skälen i mitten, men tyvärr av omständigheterna nödgades sätta dem båda i början, i mitten och i slutet. Att så varit förhållandet, bestyrkes bäst av den hållning statsutskottet intagit till dessa skäl.

Nu har emellertid utskottet kommit med nya skäl. Ett av de skälen är, att man befarar vissa konsekvenser följa av en jämförelse

med vissa andra grupper, som kunde tänkas få liknande pretentioner, om lärarna skulle komma med. Man måste verkligen säga sig, att dessa läroverkslärare befinna sig i en fatal mellansituation! Åt vilket håll man än vänder sig, alltid finns det en grupp, som man har att på för dem ödesdigert sätt jämföra dem med. I departementschefens uttalande framskyntar, att de kanske fått litet för mycket, jämförda med de centrala verkens tjänstemän och att man med hänsyn till dessa finge akta sig att taga lärarna med i den tillfälliga löneregleringen. Och vidare framskyntar där ock, att universitetslärarna måhända kunde tycka sig ha för litet, sedan läroverkslärarna fått sin lönereglering i föl, ifall dessa läroverkslärare nu skulle komma med även i den provisoriska nya löneregleringen. Motionärerna ha sökt belysa dessa skäl utförligt, och jag tror icke, att man kan anföra så mycket för dem, sedan de blivit så avdagatagna som förhållandet är.

Men nu kommer utskottet med en ny grupp: lärarna vid högre folkskolor, kommunala mellanskolor o. s. v.! Redan har emellertid en ledamot av statsutskottet och just på den avdelning, som har hand om ecklesiastikärenden och som alltså bör vara speciellt sakkunnig på området, betonat, att denna konsekvens icke alls behöver befaras, eftersom dessa andra lärare äro på kommunal stat och icke statstjänare. Så gives det vissa andra skäl i statsutskottets motivering, vilka nyss framförts av den ärade föregående talaren med en betydande aplomb, såsom om det vore alldeles förkrossande för motsidan. Såsom bevis för, att dessa statsutskottets skäl ju måste tillerkännas verkande kraft, framhöll han att inför dem reservanterna rent av hade retiretrat, ehuru en del av dem vore motionärer. Icke, sade den ärade talaren, skall man väl bifalla motioner, som äro så illa hopkomna, att icke ens motionärerna kunna vidhålla dem i utskottet. Ja, skulle den pretentionen ställas hädanefter, skulle jag i motsats till den ärade talaren våga säga, att det vore en splitter ny pretention. Skulle man icke fastmera kunna säga, att det förhåller sig så här: Statsutskottet har erinrat därom, att med utförandet av tanken att låta läroverkslärarna komma med i denna lönereglering, äro förknippade vissa detaljsvårigheter härrörande dels därav, att somliga av dem ha arvoden från städer prebenden o. s. v. och dels därav att de icke hava dyrortstillägg, och man anser, att dyrortstillägg åt dem böra införas. Det går därför icke att rätt och slätt tillämpa löneregleringen på dem nu, ifall man vill ha fullt fria händer för framtiden. Den enkla slutsatsen av detta är väl följande: Låt lärarna få hela den del av löneförhöjningen, mot vilken det icke kan göras någon som helst invändning, men låt oss göra de restriktioner till lärarnas nackdel, som äro den ledsamma konsekvensen därav, att utredningen på de av utskottet nämnda punkterna är fullständig! Men den ärade talaren drog en helt annan slutsats: Man skall helt enkelt avstå alltsammans! Samme talare gjorde en sammanställning med fögderiförvaltningens personal, för vilken förhållandena emellertid äro helt annorlunda; där saknas nämligen all utredning av sådan beskaffenhet att man för när-

Tillfällig lönereglering för befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

(Forts.)

Tillfällig lönc-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

varande skulle kunna bestämma någon gräns, till vilken man med full säkerhet kan gå utan att prejudicera för framtiden.

Reservanterna hava i själva verket gjort majoriteten det spratttet, att, genom att frångå en liten del av motionärernas krav, klart ådagalägga, hurusom utskottets skäl för avslag jämväl på allt det övriga svävar helt i luften! Om vi således nöja oss med vad i reservationen yrkats, finnes det av dessa utskottets skäl — ingenting kvar!

Emellertid, ett skäl är verkligen gemensamt för Kungl. Maj:ts proposition och för utskottsbetänkandet. Det är hållet i bakgrunden på båda håll, men det är verkligen gemensamt. Det står, att »den statsfinansiella sidan är värd synnerligt beaktande». Skulle vi icke kunna säga, att detta skäl är först och främst statsrådets och sedan statsutskottets *enda* verkliga skäl för avslag? Jag tror icke, att vi komma långt bort från sanna förhållanden, om vi så uttrycka oss. Och jag förstår till fullo att värdera den sparsamhetsanda, som bör besjåla en finansminister och som bör besjåla riksdagens statsutskott. Men å andra sidan vill jag fråga: Kan det vara rätt, att det sparsamhetsnitet blir så inriktat, att det drabbar blott en viss tjänstemannagrupp, oaktat det ej finnes några bärande sakliga skäl, varför den icke skall likställas med de andra? Har man en viss summa — låt oss säga så eller så många miljoner — att röra sig med, hade marschen snarare bort vara den, att man tilltagit hela löneförbättringen så mycket lägre, att beloppet räckt till att skapa rättvisa för alla. Har ett fel vid kalkylen begåtts, så får icke det felet bli på det sättet verkande, att det kommer att med hela sin tyngd drabba en enda grupp.

Nu säger man visserligen: Är det så stor skada skedd? Lärarna få ju vänta blott ett år. Ja, för det första är det ej vidare säkert, hur det går nästa år, om de synpunkter få fortsätta att göra sig gällande, som den föregående ärade talaren i sitt anförande angav. såsom de där ägt betydelse för statsutskottet, ehuru de icke med en rad figurera i statsutskottets utlåtande, nämligen att lärarna så nyligen fått sin löneroglering och att man vid denna löneroglering skulle ha tagit hänsyn till den prisstegring, som ägt rum mellan 1907 och 1913. Man bör väl kunna förstå, hur deprimerande det skall verka på en tjänstemannagrupp, att — sedan den en gång olvekligtvis kommit i efterhand med sin löneroglering, så att den först åtskilliga år för sent får en löneroglering, avpassad efter en gammal prisstandard — den även för framtiden icke får komma i jämnhöjd med andra grupper, utan alltjämt kommer på efterkälken med sina löner. alltjämt får en löneroglering, som, då den slutligen kommer, icke längre är avpassad efter då gällande prisförhållanden.

Herr Swartz sökte slutligen övertyga kammaren, att det här icke alls gällde en befattningshavaregrupp, som på något sätt vore svagt ställd, utan tvärtom. Han uppräknade en del siffror, som imponerande tycktes tyda på, att vi här hade några av de bäst avlönade stats-tjänargrupper, som existera. Jag får säga, att jag icke hade väntat mig *den* bevisföringen. Ty det trodde jag, vi alla voro överens om,

att elementarlärargruppen jämte ett par andra varit på ett mycket bedröfligt sätt tillbakasett och att den icke heller genom löneregleringen i följd på något sätt hade ryckt upp i spetsen.

Jag tror snarare, att det förtjänar synnerligt beaktande, vad läroverksöverstyrelsen påpekat, nämligen att vår högre skolbildning är i verklig fara på grund av allt mer försvarad rekrytering av goda lärarkrafter och här ligger efter min tanke den stora statsvikten i detta ärende. Det är denna synpunkt som gjort att jag för min del kommit att lägga mig ombord med denna sak — vid sidan av den rättsynpunkt, som jag icke kunnat undgå att en smula gripas av. Det intygas av den styrelse, som närmast har ansvaret för vår högre undervisning och vars medlemmar själva äro tagna ur den högre lärarkåren, att det blir allt svårare att på ett tillfredsställande sätt, med ett lärarmaterial, som motsvarar skäligen kvalitetsfordringar, fylla vakanserna vid våra högre allmänna läroverk. Den som har sökt följa med förhållandet något, kan icke undgå att giva den sakkunniga styrelsen fullt rätt, när den med styrka betonar den verkliga fara, som här föreligger. Den skulle sannernligen icke föreligga nu, om icke förhållandet varit, att avlöningen för dessa lärare, jämfört med vad som kan bjudas både av staten och av enskilda åt på samma sätt kvalificerade och utbildade personer, varit så klen. Lärarbanan är verkligen icke i fråga om utsikter till befordran och därmed följande bättre framtid o. s. v. så pass lysande, att det icke är allt skäl, att man tager på fullt allvar den risk, som här hotar vår högre bildning. Och det synes mig, att i denna kammare man på alla håll borde beakta den stora betydelse, som den högre skolbildningen kommer att ha mer än förr i det demokratiska tidevarv, vi nu gå till mötes. Ifrån högern bör man givetvis ha särskilda förutsättningar för insikt om betydelsen härav; och från den andra sidan, särskilt från arbetarnas representanter o. s. v., där man nu kan äga vida större förhoppning än förr, att vidare kretsar skola få del av denna högre skolbildning, borde det vara ett allvarligt intresse att icke göra något som ökar den känsla av olust, som onekligen för närvarande behärskar landets läroverkslärarkår. Det kan tyckas, som om ett uppskov på ett eller annat år ej vore av så stor betydelse, men lagd till allt vad denna kår de sista 20 åren i detta avseende fått bära, blir varje ny fjäder — och detta är dock något som betyder mer än en fjäder — en ytterligare ökning av bördan.

Den ärade talare, som nyss hade ordet, erinrade om, att åtskilligt visserligen skulle sparas, ifall kammarens beslut i det föregående ärendet komme att stå sig, men hade nu sina tvivel, att så skulle bli förhållandet. Och hur därmed kommer att gå är icke gott att säga. Men en sak kan man alltid erinra om, nämligen att om detta beslut står sig, följer därav icke blott, att staten sparar 20 miljoner, utan också att kristidstillägget för dessa lärare blir nedsatt. Det blir således två skäl, som borde förbättra läget för dem. Emellertid vill jag ej utgå från några spekulationer i den vägen. Det förefaller mig att, alldeles oavsett hur med det ärendet kan gå, första kammaren borde följa de tio reservanter, som ha yrkat på, att här skall skipas

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

den rättvisa, som begärts, och att man skall iakttaga det viktiga intresse för den högre bildningen, som står på spel.

Jag yrkar bifall till herrar Bergqvists m. fl. reservation.

Herr Clason: Efter herr Alexandersons anförande kan jag fatta mig kort. Om den principiella betydelsen av, att man giver åt stats tjänarna liksom åt andra löntagare det tillägg till löneförmånerna, som betingas av de ekonomiskt förändrade förhållandena, har jag under behandling av föregående betänkande uttalat mig så utförligt, att jag icke skall säga något vidare därom. Men jag vill ännu en gång erinra, att vad som nu tillerkännes tjänstemännen i flertalet grader är något som icke på långt när täcker prisstegringen. Så mycket större skäl synes det mig vara, att man åtminstone beviljar de nu ifrågava- rande beloppen.

I den speciella fråga, som här är före, har det för mig avgörande skälet varit, att vad som var rätt och billigt i fjol också är rätt och billigt i år. Det synes mig, att det icke passar sig vare sig i denna kammare eller i riksdagen — och jag skulle nästan vilja säga minst i denna kammare — att vilja göra gällande den satsen, att vad som är sant och rätt i Jena, bara är ett dåligt skämt i Heidelberg. Vad som var rätt och sant i fjol är det också i år.

Nu har herr Swartz gjort gällande, att därför att reservanterna avstått från att yrka bifall till motionerna, de skulle ha visat, att de stode på svag grund. Det vore något alldeles nytt, sade han, att under sådana förhållanden taga ett förslag. Jag undrar, hur många gånger statsutskottet icke just själv brukat gå in på en sådan linje. Man vill helst ha ett visst belopp, det mesta möjliga, men finner att man framför allt av finansiella skäl icke kan gå den vägen, och då tager man något mindre. Här har dessutom just, såsom herr Alexanderson visat, förelegat bestämda skäl att något minska anspråken.

Herr Swartz ville slutligen med siffror visa, att dessa lärare icke skulle ha det så dåligt ställt. Om jag icke hörde orätt, betonade han, att en adjunktslön skulle stiga från 3,000 kronor under 1914 till, om Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag i förevarande fråga skulle gå igenom, 7,500 kronor 1919. Och en lektorslön skulle under samma förutsättningar stiga från 4,000 kronor 1914 till omkring 9,800 kronor 1919. Ja, men härvid gäller ju för det första, att utgångssiffrorna ju under alla förhållanden och vid alla tillfällen hava erkänts vara för låga. Det är utgångssiffror, som man fått, därför att man undanskjutit denna löneroglering under en lång följd av år, och sålunda är det icke rimligt att taga dessa siffror till jämförelse. Vidare är det en annan omständighet, som tillkommer. Vad motsvara de av herr Swartz anförda siffrorna? Vad skulle siffrorna 7,500 och 9,800 efter realvärdet motsvara nu mot 1914? Om jag icke räknat miste, så skulle, med ledning av siffrorna för dyrtidsstegringen, 7,500 kronor nu motsvara omkring 2,700 kronor 1914 och 9,800 kronor nu motsvara omkring 3,600 1914. Således även de siffror, till vilka man nu skulle komma upp, beteckna icke någon full löneersättning för vad prisstegringen tagit från dessa tjänstemän.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Greve W a c h t m e i s t e r, A x e l: Efter den långa och uttömmande diskussionen skall jag icke vidare förlänga debatten. Jag vill bara säga, att då jag redan vid genomläsandet av motionen fann, att läroverkslärarna icke ansetts likställda med övriga grupper och därför icke medtagits i den tillfälliga löneregleringen, fick jag klart för mig, att dessa läroverkslärare ej hade blivit rättvist behandlade. Därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

*Tillfällig löne
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

Dock förekommer i reservanternas motivering en passus angående fögderiförvaltningen, vilken jag skulle vilja ha haft litet mindre avvissande än den nu stiliserats, såsom den lyder i en mening på sid. 15 i reservationen. Jag skulle vilja haft denna mening ungefär så: Utskottet litar på, att Kungl. Maj:t skall efter förnyat övervägande och efter grundlig utredning återkomma med förslag till riksdagen, varvid utskottet särskilt tillåter sig att till vederbörande departementschefs omtanke anbefalla landsfogdarna, såsom varande de tjänstemän inom fögderiförvaltningen, som hava det förhållandevis sämst ställt.

Herr greve och talman, jag ber som sagt att få yrka bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr G e z e l i u s: Endast några ord gentemot herr Swartz, som framlade som ett avgörande skäl, att den lönereglering, som för närvarande gäller för läroverkslärarna, gått ut från en annan utgångspunkt än den s. k. normalstaten. Den hade verkställts från ett annat prisläge och vore alltså mer tilltagen för att växa uti. Det betyder med andra ord, att herr Swartz vill göra gällande, att då 1918 års lönereglering för läroverkslärarna icke hade samma utgångspunkt, så kunde icke läroverksstaten behandlas, såsom om den fått sina löner avpassade efter samma norm som andra tjänstemän i samma lönegrader, och konsekvensen tillämpar herr Swartz så, att det icke finnes bärande grund, varför det nu ifrågasatta lönetillägg skulle lämnas åt denna grupp. Jag tillåter mig i anledning härav säga några ord. Jag behärskar visserligen icke fullt detta ämne med alla dess irrgångar, men så mycket har jag klart för mig, att det riksdagsbeslut, varigenom denna lönereglering skedde, gjordes utan några sådana betingelser. Det finnes, så långt jag kunnat forska, icke något motiv, som giver stöd åt vad herr Swartz sade, och man behöver för att övertygas härom ej gå längre, mina herrar, än till föreliggande utskottsutlåtande. Bland de kårer, som skulle komma i åtnjutande av det tillägg, det nu gäller, ha olika kårer, fått sina löner reglerade på olika tider och vissa lika sent som läroverkslärarna. Dessa regleringar ha skett systematiskt så, att det icke för olika tjänstemannakårer gjorts efter en norm för dem, som fått sina löner reglerade det året, och efter en annan för dem, som fått sin lönereglering ett annat år. Det är lyckligtvis system i detta, men icke godtycke, som en annan metod skulle medföra. Men då är det icke heller någon konsekvens i att här utesluta läroverkslärarna på dessa grunder.

Ett ord till. Här har sagts, att det vore en enkel gård av rättvisa, som krävdes för denna kår. Se bort från det! Jag säger: Det är den enklaste gård av klokhet, om svenska riksdagen icke bibringar landets

*Tillfällig löne-
reglering för
besättnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

tjänstemannakår i sin helhet den uppfattningen, att riksdagen icke är beredd att stå vid sitt ord från ett år till ett annat. Ty riksdagens beslut i föl kräver konsekvent en behandling av denna tjänstemannakår i enlighet med motiveringen till detta förslag. Det är för sent att tvista om det beslutets lämplighet. Riksdagens beslut har en konsekvens, som vi ej ostraffat kunna underlåta att följa. Det kommer med rätta att läggas riksdagen till last vid bedömandet av vad som kan provas vara skäligt som en ersättning till tjänstemännen, om riksdagens trovärdighet i detta avseende kan dragas i tvivelsmål. Våra tjänstemäns avlöningar hava ju under generationer varit förhållandevis låga; men de ha haft tryggheten till ersättning, och får man icke hysa denna trygghet längre, då kommer detta att kosta mera.

Det är väsentligen av dessa skäl som jag, utan att upptaga tiden vidare, ber att få ansluta mig till den vid betänkandet fogade reservationen, av herr Bergqvist m. fl.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! När den väl planlagda och energiskt fullföljda aktion, som först tog sig uttryck i de här i riksdagen väckta motionerna och varav man i dag återfinner den andra kraftyttringen — när denna aktion först framträdde under remissdebatten och senare i motionerna, angav man, såsom den siste talaren framhöll, som huvudskäl för densamma, att man icke ville vara med om, att riksdagen skulle frångå ett uttalande om denna tjänstemannakårs ställning i förhållande till andra tjänstemannakårer, ett uttalande, som riksdagen så nyligen hade gjort. Jag trodde verkligen, att de som ur den synpunkten då påyrkade ändring i propositionen skulle känna sig synnerligen tillfredsställda, när i utskottets utlåtande man nu pekar på, att såsom en följd av vad som förekommit i lönerogleringsväg, jämväl frågan om denna tjänstemannakårs löneställning borde komma upp till förnyad prövning redan vid nästa års riksdag, trots att för denna kår en ny definitiv löneroglering trätt i kraft från den 1 januari i år. Jag måste säga, att den oro, som i detta avseende tagit sig uttryck, bort vara stillad inför det uttalande, som förekommer i motiveringen till utskottets hemställan. Och jag ber få säga, att icke får man väl på det sätt som här skett påyrka, att ett uttalande av riksdagen i en lönefråga skall vara bindande för alla tider. Här har riksdagen nyss i fråga om en tjänstemannagrupp suspenderat sin uppfattning om, hur till den gruppen lönerna böra utgå, och slagit in på en annan princip, än den för några år sedan angav såsom den riktiga för den gruppen.

Herr Alexanderson påpekade som en svaghet i utskottets yttrande, att utskottet upptagit helt nya skäl utöver dem, som förekomma i den kungliga propositionen. Jag är övertygad, att om utskottet hade förfarit tvärtom och upprepat de skäl, som andragits av Kungl. Maj:t, skulle samma talare ha sagt: Här har man icke anfört något nytt, utan endast upprepat de gamla skälen. Nu när utskottet kunde till de förut anförda och i allmänhet alltjämt gällande skälen lägga nya, då kommer herr Alexanderson och säger, att den omständigheten att man kunde

till dessa tidigare skäl lägga ytterligare nya, måste betecknas såsom en svaghet, under det han betecknade såsom en styrka, att dessa nya skäl förmått reservanterna att lägga om ståndpunkt från vad de tidigare ansett och nu gå på bifall till den av utskottsreservanterna föreslagna modifikation. Denna taktik påminner dock om uttrycket i krigsbulletinerna, när det heter, att man drog sig »segrande tillbaka».

Här har det sagts i avseende å denna tjänstemannakår, att en orättvisa föreligger, som drabbar endast en tjänstemannagrupp. Det talet får man höra på område efter område. Då folkskollärarna tala om sin lönefråga säga de, att de äro en särskilt misshandlad grupp. Tullmännen skulle med viss rätt kunna uppträda i detta ögonblick och säga, att deras kår är en särskilt ogynnsamt ställd grupp. Fögderiförvaltningens tjänstemän kunna också med viss rätt, alldeles fränsett hänvisningen till deras mistade sportler, komma och säga, att då man såsom reservanterna tagit upp lärarna i förslaget men icke fögderitjänstemännen, så sker en orättvisa också för deras vidkommande. Det är enligt min mening icke riktigt, då man här med styrka betonar, att just den grupp, varom nu är fråga, skulle vara särskilt missgynnad i förhållande till andra grupper. Men, som sagt, man för fram det talet här över allt, då man har att göra med en viss grupp med speciella anspråk för sitt vidkommande och som anser sig ha blivit satt i efterhand gent emot andra.

Det förhåller sig ju dock så, att för den tjänstemannagrupp, som här är i fråga, är förhållandet såsom vi veta det, att dess nya definitiva löne reglering, såsom den för ett år sedan kallades, trädde i kraft den 1 januari innevarande år. På den därvid väsentligt ökade lönen äger denna tjänstemannagrupp även att räkna dyrtidstillägg. Då kan man knappast säga att den gruppen missgynnats av utskottets majoritet, då denna hänvisar till att frågan om dessa tjänstemäns allmänna ställning i löneavseende bör ånyo komma upp till prövning så snart som redan till nästa år. Det finns icke, synes det, något rimligt skäl att tala om, att denna grupp blivit särskilt misshandlad. Jag tror, att det ges goda sakliga skäl för den ståndpunkt, utskottet intagit. Och då man talar om tjänstemannagrupper och deras känslor kommer det förvisso att finnas en helt annan faktisk bakgrund för deras känslor, som med hänsyn till kammarens nyss fattade beslut om krigstidstillägg för innevarande år komma att i fortsättningen erhålla minskning i sina inkomster, än hos de grupper, man nu för ögonblicket talar om.

Jag tror, att riksdagen skulle handla rätt så underligt och inkonsekvent, om den — efter att i det nyss fattade beslutet ha gått så långt, att man minskat vad statsutskottet efter objektivt avvägande mellan olika tjänstemannagrupper ansett vara skäligt — efter att ha gått så långt, säger jag, att man där minskat anslaget med 17 miljoner kronor, tvärtom här skulle gå till ökning i rakt motsatt riktning, på sätt reservanterna nu föreslagit. Det skulle vara att handla än så och än så och än annorlunda — att, säger jag, handla på så sätt, att man påverkas av stämningar och starka, för de olika intressena engagerade krafter i stället för att handla på det sätt, att man i varje fråga låter sitt votum

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*

(Forts.)

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

bestämmas efter objektivt avvägande mellan olika tjänstemannagrupper.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Stenström: Från den provisoriska löner regleringen är fögderiförvaltningen undantagen. Då man nu söker orsakerna härtill, finner man, att i det direktiv, med vilket finansministern remitterade frågan om tillfällig löneförbättring till löner regleringskommittén, säger han, att det skulle icke nu föreligga anledning att låta den ifrågasatta löneförbättringen omfatta befattningshavare, som under de senaste åren fått omreglerade stater efter andra grunder än de tidigare tillämpade. Då löner regleringskommittén hade att tillämpa detta direktiv, kom kommittén till det resultat, att fögderiförvaltningen borde undantagas, och skälen härför innehållas i följande korta yttrande: Det vore en personal — denna fögderiförvaltningspersonal nämligen — »vars avlöningsförhållanden, i samband med en ingripande omorganisation, ordnades enligt nya grunder så sent som vid 1917 års riksdag». Det är riktigt, att 1917 års riksdag antog en mycket grundlig omorganisation av fögderiförvaltningen, men däremot föranleder den uppfattningen, att det då också skulle ha blivit en ingripande löner reglering, vissa erinringar. Den löner reglering, som då skedde, var nämligen icke fullständig. Den omfattade t. ex. icke landskamrerare och landssekreterare. Den omfattade å andra sidan vissa nyinrättade tjänster, såsom länsassessorer ävensom vidare länsnotarier, landskanslistor o. s. v., men det är tydligt, att när dessa nya tjänster inrangerades i en lönestat, som hade sina spetsar kvarstående från tidigare år så utövade de kvarstående avlöningarna för de högre tjänstemännen inverkan på de lägre tjänstemännens. Man kan således icke säga, att det var en genomgripande och från alla sidor obunden löner reglering, som skedde vid 1917 års riksdag. Detta är så mycket vissare som den, såsom jag nämnde, icke kom att gälla även andra tjänster än dem, som förut funnits inom fögderiförvaltningen, och den band jämväl dessa nya tjänsters avlöningsreglering genom de kvarstående gamla avlöningsreglerna för vissa högre tjänster. För att icke bli vidlyftig vill jag endast hänvisa till, att ehuru för landsfogdarne, som skulle ersätta kronofogdarne, men som fingo mera utvidgade arbetsuppgifter, fordrades högre kompetens än för kronofogdarne, landsfogdarnas löneförhöjningar likväl blevo synnerligen blygsamt tilltagna.

Det skäl, som löner regleringskommittén anført har emellertid godtagits av statsrådet och chefen för finansdepartementet, då han säger att han icke funnit tillräckliga skäl att frångå löner regleringskommitténs mening. Häremot uttalade statsrådet och chefen för civildepartementet en avvikande mening, såsom herrarna veta, i det han menade, att fögderiförvaltningen borde ha tagits med i detta förslag.

Så kommer nu utskottet. Utskottet är icke mycket rikare på skäl. Utskottet hänvisar till extra inkomster i tjänsten för dessa befattningshavare. För såvitt detta uttalande angår landsfogdarna och även landsfiskalerna, har man icke att räkna med några större sådana. Landsfogdarna hava säkerligen icke tillfälle över huvud att erhålla några näm-

värda extra inkomster, och landsfiskalerna hava mycket mindre tillfälle att erhålla dylika än förut, ty i samband med omorganisationen ha de fått sina arbetsuppgifter mycket utvidgade.

Emellertid stannade statsutskottet i denna fråga lika väl som i fråga om läroverkslärarna m. fl. vid att förklara, att utskottet icke menat, att fögderiförvaltningen borde för framtiden bli utesluten från löne reglering och uttalade, att även frågan om fögderiförvaltningens löneförbättring bör tagas under förnyat övervägande för en framställning till 1920 års riksdag. Det har redan gjorts en vädjan till herr statsrådet och chefen för civildepartementet att i vad på honom ankommer följa denna uppmaning. Jag skall tillåta mig att på det livligaste få ansluta mig till denna vädjan och därtill lägga, att jag liksom en föregående talare finner av särskild vikt att därvid landsfogdarna men även landsfiskalerna ifrågakomma till en tillfredsställande avlöningsförbättring.

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.*
(Forts.)

Herr Trygger: Herr greve och talman! För min del har jag den uppfattningen, att vi böra vara statsutskottet synnerligen tacksamma därför, att statsutskottet vid så många tillfällen så noga iakttagit frågornas finansiella sida och söker bevara styrkan i statens ekonomi. Men det finnes gränser för allting, och jag får säga, att i detta fall synes statsutskottets majoritet ha överskridit dessa gränser. Här gäller det för mig en verklig rättsfråga. Är det så, att vid förra riksdagen adjunkter och lektorer av statsmakterna fingo rättighet att bli jämställda med första- och andradradstjänstemän, eller är det icke så? Är det så, att de blevo likställda, är det en ovillkorlig plikt för oss att draga ut konsekvenserna av detta löfte. Är det däremot så, att de 1918 icke blevo likställda, att detta icke var meningen, ja, då är det klart, att de icke hava något att nu klaga över.

Herr Swartz har här gjort gällande, att man vid löne regleringen föregående år för läroverkslärarna tog i betraktande de prisförhållanden, som gällde 1914. Vore det riktigt, är det alldeles uppenbart, att de icke ha rätt till något extra lönetillägg, eftersom ju detta extra lönetillägg endast avser att bringa upp lönerna till vad som fordras på grund av prisläget 1914. Emellertid herr Swartz synes själv ha vederlagt sitt ifrågavarande påstående, och det har förresten blivit vederlagt av statsutskottets majoritet i dess motivering, ty på frågan, huruvida lärarna nästa år skulle vara uteslutna från att få extra lönetillägg, har han liksom utskottet förklarat, att de icke skulle uteslutas från delaktighet i den tillfälliga löne reglering för civila statstjänstemän i allmänhet, som kan bli beviljad. Men detta visar ju tydligen, att man föregående år med avseende på deras då fastställda löne förmåner icke iakttog den prisnivå, som gällde 1914, ty då borde de ju enligt grunderna för hela denna extra löne reglering uteslutas.

Det är således, såvitt jag kan förstå, alldeles uppenbart, att man icke har rättighet att anse fastslaget, att man vid bestämmandet av lönerna 1918 utgick ifrån den prisnivå, som gällde 1914. Vid sådant förhållande kvarstår endast riksdagens och Kungl. Maj:ts förklaring, att läroverkslärarna skulle vara likställda med de statstjänstemän,

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

som jag nyss har nämnt, och den förklaringen måste följaktligen nu leda därtill, att de tillerkännas extra löneförhöjning efter samma grunder som dessa statstjänstemän.

På grund härav ber jag att få instämma i det yrkande, som reservanterna här hava gjort och i vilket jag finner, att man riktigt avvägt förhållandet mellan lärarnas avlöning och den avlöning, som är föreslagen för övriga statstjänare.

Herr Swartz: Endast några ord, mina herrar! Den föregående talaren sade, att jag påstått, att lönerregleringen i fjol gick ut från prisnivån 1914. Det har jag icke sagt. Jag har blivit missuppfattad i den delen. Jag har sagt, att det från somliga håll gjorts gällande att så var fallet och ifrån annat håll gjorts gällande, att 1907 års prisnivå lades till grund.

Jag har för min del sagt, att det finnes skäl för båda dessa uppfattningar och just på grund av att det stått oklart, huru man skulle se den saken, har jag yrkat på ny utredning och undersökning innan man skrider till fastslående av det ena eller det andra.

Det är vad jag sagt, och med anledning därav yrkade jag bifall till statsutskottets förslag, vilket yrkande jag vidhåller.

Herr Pers: Herr talman! Enär jag satt i lönerregleringskommittén, då läroverkslärarnas löner reglerades, ber jag att få säga, att i kommittén hade man icke den uppfattningen att likställigheten skulle göras absolut mellan läroverkslärarna och de centrala verkens tjänstemän. Den uppfattningen har jag personligen fortfarande, att denna jämförelse icke kan dragas ut på så sätt, om herrarna här hava gjort. Det är åtskilliga olikheter, åtskilliga väsentliga olikheter, och det var egentligen mera en tillfällighet än ett organiskt sammanhang, som gjorde, att lektorerna och andragradstjänstemännen blevo satta i samma läge.

Jag tror icke, att det är lämpligt att vid den slutliga regleringen gå ut ifrån rätten och söka ernå den absoluta rätten emellan olika tjänstemannakategorier, ty det leder därtill, att om en flyttas upp obehörigt, alla andra likaså skola flyttas upp obehörigt. Det hela måste till följd av sakens natur inskränka sig till en lämplighetsfråga, och för mig framstår det såsom i högsta grad en lämplighetsfråga. Då säger jag mig, att läroverkslärarna hava nyligen fått en lönerreglering, som ansågs vara ganska tillfredsställande. På denna erhålles nu kristidstillägg, som är så pass högt, att det icke kan vara befogat att, såsom här skett, tala om nödtillstånd och orättvisa, utan frågan bör väl kunna skjutas på, så att man kan hinna se på saken. Det är min uppfattning.

Jag har velat säga, att man icke kan göra rättssynpunkten gällande utan framför allt lämplighetssynpunkten, och jag tror, att statsutskottet från den synpunkten gott kan stå för det slut, som utskottet kommit till.

Herr Trygger: Jag hörde av herr Swartz' yttrande, att jag skulle hava missförstått honom. Han sade visserligen, att det rådde olika meningar i omhandlade fråga, men av hela hans anförande fick

jag det intrycket, att han hyllade den uppfattningen, att man vid bestämmandet av lärarnas löner utgått från prisnivån 1914. Jag kan icke finna någon innebörd i hans anförande, om icke detta verkligen vore hans ståndpunkt. Men även om detta icke varit hans mening, förändrar det icke det ringaste giltigheten av vad jag sagt, såvitt jag kan förstå. Ty är det så, att den frågan skulle vara oviss, vilken prisnivå använts, kommer naturligtvis med ännu starkare styrka det uttalandet att framstå, att lärarna skola vara likställda med första- och andragradstjänstemän. Man kunde annars möjligen ha tänkt sig den tolkningen, att man velat säga, att det var första- och andragradstjänstemännens *dåvarande* lön, som man ville giva lärarna, det vill säga, man utgick visserligen från prisnivån 1914 men kom därigenom till den lön, som ifrågavarande tjänstemän hade under 1918; men man kan icke tänka sig, att man skulle uttryckt sig på det sätt, som man gjorde, att man *likställde* läroverkslärarna med tjänstemännen, ifall det funnits någon som helst ovisshet i fråga om vilken prisnivå som varit bestämmande vid lönebeloppens beräkning och man icke även för framtiden velat bevara denna likställighet.

*Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)*

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Jag måste gent emot vad herr Pers nämnde säga ett par ord. Den upplysning, som han meddelade, att man inom löneregeringskommittén icke såg sammanhanget så starkt, och att det var mera en tillfällighet att man råkade taga till den siffran, som man kom till, den upplysningen, säger jag, må gälla för vad den kan inom löneregeringskommittén. Men vad som måste gälla *utåt* är *den motivering, som löneregeringskommittén gav för sitt förslag*. Där säger löneregeringskommittén, att den finner, att man icke kan taga hänsyn till den prisökning, som skett senare eller tidigare eller överhuvud taget inlåta sig på någon undersökning, huru det borde ställa sig i och för sig vid en helt självständig löneroglering, avpassad efter de dåtida förhållandena, utan den enda riktiga metoden måste vara att ställa lärarkårens löner i en viss fast relation till de löner, som gälla för ämbetsverk av statskontorstypen. Och då undersökte man vidare, hur denna princip borde utföras; och när man då gav lektorerna något högre än en viss grads tjänstemän och adjunkterna något högre lön än en viss annan grads tjänstemän, så motiverade man detta ingalunda med att någon prisökning ägt rum efter 1907 och icke heller med något annat än det, att, vid jämförandet av den kompetens, som tjänsterna krävde och det ansvar och arbete, som med tjänsterna voro förenade, det vore rättvist, att lektorerna och adjunkterna ställdes å något högre plan än tjänstemännen inom vissa normalgrader.

Det är väl av denna motivering alldeles uppenbart, att det utåt, inför alla andra människor åtminstone, har blivit ställt så att läroverkslärarna hava kommit in i den allmänna lönerogleringen och där fått sig anvisad sin särskilda plats. På lärarna själva och alla dem som sedermera fått med detta lönerogleringskommitténs förslag och dess vidare öden att skaffa, skulle naturligtvis ha betraktat och behandlat förslaget helt annorlunda, om de erfarit, att lönerogleringskommitténs åsikt

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.

(Forts.)

beträffande betydelsen för framtiden av den föreslagna löner regleringen var en helt annan än den, som löner regleringskommittén på ett oför- tolkbart klart sätt angav i sitt betänkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Bergqvist*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid ut- låtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Rooth*, lika med herr *Bergqvist* med det tillägg, att riksdagen skulle medgiva under punkt A 8, att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till landsfogdar, häradsskrivare och landsfiskaler med följande belopp, nämligen

till landsfogden i Stockholms län 1,000 kronor, därav 700 kro- nor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar,

till landsfogde i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län 950 kronor, därav 650 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspen- ningar,

till landsfogde i övriga län 900 kronor, därav 600 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar,

till häradsskrivare 850 kronor, därav 550 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar,

till landsfiskal i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län 625 kronor, därav 425 kronor lön och 200 kronor tjänstgöringspen- ningar, och

till landsfiskal i övriga län 600 kronor, därav 400 kronor lön och 200 kronor tjänstgöringspenningar, samt

att till följd härav anslaget å sjätte huvudtiteln skulle höjas från det i reservationen upptagna beloppet 570,000 kronor med 421,000 kronor till 991,000 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad ut- skottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontrapro- position därvid antagits bifall till herr *Bergqvists* yrkande, uppsattes justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller, vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr O. *Bergqvist* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnes rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 56.

Tillfällig löne-
reglering för
befattnings-
havare inom
den civila
stats-
förvaltningen.
(Forts.)

Då tiden nu var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 399, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 403, med förslag till förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 404, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Dessa propositioner föredrogos var för sig samt hänvisades, nr 399 och 404 till behandling av lagutskott och nr 403 till bevillningsutskottet.

Herr *Widell* avlämnade en av honom och friherre *Fleming* undertecknad motion, nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen; och

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 1, 8, 11, 21, 23 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, dels ock en i anledning av förstnämnda proposition inom riksdagen väckt motion;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild tjänstårsberäkning i fråga om tillfällig löneförbättring för vissa underofficerare av 2:a graden vid kustartilleriet;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt öververkmästaren J. F. Engblom;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts under riksstatsens för år 1920 fjärde huvudtitel gjorda framställning angående fullföljande av arbetena å kasernetablissemang för femton infanteriregementen;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av ny avlöningsstat för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av dyrtidstillägg under år 1919 åt vissa extra provinsialläkare;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för utförande av vissa undersökningsarbeten å Malmöhus slott;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från det i åtskilliga fall stadgade förbud att med civil befattning förena annan tjänst å rikets stat;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsanslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;

nr 138, i anledning av väckta motioner om inköp för statens räkning av Höganäs—Mölle järnväg;

nr 139, i anledning av väckt motion om extra krigstidstillägg för år 1918 åt å allmänna indragningsstaten uppförda kronofogdar;

nr 140, i anledning av väckt motion om krigstidstillägg och extra krigstidstillägg för år 1918 åt f. d. läraren vid pedagogien i Falkenberg Gustaf Hedén och f. d. läroverksadjunkten Adolf Henrik Hallberg;

nr 141, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditsummor; samt

nr 142, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolor m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående ändrade grunder för beskattning av kooperativa föreningar; samt

nr 43, i anledning av väckt motion angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 52, rörande lönereglering för befattningshavare, tillhörande vaktpersonalen hos riksdagens verk och myndigheter;

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksgäldskontoret m. m.;

nr 54, angående avlöningsförbättring för de kvinnliga biträdena vid riksdagens verk och myndigheter;

nr 55, i anledning av väckt motion om ändring i fastställda grunder för resekostnadsersättning till riksdagens ledamöter för resa till och från riksdagen; samt

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig tjänst hos skolöverstyrelsen för extra biträdet C. H. Nilsson; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utåtande nr 14, i anledning av väckta motioner dels angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i socialpolitik vid universiteten i Uppsala och Lund, dels ock om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i nationalekonomi inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i 2 kap. 3 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom;

nr 198, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 11 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 199, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga m. m., dels ock i anledning härav väckta motioner; samt

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till epidemilag, ävensom i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse till Konungen angående val av en deputerad att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde varefter kammaren åtskildes kl. 5,36 e. m.

In fidem.

A. v. Krusenstjerna.